

Bijlage behorende bij aanvraag Regio Deal Parkstad Limburg 2023 - 2025

Bijlage 1.1: Uitgebreide aanvraag Regio Deal	P. 2
Bijlage 1.2: kerncijfers Parkstad 2022	P. 23
Bijlage 1.3: Inzet regio envelop, cofinanciering en sectorale Rijksinstrumenten	P. 24
Bijlage 1.4: Zuid-Limburgs kopverhaal	P. 25
Bijlage 1.5: Impactsanalyse Brede welvaart november 2022	P. 28
Bijlage 1.6: Strategische agenda 2021 – 2030	P. 59
Bijlage 1.7: Resultaten Regio Deal 2019 – 2022	P. 69

Bijlage 1.1 uitgebreide versie aanvraagformulier Regio Deal Parkstad Limburg 2023 - 2025

Titel

Regio Deal Parkstad Limburg 2023 – 2025

Partijen

De Stadsregio Parkstad Limburg (Gemeenschappelijke Regeling) doet namens de gemeenten Beekdaelen, Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Simpelveld en Voerendaal het voorstel tot een Regio Deal.

Het voorstel wordt ondersteund door de brede maatschappelijke coalitie voor de transformatieopgave Parkstad. Deze brede maatschappelijke coalitie bestaat naast de Stadsregio Parkstad Limburg en de 7 Parkstadgemeenten uit het Nationaal Programma Heerlen-Noord, de Stadt en de Städteregion Aachen, de Stadt Herzogenrath, Kreis Heinsberg, Rheinisches Revier, Euregio Maas-Rijn, Euregio Maas-Rijn Noord, Provincie Limburg, de negen woningcorporaties verenigd in het ROW, inwoners, huurdersorganisaties verenigd in het ROH, projectontwikkelaars, makelaars, Brightlands Smart Services Campus, het grootbedrijf en MKB Parkstad, Stichting Lokaal Retailbelang, Ondernemersfonds Heerlen, Stichting Streetwise Parkstad, supermarktorganisaties, onderwijspartijen en kennisinstellingen uit het primair, voortgezet en hoger onderwijs (Innovo, Movare, SVOPL, LVO, VISTA, Zuyd Hogeschool, Open Universiteit, RWTH Aachen en Universiteit Maastricht), zorgpartijen (Zuyderland Medisch Centrum, Levanto, Meander, Cicero en Sevagram), GGD Zuid-Limburg (programma Trendbreuk), zorgverzekeraar CZ, WSP, mensontwikkelbedrijven, veiligheidspartners, Zorg- en Veiligheidshuis Parkstad, IHK Aachen (de Duitse variant van de KvK), GIP Kerkrade en Aken en diverse andere maatschappelijke instellingen.

Regio

De deal heeft betrekking op de regio Parkstad Limburg in het zuidoosten van Limburg die het grondgebied via de gemeenten Beekdaelen, Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Simpelveld en Voerendaal omvat. Hier wonen ruim 256.000 inwoners. Het betreft van origine een aparte mijnstreek binnen Zuid-Limburg, die zich de afgelopen decennia opnieuw heeft moeten uitvinden en die gekarakteriseerd wordt door haar stedelijke aard, verweven met groene, landelijke aders. De regio ligt op een steenworp afstand van de Duitse universiteitsstad Aken. Parkstad Limburg is het westelijk deel van de grensoverschrijdende stedelijke agglomeratie Aken-Parkstad, met ruim 800.000 inwoners. In dit gebied wordt al jarenlang samengewerkt met de Stadt en Städteregion Aachen, het Duitstalige deel van België en de Nederlandse gemeente Vaals die deel uitmaakt van de regio Maastricht/Heuvelland.

In de periode 2013 – 2022 heeft de regio samen met de Provincie Limburg een Internationale Bau Ausstellung (IBA) georganiseerd, waarmee nieuwe kwalitatief hoogwaardige investeringen zijn gedaan en trots en nieuwe kracht is ontstaan. In het kader van de Regio Deal Parkstad Limburg 1.0 is de bestuurlijk, intergemeentelijke samenwerking (Gemeenschappelijke Regeling Stadsregio Parkstad Limburg) per 1 mei 2021 verbreed en geïntensiveerd.

In 2021 hebben de gemeenteraden van de Parkstadgemeenten een nieuwe Strategische Agenda voor Parkstad Limburg (bijlage 1.6) vastgesteld, dit als basis voor de verder verbrede en versterkte regionale samenwerking. Deze heeft twee belangrijke regionale ambities: 1. het realiseren van een duurzaam, economische groeipotentieel en 2. het realiseren van leefbare en gezonde wijken en kernen. In deze agenda worden ontwikkelingen en ambities benoemd op het gebied van de regionale

economie, de regionale werkgelegenheid (+ 8.500 arbeidsplaatsen), de toeristische sector, de transitie van landschap en landbouw, een sociaaleconomische 'trendbreuk', vernieuwing van de woningvoorraad, leefbaarheid en de duurzaamheidstransities (circulariteit, energie, mobiliteit en klimaat) en grensoverschrijdende samenwerking (GROS).

De regio Parkstad Limburg heeft de afgelopen jaren het concept Brede Welvaart omarmd als richting voor een vervolg op de eerste Regio Deal en op de IBA die beiden in 2022 aflopen. Ook de Brightlands Smart Services Campus Heerlen focust zich op het thema Brede Welvaart. In het voorjaar 2022 hebben Stadsregio Parkstad Limburg en de gemeente Heerlen samen met de stedenbandgemeenten Amsterdam, Eemsdelta en Sluis een Brede Welvaartsconferentie georganiseerd. Er wordt inhoudelijk samengewerkt met regio's aan de grens en met stedelijke focusgebieden.

De regio Parkstad Limburg is onderdeel van Zuid-Limburg. Zuid-Limburg beschikt over een uitzonderlijk mooi heuvellandschap met sfeervolle dorpen en levendige steden. Zuid-Limburg is de Nederlandse voordeur naar Europa. Centraal gelegen in een Europese agglomeratie met 4 miljoen inwoners, 5 universiteiten, 7 vliegvelden en 2 HSL-stations. Met 8 km binnenlandse en 220 km buitenlandse grens. Het gebied kent een rijke geschiedenis, met een hoge dichtheid aan cultureel erfgoed in gebouwen, landschapselementen en tradities. In Zuid-Limburgs verband wordt in het kader van het NOVI/NOVEX gebied samengewerkt aan de Zuid-Limburgse verstedelijkingsopgave en de transitie van het landelijk gebied. In de Economische Samenwerking Zuid-Limburg (ESZL) wordt ook op economisch vlak op Zuid-Limburgse schaal samengewerkt. Echter, de opgaven en problematiek op het gebied van brede welvaart zijn binnen Zuid-Limburg qua aard en omvang verschillend. Vanuit de regio Zuid-Limburg worden er daarom ook twee verschillende aanvragen voor Regio Deals ingediend, die elkaar versterken: één vanuit Parkstad en één vanuit de regio centraal westelijk Zuid Limburg.

Eerdere Regio Deals

De eerste Regio Deal Parkstad Limburg is gestart in juli 2019 en loopt af op 31 december 2022. In deze Regio Deal werken gemeenten, Stadsregio Parkstad Limburg, Provincie Limburg en de Rijksoverheid samen met verschillende allianties uit het maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven om de huidige achterstandspositie van de regio structureel weg te werken en toe te werken naar het Limburgs gemiddelde. Als onderdeel hiervan wordt met partners aan de andere kant van de grens steeds meer ingezet op de kansen, die zich ook vanuit de ligging in de grensregio voordoen. Met de Regio Deal is de uitvoeringskracht in de intergemeentelijke samenwerking versterkt. De betrokken partijen hebben onderkend, dat een langjarige aanpak van de opgaven nodig is en dat de omvang en complexiteit van de problemen de (financiële) draag- en slagkracht van de regionale partners te boven gaan.

Er zijn via twee sporen (1. verbeteren sociaal-fysieke leefbaarheid en 2. versterken van de ruimtelijk-economische structuur) op zes thema's (1. sociaaleconomische structuurversterking; 2. wonen en leefbaarheid; 3. veiligheid; 4. voorzieningen en retail; 5. grensoverschrijdende samenwerking; 6. centrumfunctie Heerlen) extra inspanningen verricht, met name in de meest kwetsbare delen van Parkstad Limburg.

Tegenover de Rijksbijdrage van €40 miljoen, hebben de Parkstadgemeenten, de Stadsregio Parkstad Limburg en de Provincie Limburg een bedrag van ruim €100 miljoen aan cofinanciering ingebracht. De financiële middelen van deze Regio Deal zijn reeds volledig aangewend en hebben tot goede resultaten geleid. Er zijn 61 projecten gestart met een financiële bijdrage vanuit de Regio Deal; met

en totaal investeringsvolume van ruim €600 miljoen, dankzij additionele investeringen van woningcorporaties, marktpartijen, onderwijsinstellingen en gemeenten.

In de Regio Deal aanpak is óók de verbinding gelegd met Rijksprioriteiten, zoals de Voorloperstrajecten School en omgeving Heerlen-Noord en Parkstad, de Impulsaanpak Winkelgebieden Heerlen Centrum, de Woningbouwimpuls Heerlen Centrum, het Volkshuisvestingsfonds Heerlen-Noord en Parkstad, Preventie met Gezag, Versterkingsgelden Ondernijming en de Aanpak Energiearmoede/Nationaal Isolatiefonds.

De regionale transformatieopgave blijft groot. De klus is nog niet klaar. Door omstandigheden zijn nog niet alle ambities uit de eerste Regio Deal bereikt. De sociaalfysiske achterstanden zijn hardnekkig én complex.

Ook in het plan van aanpak van het NOVI-gebied Zuid-Limburg is geconstateerd, dat de aanpak van de sociaalfysiske achterstanden nodig is voor de ontwikkeling van de regio Zuid-Limburg als geheel. De Regio Deal aanpak is inmiddels bewezen effectief. Het is van belang om interventies langjarig vol te houden, om samen met maatschappelijke partners een trendbreuk te bewerkstelligen. Voorliggende aanvraag voor een nieuwe Regio Deal geeft hier invulling aan en is een noodzakelijk en logisch vervolg op de ingeslagen weg.

Opgave

De regio Parkstad kent grote opgaven op het gebied van brede welvaart en wijkt sterk af van de nationale en provinciale gemiddelden. Deze opgaven hebben hun oorsprong in het mijnverleden. De gevolgen van de mijnsluitingen in de jaren zestig en zeventig hebben decennialang als een loden last op de schouders van deze regio gelegen. Het verdwijnen van de kolenindustrie heeft diepe littekens achtergelaten. De impact van de grootste industriële sluiting in Nederland ooit, is veel groter dan het verlies van circa 55.000 directe arbeidsplaatsen. De sociale en maatschappelijke structuren, die 70 jaar lang door de mijn en de kerk waren bepaald, werden in 10 jaar tijd volledig weggevaagd. Tegelijk met de verdwijning van de mijnen, verdween immers ook de maatschappelijke invloed van de katholieke kerk. De mijnsluitingen vonden in Nederland meer dan 20 jaar eerder plaats dan in de omliggende landen. “De planmatige uitrol van de energietransitie naar aardgas was immers in ’s landsbelang”. Daardoor heeft de transformatie plaatsgevonden ten tijde van een algemene economische crisis in de jaren ‘70 en ‘80, waardoor veel van de compensatiemaatregelen mislukten. Gebrek aan ervaring met dit soort transformaties bij Rijk, provincie, gemeenten, vakbonden en adviesorganen leidde tot verkeerde keuzes: ‘blue collar’ banen werden vervangen door ‘white collar’ banen bij het ABP, het CBS en andere rijksdiensten. De bestuurlijke versnippering (18 gemeenten in de Oostelijke Mijnstreek, het voormalige samenwerkingsverband in Parkstad, ten tijde van de mijnsluiting) hielp zeker niet mee en de grootstedelijke harddrugproblematiek ten gevolge van de komst van Amerikaanse Vietnamveteranen naar de NATO-basis in Brunssum had een desastreuze invloed op het imago van de regio en vooral op het centrum van Heerlen, dat tot die tijd de belangrijkste winkelstad van Limburg was. Vooral daardoor kwamen de ‘hoofdprijzen’ van de compensatie, de universiteit en de DAF-fabrieken (tegenwoordig VDL), terecht buiten de regio die juist verreweg de grootste schade door de mijnsluiting had ondervonden. Dit had een grote selectieve migratie tot gevolg: kansrijke hoogopgeleide jongeren trokken weg. Onder dit gesternte ontwikkelde de Oostelijke Mijnstreek zich in 25 jaar tijd van één van de rijkste tot één van de armste regio’s van Nederland. Tenslotte werden ondanks ‘Schengen’ en ‘Het Verdrag van Europa’ de grenzen met Duitsland manifester. Vooral fiscale maatregelen hadden tot gevolg dat zo’n 9.000 Duitse immigranten in Parkstad, de weg terug naar Duitsland. Dat alles leidde uiteindelijk tot

ontgroening en vergrijzing van de regio en vanaf de tweede helft van de jaren '90 tot een sterke bevolkingsdaling die tot aan dit decennium toe, aanhield.

In Nederlands perspectief betekende dit volstrekt nieuwe uitdagingen en transformatieopgaven voor het onderwijs, wonen, retail, economie, zorg en voorzieningen. Zo daalden de woningprijzen substantieel door de afname van de vraag, naar een gemiddelde WOZ-waarde in Parkstad van €139.000 in 2015. Gecombineerd met de lage rentestand heeft dit tot een situatie geleid, dat niet de sociale huurwoningenvoorraad aan de onderkant van woningmarkt is, maar de goedkope koopwoningenvoorraad. De opgave is om de komende 10 jaar circa 8.000 woningen te herstructureren. Het gaat hierbij vaak om arbeidersbuurten en oude linten tussen de buurten die gedurende de mijnen aan elkaar groeiden. De eenzijdige, goedkope koopwoningenvoorraad is interessant voor huisjesmelkers en heeft een aanzuigende werking op kwetsbare doelgroepen, hetgeen ten koste gaat van de leefbaarheid en de veiligheid. Ter illustratie: de stedelijke Parkstad gemeenten scoren het hoogst van Nederland voor wat betreft het aantal ontruimde hennepplantages, hetgeen direct een negatieve invloed heeft op de veiligheidsbeleving van burgers en op de brede welvaart van Parkstad.

De regio staat er inmiddels beter voor dan een aantal jaren geleden. De bevolkingsdaling vlakt af en meer economische dynamiek zorgt voor kansen: méér vraag naar bedrijfslocaties en een vraag naar nieuwe en andere woningen. Dit wordt in belangrijke mate gestimuleerd door de groei van de medisch-technologische logistiek (bedrijven als Metronic, Boston Scientific, Abbott, etc.), de Brightlands Smart Services Campus en de internationaal erkende toeristisch-recreatieve ontwikkeling. De seinen voor intensievere samenwerking met Duitse partners staan op groen. Er is een 'opwaartse beweging' te zien, als gevolg van regionale investeringsprogramma's, zoals IBA Parkstad en de Regio Deal Parkstad Limburg en grote infrastructurele voorzieningen als de Buitenring Parkstad of de elektrificatie van het spoor Heerlen-Aken. Maar ook aan het nieuwe profiel van centrumstad Heerlen rondom het thema 'urban', de regionale aanpak van de energietransitie en de aanpak van de woning- en retailmarkt. Er is sprake van nieuwe trots, kracht en ondernemerschap in de wijk en de regio. Dat geeft energie om verder te bouwen. Wat nodig is, is een lange adem, langdurige samenwerkingen en het zetten van steeds weer kleine maar belangrijke stappen voor duurzame en structurele oplossingen. De samenwerking in de regio heeft zich verder ontwikkeld, zodat de kansen die er liggen om de brede welvaart te versterken toenemen. Er wordt al jaren samengewerkt op thema's in het ruimtelijk domein (met name wonen en economie) en sinds de Regio Deal is óók de regionale samenwerking op het gebied van sociaaleconomische structuurversterking en grensoverschrijdende samenwerking versterkt.

Ondanks de positieve ontwikkelingen heeft de regio echter hulp nodig om op het gemiddelde niveau van Limburg en Nederland te komen. Zoals eerder gesteld en ook bij de eerste Regio Deal Parkstad afgesproken, vraagt dat om een langdurige ingreep. Daarom ligt bij deze aanvraag voor een tweede Regio Deal Parkstad de focus nog steeds op het wegwerken van de aanwezige hardnekkige sociaal-fysieke achterstanden die zich uiten in armoede, laaggeletterdheid, opleiding, gezondheid, inkomen, arbeidsmarktparticipatie, veiligheidsproblematiek, woonkwaliteit en retail.

De regio Parkstad Limburg heeft te maken met een complexe, meervoudige opgave in de vorm van achterstanden in de sociaal-fysieke leefomgeving en de ruimtelijk-economische structuur. Voor de mensen in Parkstad Limburg uiten deze ontwikkelingen zich in een zorgelijke en meervoudige problematiek van hardnekkige achterstanden. Op het gebied van veiligheid vallen Parkstadgemeenten op met betrekking tot de hoeveelheid ervaren onveiligheid en hoge scores op veel indicatoren voor ondermijnende criminaliteit. In het stedelijk gebied van Parkstad ontving Veilig Thuis in 2021 nationaal gezien veel meldingen (885, Brunssum tot 1305, Heerlen) per 100.000 inwoners over vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld (CBS.nl). Gemeenten als

Heerlen en Kerkrade staan daarmee in de top 5 van Nederland. De levensverwachting van inwoners in Brunssum, Heerlen en Kerkrade (< 80 jaar) is de laagste van Nederland (VZinfo.nl). Het vertrouwen van bewoners in instituties is laag, getuige opkomstcijfers van de gemeenteraadsverkiezingen 2022 in Brunssum (44%), Heerlen (42%), Kerkrade (43%) en Landgraaf (48%) (Kamerbrief uitkomsten onderzoek opkomst verkiezingen gemeenteraad 2022, 10 oktober 2022). Gemeenten Heerlen, Kerkrade en Brunssum staan landelijk in de top 20 gemeenten met de laagste SES/WOA scores, waarbij de gemeente Heerlen op #1 staat en gemeente Kerkrade op #4. In de regio Parkstad groeit 9,4% van de kinderen op in bijstandsgezinnen [NL=6,2%], krijgt 15,7% jeugdhulp [NL=12%], is de arbeidsdeelname met 64,8% [NL=71,1%] en de gemiddelde WOZ-waarde €184.000 [NL=€290.000] laag en ervaart 70,3% van de mensen een goed/zeer goede gezondheid [NL=79,1%]. De leegstand in de winkelvoorraad is met 17% erg hoog [NL=7,6%] (www.transformatieparkstad.nl).

Deze bovengemiddeld negatieve scores leiden tot een regionale opgave met een meervoudig karakter op thema's die met elkaar samenhangen en elkaar beïnvloeden en leiden tot een groot aantal hardnekkige en langjarige problemen. Er is in de regio sprake van een 'poverty trap', die wordt gekenmerkt door problemen in de thuissituatie die samengaan met een beperkte participatie en weinig perspectief op werk. Dit zorgt ervoor dat meerdere generaties achter elkaar op het bestaansminimum leven. Deze problematiek is niet gelijk verdeeld over de regio, maar concentreert zich in specifieke wijken in steden en dorpen. In de top 20 wijken met de laagste SES scores in Zuid-Limburg, staan 15 wijken uit Parkstad. Deze gebieden scoren nog een stuk slechter op indicatoren zoals een lagere gemiddelde WOZ-waarde (€135.000), een lagere arbeidsdeelname (63,6%) en een kleiner percentage mensen die een goed/zeer goede gezondheid ervaren (63,2%). In zwakke wijken is de veerkracht laag ten opzichte van de veerkracht in wijken in de rest van Nederland én neemt de veerkracht verder af (Bron: Quickscan Veerkrachtanalyse, 2022). COVID-19 heeft juist in deze wijken ontwrichtende gevolgen gehad. Daarbovenop komen de momenteel sterk gestegen energieprijzen, die - in de context van een verouderde (particuliere) vastgoedvoorraad - de problematiek verergeren.

Naast deze sociaaleconomische opgave staat de leefkwaliteit in de wijken van Parkstad sterk onder druk. Het is niet toevallig dat de regio Parkstad één van de zes regio's in Nederland is, met de meeste gebieden die 'structureel onder druk' staan v.w.b. omvang, ernst en duur van leefbaarheidsproblematiek (Leefbarometer 3.0, Kamerbrief 14 april 2022 over Leefbaarheid in Nederland, 2020).

Daar waar de leefbaarheid in de meer landelijke kernen en buurten onder druk staat is dat vooral door de verschaling van het aanbod in voorzieningen, een vastzittende woningmarkt en een vergrijzende populatie. Daarnaast spelen in deze gebieden vraagstukken rond landbouwtransitie, stikstof, natuur, biodiversiteit, toerisme, klimaat- en wateropgaven een grote rol. Waar opgaven op het gebied van leefbaarheid van kleine kernen wel een onderdeel vormen van deze Regio Deal-aanpak, worden de opgaven van de transitie van het landelijk gebied de komende periode in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied opgepakt, o.a. via NOVEX Zuid-Limburg.

Deze problematiek wordt in Schinveld en delen van Brunssum Noord/Oost extra versterkt door de aanwezigheid van een NAVO-Vliegbasis vlak over de grens in Geilenkirchen. De overvliegende Awacs-toestellen zorgen dagelijks voor veel overlast voor de burgers. Dit tast de kwaliteit van de woon- en leefomgeving aan en heeft stevige negatieve gevolgen voor het verblijfs-, vestigings- en investeringsklimaat.

De eerder genoemde positieve ontwikkelingen in de regio laten echter zien, dat er meer is dan achterstanden en ellende. In de brede Parkstad-coalitie werken partijen uit het bedrijfsleven,

maatschappelijke organisaties, inwoners en overheden samen aan een programmatische meerjarige aanpak, die bewoners perspectief biedt en waarbij het ons streven is om het gebied op de middellange termijn vanuit de huidige forse achterstandspositie, structureel naar het gemiddelde niveau van Nederland te brengen. Het ambitieniveau van deze Regio Deal wordt daarmee verhoogd t.o.v. de vorige Regio Deal waarbij koers werd gezet op het Limburgs gemiddelde. De aanpak van triple-helix partijen én inwoners gezamenlijk, heeft onder andere resultaten laten zien met de uitrol van de Gezonde Basisschool van de Toekomst op basisscholen in de regio én de aanpak van slecht particulier woningbezit in kwetsbare wijken. Het is een rijdende trein, één die niet tot stilstand mag komen.

Een andere opgave van de Regio Deal richt zich op het (meer) verzilveren van een duurzaam economisch groeipotentieel. Het benutten van dat potentieel is noodzakelijk om de sociaaleconomische achterstanden in de regio structureel op te lossen. Hoewel de werkloosheid in Parkstad vergelijkbaar is met het landelijk gemiddelde, is de netto arbeidsparticipatie in Parkstad een stuk lager. Dat geldt ook voor het aantal banen. Ofschoon de afgelopen jaren een positieve trend hebben laten zien en de achterstand ten opzichte van provinciale en landelijke cijfers langzamerhand wordt ingelopen, is een versterkte en gerichte inzet onontbeerlijk. Er is echter momentum in de regio met een groot aantal (economische) kansen om het vestigingsklimaat voor bedrijven en inwoners te vergroten, de economische structuur te versterken en de internationale potentie van de regio te benutten.

De regionale economie kent twee sterke groeimotoren: de Smart Services Campus met de 'AI Hub' en het medisch-technologisch cluster. De groei van deze sectoren heeft de afgelopen jaren geleid tot een substantiële groei van de werkgelegenheid. Juist vanuit deze sectoren liggen grote kansen om verbindingen te leggen naar andere speerpunten van het regionaal beleid, zoals de zorg, armoede, het MKB, veiligheid en circulariteit. Om de economische ontwikkelingen te kunnen blijven accommoderen (incl. circulariteit, stikstofopgave) is herstructurering van bestaande bedrijventerreinen en uitbreiding van het areaal bedrijventerreinen (Oostflank Brunssum) nodig. Ook is de regio bereid een extra bijdrage te leveren aan de nationale woningbouwopgave. De ambitie is om de komende 10 jaar minimaal 7500 nieuwe woningen te bouwen. De regio ziet dit als kans om nieuwe doelgroepen aan te trekken, waarbij een meer gemêleerde wijkopbouw ontstaat.

Daarnaast wordt de grensoverschrijdende agenda onverminderd voortgezet om de kansen te benutten. Het gebied van Parkstad en (de Städteregion) Aken is de enige grensoverschrijdende agglomeratie aan de Nederlandse grens. De regio Aken is met de Rheinisch Westfälische Technische Hochschule (RWTH, 46.000 studenten), de Fachhochschule (15.000 studenten) en het Forschungszentrum Jülich (7.100 medewerkers) een belangrijk kenniscentrum. Aken is in Nordrhein Westfalen 'startup stad #1'. Daarnaast grenst Parkstad aan het Rheinische Revier, het bruinkoolgebied, dat aan de vooravond staat van een gigantische transformatie, zowel economisch, als op het gebied van verstedelijking en landschap. Het is het grootste landschapsontwikkelingsproject van Europa. Veel van de grote transitie uitdagingen (klimaat, energie, circulaire economie) van onze tijd houden niet op bij de landsgrenzen en moeten grensoverschrijdend worden opgepakt. Bovendien kan de economische dynamiek en de kennisinfrastructuur aan de Duitse zijde een belangrijke katalysator zijn voor de ontwikkelingen in Parkstad én Zuid-Limburg. Deze ontwikkelingen zijn ook keihard nodig om de massieve achterstandspositie van de regio weg te werken.

Een laatste opgave betreft de organisatiekracht van de regio. De 7 gemeenten hebben in de afgelopen 23 jaar stevig geïnvesteerd in de regionale samenwerking en daarmee ook in uitvoeringskracht. De aanpak van de alle opgaven vraagt echter véél van de organisaties van

gemeenten én van de betrokken stakeholders. Er wordt breed spanning ervaren tussen de werkvoorraad en de beschikbare capaciteit (in kwalitatieve en kwantitatieve zin). De gebiedsgerichte integrale aanpak en extra interventies vragen juist extra inspanningen en een verbetering van de organisatiekracht.

In de vorige Regio Deal hebben de betrokken partijen reeds onderkend dat een langjarige aanpak van de opgaven nodig is en dat de omvang en complexiteit van de problemen de (financiële) draag- en slagkracht van de regio te boven gaan. Ook in het plan van aanpak van het NOVI-gebied Zuid-Limburg is geconstateerd, dat de aanpak van de sociaalfysiske achterstanden nodig is voor de ontwikkeling van de regio Zuid-Limburg als geheel. De aanpak van de sociaalfysiske achterstanden in het stedelijk gebied en de aanpak van de leefbaarheid in kleine kernen vindt in samenhang plaats, samen met de versterking van de regionale economie en de transitie van het landelijk gebied.

Het streefbeeld is om de regio op de middellange termijn vanuit de huidige achterstandspositie, structureel naar het Nederlands gemiddelde te brengen. Dit streefbeeld is ook vastgelegd in de geactualiseerde strategische agenda.

Een aantal problemen wordt vanwege onrendabele investeringen niet door de markt zelf opgepakt, en door de grote mate van concentratie is dit een publiek vraagstuk is, die ook de draagkracht van de regio te boven gaat en het Rijk nodig is. Neem bijvoorbeeld vraagstukken rondom de landsgrenzen van Nederland, waarbij experimenteeruimte in toepassing van wet- en regelgeving nodig is om de transitie aan te kunnen en kansen te kunnen benutten. Daarnaast heeft de vorige Regio Deal aangetoond dat de bijdragen vanuit de Rijksoverheid en de betrokkenheid van de verschillende ministeries een bindend vermogen hebben en ingrepen kunnen versnellen. De inzet en het netwerk van ministeries is hierin een belangrijk element. Onze voorgestane integrale aanpak vraagt om afgestemde inzet van ministeries en co-partnerschap met de Rijksoverheid.

Voorgestelde aanpak

In de nieuwe Regio Deal wordt de aanpak uit de eerste Regio Deal, met accentverschillen, gecontinueerd én verder versterkt. Er wordt gewerkt aan de hand van drie lijnen:

- 1) een integrale, gebiedsgerichte aanpak van wijken en dorpen, daar waar de brede welvaart het meest onder druk staat.** In de gebiedsgerichte aanpak wordt gewerkt aan het verbeteren van de sociaaleconomische structuur, aan de veiligheid, wonen, retail en duurzaamheid.
- 2) het benutten van kansen van brede welvaart in een grensoverschrijdende context.** Hierin staan economie en grensoverschrijdende samenwerking centraal.
- 3) het versterken van de benodigde organisatie- en uitvoeringskracht.**

Ad. 1. De integrale, gebiedsgerichte aanpak is gericht op het wegwerken van achterstanden in kwetsbare wijken en buurten waar de brede welvaart aantoonbaar onder druk staat. Het betreft:

- de stedelijke gebieden met sociaaleconomische achterstanden en een leefkwaliteit die onder druk staat, zijnde Brunssum Noord/Oost (12.500 inwoners), Heerlen Noord (56.000 inwoners), Kerkrade Oost (18.000 inwoners) en het stedelijk lint Schaesberg, Oud Nieuwenhagen tot Lauradorp in Landgraaf (10.000 inwoners), én
- een aantal landelijke kernen en dorpen waar de leefbaarheid vooral onder druk staat door een verschraving van het aanbod in voorzieningen, een vastzittende woningmarkt in combinatie met een vergrijzende populatie, zoals de kernen Nuth (4.500 inwoners) en Schinveld (4.500 inwoners), kern Simpelveld (5.000 inwoners) en kern Ubachsberg (1.500 inwoners). Het zijn gebieden die een integrale aanpak nodig hebben.

In deze gebieden wordt voortgebouwd op processen die daar reeds in gang zijn gezet, zoals

- de aanpak 'Sociaal Veilig' en de versterking van het 'stedelijk focusgebied' Heerlen-Noord,
- de integrale samenwerking tussen woningcorporaties en de gemeente in Kerkrade-Oost en in Landgraaf
- de verbetering van de leefbaarheid in het landelijk gebied via 'Integrale Dorpsontwikkelingsplannen', zoals in Nuth, Schinveld en Ubachsberg.

In de gebiedsgerichte aanpak wordt de problematiek in samenhang bekeken en wordt via een langjarige en structurele aanpak gewerkt in de wijken. Er wordt voortgebouwd op de thema's van de eerste Regio Deal. Daarnaast wordt integraal ook gewerkt aan duurzaamheid, een thema dat de afgelopen jaren separaat is opgepakt. Elk thema heeft een specifieke aanpak. Deze vijf thema's dragen bij aan het realiseren van de ambitie om de achterstanden in het gebied aan te pakken, kansen voor ontwikkeling aan te grijpende brede welvaart te verbeteren. Ze hangen onderling met elkaar samen en zijn met elkaar verbonden en worden dus samenhangend opgepakt. Investerings in wonen zijn een aanjager voor investeringen in het sociale domein. De aanpak van veiligheid draagt bij aan een aantrekkelijk leefmilieu. Goed onderwijs draagt bij aan beter perspectief op werk en een betere aansluiting tussen opleiding en de vraag vanuit het regionale bedrijfsleven. Zo werken we in onze regio over sectoren heen, aan weerbare en veerkrachtige wijken en dorpen, samen met bewoners en bedrijven.

In de uitvoering worden partners op gebiedsniveau bij elkaar gebracht, zodat op een samenhangende manier de vraagstukken kunnen worden aangepakt.

De voorgestelde aanpak sluit aan bij de prioriteiten van de Rijksoverheid, zoals die in het Coalitieakkoord van 2021 en de Miljoenennota voor 2023 zijn benoemd. Het gaat daarbij om kansengelijkheid, grensoverschrijdende samenwerking, grensregio's, de aanpak van stedelijke focusgebieden, gezondheid, duurzaamheid, woningbouw en economische structuurversterking

In het Rijksbeleid is Parkstad de enige grensregio, met een stedelijk focusgebied. De ervaringen die worden opgedaan in het kader van Heerlen-Noord dienen als voorbeeld voor de aanpak van soortgelijke opgaven elders in de regio en worden via de regionale structuur met elkaar gedeeld.

In de gebiedsgerichte aanpak zullen de interventies uit de thema's sociaaleconomische structuurversterking en veiligheid fors méér de nadruk krijgen dan in de eerste Regio Deal. Dat kan nu ook, omdat de organisaties daarvoor nu meer klaar staan. Elk thema heeft een regionaal programmatische aanpak. Deze wordt hieronder beschreven.

Thema 1: Sociaaleconomische structuurversterking

In het thema Sociaaleconomische Structuurversterking staat de 'Trendbreuk-systematiek' centraal: een doorlopende lijn van interventies van -9 maanden, geboorte, opgroeien tot toetreding tot de arbeidsmarkt en ouderschap, met speciale aandacht voor de overgangen tussen de verschillende levensfasen. Daarbij wordt actief de samenwerking gezocht tussen het medische, het sociale domein en de verbinding gelegd tussen onderwijs-arbeidsmarkt. We bieden begeleiding die nodig is in de levensloop van kinderen; om hen meer kansen te geven dan die hun ouders meestal hebben gehad. Ondersteunend aan de aanpak is het regionaal kenniscentrum "VIE, Leven in Beweging", dat de centrale plek in de regio is waar kennis en ervaring op het gebied van gezondheid en vitaliteit worden onderzocht en uitgerold en waar er ruimte bestaat om, te innoveren en te experimenteren.

- De intensivering van het programma Kansrijke Start wordt gecontinueerd: in aansluiting op de landelijke aanpak Kansrijke Start werken in dit preventieve programma overheid en partners uit het medische en sociaal-maatschappelijke veld samen aan extra prenatale en postnatale ondersteuning aan kwetsbare gezinnen (zoals de interventies Proeftuin Geboortezorg Flex, Centering Zwangerschap, en via lokale en regionale afspraken over het realiseren van Knooppunten Kansrijke Start, Digitale zorgpaden Kansrijke Start en Positieve Gezondheid). Via de interventies willen we 2.000 tot 2.250 kwetsbare gezinnen bereiken.

In de gebiedsgerichte aanpak wordt gezocht naar het versterken van de informele netwerken, waarbij o.a. gedacht kan worden aan Sproeutcafés, ook wel moedercafés genoemd. Het verbeteren van basisvaardigheden, met name taalvaardigheid, is een belangrijke draaiknop voor het doorbreken van intergenerationele armoede, en daarom zal het inzetten op taalontwikkeling voor het tweede levensjaar samen met verschillende partners (o.a. bibliotheken) mogelijk een plek krijgen in de aanpak.

- Onderwijs en kindontwikkeling: de huidige concepten Gezonde Basisschool van de Toekomst en Verlengde Schooldag worden onder de noemer van Rijke Schooldagen (RS) in samenhang met voorlopertraject School en omgeving (OCW) uitgebreid en doorontwikkeld, ook richting voorschoolse voorzieningen (bijv. peuteropvang) en het Voortgezet onderwijs (VO). Waar mogelijk wordt ook de inzet van andere partijen, die baat kunnen hebben bij deze concepten, onderzocht. Onze ambitie is dat in 2025, 15 tot 20 basisscholen deelnemen aan ons programma, en bovendien 13 tot 18 basisscholen in PO en 3 tot 5 scholen in het VO via het Voorlopertraject RS een verrijkte schooldag aanbieden. Hiermee bereiken wij in totaliteit 8.000 tot 10.000 kinderen.

Via de gezamenlijke regionale aanpak van 6 strategische opgaven (lerende netwerken, gezonde en veilige schoolomgevingen, rijke schooldagen, geharmoniseerd beleid en aanpak, trots en vertrouwen, impact en preventie) werken we samen met ouders/ opvoeders en verschillende kindpartners aan een nieuwe generatie die opgroeit in goede gezondheid, met gelijke kansen en met ontwikkelde talenten en het keerpunt in de regio vormt. Bij de uitwerking betrekken we ook de kinderen en jongeren zelf.

- Om mensen naar werk en/of ontwikkeling te begeleiden wordt gewerkt aan de activering van mensen, en aan het bieden van loopbaanperspectief via onder andere regionale werkhubs/ mensontwikkelbedrijven (zoals de Bovengrondse Vakschool in Heerlen) en via het voortzetten en opschalen van best practices, zoals praktijkverklaringen en het aanbieden van loopbaanoriëntatie in PO en VO. Het bedrijfsleven wordt nog meer dan tot nu toe betrokken bij de afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt, daar waar het gaat om loopbaanperspectief (evt. baangaranties), het ontwikkelen van nieuwe curricula en het mogelijk maken van maatschappelijke impact. De ambitie is om 1.500 mensen extra naar (werk en/of ontwikkeling) te begeleiden.

- Het activeren van het onbenut arbeidspotentieel en het optimaal laten aansluiten van onderwijs en arbeidsmarkt is ook van belang als oplossing voor de arbeidsmarktkrapte. Bovenop de individuele aanpak, wordt ook ingezet op gerichte afspraken tussen onderwijsinstellingen en werkgevers en acties t.b.v. een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het verhogen van de arbeidsparticipatie, zoals jobcarving, het bieden van contextrijke leeromgevingen, koppelen leerwerktrajecten direct aan projecten in en voor de buurt. Daarbij is ook aandacht voor reeds opgestarte initiatieven en samenwerkingen door onderwijsinstellingen, overheden en bedrijfsleven, zoals de RIF's op de thema's groen, duurzaamheid en vitaliteit.

- Samen met zorgorganisaties, het sociaal domein, kennisinstituten en het bedrijfsleven werken we aan een verbetering in de gezondheidssituatie in de regio. Deze aanpak is met name gericht op preventie en het bevorderen van een gezonde leefstijl. Hierbij zijn we ons bewust van en houden we

rekening met de invloed van de openbare ruimte op leefbaarheid en gezondheid van de inwoners. Het regionale uitvoeringsprogramma VIE levert via verschillende initiatieven gericht op preventie, leefstijl en welzijn een bijdrage aan de gezondheid en vitaliteit in de wijken. Het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en het Gezond En Actief Leven Akkoord (GALA) zijn richtinggevend in de verdere uitwerking. Daarnaast wordt in lijn met het Integraal Zorgakkoord o.a. ook ingezet op aansluiting bij het initiatief van de HOZL (Huisartsen Oostelijk Zuid-Limburg)- Pluspraktijken voor wijksamenwerkingsverbanden, waarin beoogd wordt de samenwerking tussen het medisch domein en het sociaal en publiek domein te verbeteren. Innovaties op het gebied van e-health en smart services (digitalisering) kunnen bijdragen aan de verbetering van de gezondheid, en worden samen met de partners van Brightlands Smart Services Campus, zorgpartijen, onderwijsinstellingen en bedrijfsleven ondersteund.

- We zetten in op de reductie van de problematiek rondom armoede en schulden in de regio (o.a. via een regionale aanpak van energiearmoede op de korte termijn). Op de korte termijn is de regionale inzet erop gericht om via kleine energiebesparende maatregelen en energiebesparende producten het energieverbruik te dempen voor huishoudens met een laag inkomen, hierbij wordt o.a. gebruik gemaakt van de SPUK kleine energiebesparende maatregelen. Via verduurzaming wordt ingezet op een aanpak van energiearmoede voor de middellange en lange termijn.

Thema 2: Veiligheid

De regio kent een grote veiligheidsproblematiek. Onveiligheid heeft in hoge mate een negatieve invloed op de leefbaarheid in de regio. Veiligheid is een integraal onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak. De aanpak van veiligheid draagt in samenhang met andere interventies, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, werk en onderwijs, bij aan structurele verbetering van de veiligheid en de leefbaarheid. Criminele en overlastgevendende activiteiten stoppen niet bij de gemeentegrens en een regionale aanpak is nodig. De samenwerking tussen de zeven Parkstad gemeenten, politie en Openbaar Ministerie ten aanzien van belangrijke gemeentegrens overstijgende veiligheid thema's (o.a. ondermijning en jeugdcriminaliteit) wordt afgestemd in een gezamenlijk overleg van de verschillende 'Lokale Driehoeken' in Parkstad. De veiligheidsaanpak vraagt een extra impuls:

- De integrale aanpak Sociaal Veilig is een werkwijze die gestoeld is op een methodische visie die uitgaat van betrokkenheid en verbondenheid, gericht op samenwerking, wederkerigheid en herstel van vertrouwen. Deze aanpak wordt uitgerold en structureel onderdeel van integrale gebiedsgerichte aanpak in de 8 focusgebieden in de regio. De intensiviteit van de aanpak is maatwerk. In de aanpak staat het verbinden van signalen van o.a. gemeente, politie, woningcorporaties, zorg- en hulpverleningsinstellingen én van bewoners centraal. Buurtbijeenkomsten, buurtschouwen en buurtinitiatieven kunnen direct aanleiding zijn voor interventies of acties. Ook (integrale) controles, handhavingstrajecten van de gemeente, juridische procedures van de woningcorporaties, huisbezoeken of hulpverleningstrajecten zijn onderdeel van de totaal-aanpak. Het is een structuur die voorziet in een netwerk, waarbij signalen op de juiste plek terecht komen en biedt tevens mogelijkheden voor opschaling náár overige professionals/organisaties, waaronder het Zorg- en Veiligheidshuis Parkstad of het RIEC. De afstemming met partners gebeurt binnen een overleg over de fysieke leefomgeving of over achterde-voorkeur problematiek. Door korte lijnen staan betrokkenen paraat en er kan snel en accuraat gereageerd worden op signalen, die direct worden opgevolgd door gezamenlijke huisbezoeken, (integrale) controles of acties met meerdere partijen. Er bestaan directe verbindingen met partners in het veiligheidsdomein en het sociale domein.

- De genoemde problematiek is een steeds verder groeiende voedingsbodem voor (georganiseerde en ondermijnende) (jeugd)criminaliteit. Om te voorkomen dat minderjarigen en jongvolwassenen tot 27 jaar in de criminaliteit belanden of daar verder in afglijden, is het belangrijk om jongeren meer perspectief en veerkracht te bieden. Door een persoonsgerichte aanpak in combinatie met de monitoring van jongeren die overlast / criminaliteit veroorzaken wordt vroegtijdig het risicogedrag gesignaleerd en kan hierop worden geïntervenieerd. Het Zorg- en Veiligheidshuis Parkstad heeft hier een belangrijke coördinerende rol. Deze coördinerende rol, vanuit het traject Preventie met Gezag, wordt vanuit Heerlen-Noord opgeschaald en uitgerold naar de regiogemeenten, om waterbedeffecten te mitigeren.
- De veiligheid in wijken en dorpen kan door fysieke aanpassingen versterkt worden, door veilig ontwerp en beheer van woonwijken. In een aantal gebieden waar de komende jaren een fysieke aanpak wordt vormgegeven zal worden geëxperimenteerd met deze zogenoemde CPTED-analyses. Het CCV kan extra expertise leveren. Geselecteerde interventies in de fysieke leefomgeving worden onderdeel van de integrale gebiedsgerichte aanpak. Het kan daarbij gaan om aanpassingen in de openbare ruimte, dan wel ingrepen in (overlastgevend) vastgoed.
- Sociaal veiligheidscentrum: er wordt een actie/coördinatiecentrum voor sociale veiligheid ontwikkeld in het voormalige politiebureau in Hoensbroek (Heerlen). Hier treffen veiligheids- en zorgpartijen elkaar fysiek, ontstaat kruisbestuiving tussen specialismen en wordt integraal met elkaar samengewerkt. De samenwerking vergroot de zichtbaarheid door meer blauw op straat en moet het vertrouwen in de overheid versterken. Door de samenwerking te verstevigen, wordt de keten tussen preventie en repressie versterkt en kan sneller en effectiever ingegrepen bij veiligheid / overlast problematiek.
- Er wordt momenteel gewerkt aan een wijze om goed zicht te krijgen op de actuele situatie rondom ondermijning in de regio. Een kwartiermaker heeft specifiek van de Lokale Driehoek Parkstad de opdracht gekregen om onderzoek te doen naar en te adviseren over een tweetal kansrijke vormen van samenwerking binnen de Parkstad-gemeenten op het gebied van ondermijning. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van lokale kennis en de inzet van bestaande capaciteit. Voor de aanpak van ondermijning in de regio zijn reeds versterkingsgelden beschikbaar gesteld aan het RIEC Limburg. We gaan specifieke aandacht geven aan de aanpak van ondermijning in het buitengebied. Daarbij zal worden aangehaakt op de activiteiten van het Keurmerk Veilig Buitengebied, om in publiek-private samenwerkingsvorm (met bijvoorbeeld het Platform Veilig Ondernemen Limburg en de LLTB) het buitengebied minder kwetsbaar en juist weerbaarder te maken.
- Wijkagenten en andere agenten in de wijk leveren een belangrijke bijdrage aan de integrale aanpak van veiligheid in wijken. Lokale overheden zetten noodgedwongen een extra stap vooruit, omdat de beschikbare politiecapaciteit sterk onder druk staat. De komende jaren zal de onderbezetting bij de politie naar verwachting afnemen en komen er extra agenten voor de wijken bij. Het is van belang dat minimaal in de Regio Deal benoemde gebieden wordt voldaan aan de wettelijke norm van één wijkagent per 5000 inwoners die geldt op eenheidsniveau. Het overleg hierover vindt plaats op Limburgse schaal. Gemeenten zijn gedwongen om o.a. meer BOA capaciteit in te zetten. Meer inzet op preventie door een integrale aanpak helpt om escalatie van veiligheid en daarmee politie-inzet te voorkomen. Gemeenten hebben (tijdelijk) behoefte aan extra uitvoeringscapaciteit, expertise en kennis om dit in te richten.

Thema 3: Wonen

Het doel binnen het thema wonen is om het woon- en leefklimaat voor de burgers van Parkstad Limburg te verbeteren. Daarbij staat de aanpak van de bestaande meest kwetsbare woonmilieus in als nieuwbouw centraal om leegstand en segregatie te gaan. Doel is het verbeteren van de leefbaarheid in de wijken. Dit gebeurt door inzet op de regionale woonopgave via nieuwbouw van circa 7.500 woningen gedurende 10 jaar en herstructurering van circa 8.000 slechte woningen. Hiervoor wordt een beroep gedaan op het Volkshuisvestingsfonds (herstructurering) en de Woningbouwimpuls (nieuwbouw). Echter, niet alle interventies komen hiervoor in aanmerking en daarvoor wordt een beroep gedaan op de Regio Envelop van de Regio Deal. Interventies in wonen bieden veel aanknopingspunten voor het verbeteren van de veiligheid en de draagkracht van de wijken, voor verduurzaming, klimaatadaptatie, vergroening, zorg en voor burgerbetrokkenheid. Afspraken over het woningbouwprogramma zullen ook onderdeel worden van de regionale woondeal.

In het Regio Deal programma wonen wordt daarom tussen 2023 en 2025 concreet gestuurd op de volgende componenten:

- De herstructurering van 900 slechte particuliere woningen, met daarbinnen specifiek aandacht voor de omvangrijke opgaven in erfgoed. Door gewijzigde omstandigheden is de ambitie van 1.600 woningen van de vorige Regio Deal niet volledig gerealiseerd. In een duurdere woningmarkt zijn relatief meer ingrijpende interventies gepleegd dan eerder voorzien. Hoewel dit hogere kosten met zich heeft meegebracht, zijn de wijkverbeteringen beter aangepakt, effectiever en duurzamer van aard.
 - De transformatie van historische (spoor- en) mijnkoloniën naar leefbare wijken vergt investeringen, die naar aard en omvang ver uitsteken boven die in andere kwetsbare wijken. Parkstad kent een grote hoeveelheid woonwijken met een beschermde status vragen die grote opgaven hebben, waardoor deze ook in een volgende Regio Deal nadrukkelijk om aandacht vragen. Gemeenten, woningcorporaties en particulieren kunnen de kosten van zowel behoud, als van transformatie, niet dragen en hebben substantieel meer financiële ondersteuning nodig.
 - Door de verhoging van de overdrachtsbelasting van 2% in naar 8% tijdens de eerste Regio Deal Parkstad Limburg zijn business cases onder druk komen staan en is noodgedwongen en onvoorzien een groter beslag gelegd op de beschikbare Regio Dealmiddelen en op de cofinanciering vanuit de regionale partijen (€4,2 miljoen), waardoor deze middelen niet meer beschikbaar waren voor andere herstructureringsprojecten.
 - Alhoewel de impact van een herstructurering ook groot kan als er een beperkter aantal particuliere woningen wordt aangepakt in een groter gebied, komen deze niet in aanmerking voor het Volkshuisvestingsfonds. Dit vraagt om maatwerk. We komen deze locaties tegen in zowel het stedelijk als in het landelijk gebied.
- Bij de herstructureringsprojecten komen de woningcorporaties en gemeenten bij circa 900 particuliere gezinnen (eigenaar-bewoners) en een veelvoud van gezinnen in huurwoningen 'achter de voordeur'. Met inzet van de Voorzieningswijzer door alle betrokken uitvoeringsorganisaties (woningcorporaties, gemeenten en partners uit het sociaal domein) wordt daarbij ingezet op het verhogen van het besteedbaar inkomen, bestrijding van de armoede- en schuldenproblematiek van bewoners met een laag inkomen en reductie van de kwetsbaarheid; in ieder geval in de herstructureringswijken van de Regio Deal. De aanpak wordt in de periode 2023 – 2025 dus gecontinueerd en geïntensiveerd.

- Beproefde interventies en concepten uit de Regio Deal, zoals Rolduckerveld, de Oude Egge, Nuinhofwijk, de Saffierflat en de Schilterstraat tonen aan dat fysieke ingrepen leiden tot meer focus en investeringen in veiligheid en leefbaarheid in die wijken. Deze ervaringen worden ook op andere plekken ingezet.
- Samen met woningcorporaties en marktpartijen wordt in (herstructurerings-)projecten ingezet op het opvoeren van de woningbouwproductie (7500 woningen in 10 jaar), waardoor vernieuwing in de woningmarkt optreedt met een grotere match tussen vraag en antwoord en de samenstelling van wijken verandert en segregatie afneemt. De specifieke marktsituatie in Parkstad, de maat en schaal van woningbouwplannen en de opgaven om tot veerkrachtige wijken te komen, maken dat er vanwege gebrek aan voldoende opbrengend vermogen behoefte is aan sturing vanuit de overheid en aan andere vormen van overheidsondersteuning dan de Woningbouwimpuls aangezien deze hierin niet voorziet.
- Er worden nieuwe publiek-private samenwerkingsvormen verkend (bijvoorbeeld een Wijkontwikkelingsmaatschappij) en in de praktijk gebracht om de aanpak van de herstructureringsopgaven te bestendigen en belangen, capaciteit, kennis, kunde en kracht te bundelen.
- Er wordt verkend hoe een extra nieuwbouwoopgave kan worden gerealiseerd én kan bijdragen aan het verbeteren van de brede welvaart in de regio Parkstad en aan de nationale woningbouwopgave en aan het benutten van kansen van de druk op de woningmarkt in Aken.
- Er wordt ingezet op innovatieve woon- en bouwvormen, toekomstbestendig bouwen en het versterken van de identiteit van karakteristieke wijken.

Thema 4: Retail

De doelen van het thema retail, onderdeel van de integrale gebiedsgerichte aanpak, zijn het verbeteren van het voorzieningenniveau en de leefbaarheid voor de inwoners, het realiseren van een toekomstbestendige voorzieningenstructuur en het bevorderen van het lokale ondernemerschap (in relatie tot de 'routekaart richting 2025' van de Nationale Retailagenda). Voor onderdelen uit deze aanpak wordt een beroep gedaan op de Impulsaanpak Winkelgebieden, echter niet alle centrumgebieden en interventies zullen hiervoor in aanmerking komen. Hiervoor wordt een beroep gedaan op de Regio Envelop. In de periode 2022-2025 wordt ingezet op de volgende componenten:

- Het investeren in ten minste 4 centrumgebieden/winkelclusters in Parkstad.
- Het onttrekken van ten minste 16.000m² overtollige winkelmeters door transformatie en een maximale reductie van de verborgen plancapaciteit, in het licht van het regionale overaanbod tot 2030 van 100.000m².
- Door een actieve begeleiding wordt kwalitatief nieuw ondernemerschap (ten minste 50 nieuwe ondernemers) aan de centrumgebieden toegevoegd via de Streetwise aanpak door onder meer te experimenteren met mengformules. Ook worden bestaande ondernemers begeleid in hun verdere doorontwikkeling, zowel op het gebied van innovatie, bedrijfsconcept als digitalisering (i.s.m. de Brightlands Smart Services Campus).
- De regionale functie van Heerlen-Centrum wordt verder versterkt door de concentratie en huisvesting van onderwijs- en onderzoeksinstellingen, méér wonen en méér levendigheid, zoals

cultuur. Gekoerst wordt op afronding van de opgave zoals beschreven in de eerste Regio Deal. Dit is een kans voor de aanpak van leegstaand winkelvegoed.

Thema 5: Duurzaamheid

Verduurzaming en het aardgasvrij maken van wijken is een belangrijk onderdeel van de aanpak. Sectorale doelen om energie te besparen, het gebruik van grondstoffen te verminderen en de CO₂-uistoot te verminderen kunnen in de integrale gebiedsgerichte aanpak samenkomen. De energietransitie kan op deze manier haalbaar, betaalbaar en duurzaam gemaakt voor de inwoners van Parkstad. Voor de interventies uit het thema duurzaamheid wordt initieel geen beroep gedaan op de Regio Envelop, maar op het Nationaal Isolatieprogramma en het Klimaatfonds.

- Tot 2026 worden ca. 10% van de woningen in Parkstad aardgasvrij(ready) gemaakt. Via ontzorgingsprojecten worden 4500 koopwoningen en 4700 sociale huurwoningen geïsoleerd en verduurzaamd.
- Gemeenschappelijk energiebedrijf: oprichten van een duurzaam en sociaal energiebedrijf.
- De verduurzaming van bedrijven(terreinen): een ontzorgingsaanpak verduurzaming bedrijven(terreinen).
- Gezamenlijke aanpak bedrijfsleven, onderwijspartijen, brancheorganisaties en sociale partners actief om de persoonsvraag (2.700 banen) in de energietransitie van Parkstad mogelijk te maken werken.
- Er wordt een ontzorgingsaanpak ontwikkeld voor klimaatadaptieve maatregelen voor inwoners en bedrijven.
- De realisatie van de Urban Mine Parkstad, door de ontwikkeling van 1 tot 2 lokale refurbishment hubs van bouwmaterialen die gericht zijn op de stimulering van circulair bouwen in Parkstad. Hiervoor wordt wel een beroep gedaan op de Regio Envelop.

Ad. 2. Verzilveren van kansen voor brede welvaart in een grensoverschrijdende context

Thema 6: Economie

Binnen dit thema staat het versterken van de regionale economie en het verzilveren van het duurzaam economisch groeipotentieel centraal, waarbij er een nadrukkelijke verbinding is met themalijn 1. Gefocust wordt op de versterking en doorontwikkeling van de AI Hub 'Brightlands Smart Services Campus' en de Medtech-sector, en de grootscheepse herstructurering van bedrijventerreinen in de regio.

- Het doorontwikkelen van het ecosysteem van de nationale AI Hub 'Brightlands Smart Services' als regionaal en nationaal centrum voor innovatie en triple-helix samenwerking op het gebied van AI, digitalisering en brede welvaart. De Campus is de enige AI Hub met een fysieke locatie, en heeft de ambitie om door te groeien tot een Campus van nationaal belang met maximale economische en maatschappelijke waarde, door een verdubbeling van het huidig aantal van 50 bij de Campus aangesloten organisaties (incl. huisvestingsopgave), een verdubbeling van de directe en indirecte werkgelegenheid naar 1.500 banen, het realiseren van een stabiele aansluiting tussen talent en het verbonden bedrijfsleven en door te investeren in een regionaal start-up en scale-up ecosysteem.
- Het benutten van de dynamiek op de bedrijventerreinen door de herstructurering van ten minste 70 ha tot 2030, onder meer op de Oostflank Brunssum (inmiddels in eigendom van publieke partijen)

als mogelijke showcase op het snijvlak van economische ontwikkeling, stikstof en natuur. De dynamiek op de bedrijventerreinen fungeert als motor voor regionale meerwaardecreatie en de verdere groei van enerzijds het regionale MKB en anderzijds de huisvesting van bedrijven van buiten de regio, om daarmee een betekenisvolle groei van de werkgelegenheid (ten minste 2.600 banen) te realiseren in relatie tot de sociaaleconomische opgave in de regio (thema 1). Hierbij wordt aangehaakt op het programma Werklocaties van EZK en BZK.

- Er worden samenwerkingsvormen en instrumenten verkend voor de herstructurering en verduurzaming van bedrijventerreinen (bijvoorbeeld een regionaal investeringsvehikel) en in de praktijk gebracht.
- Het versterken van de medtech-sector in de regio, met als verbindend instrument een programmatische aanpak gericht op het creëren van fysieke ruimte (zie herstructurering bedrijventerreinen), een betere bereikbaarheid, toonaangevende innovatie, en een betere aansluiting tussen onderwijs/opleidingen (VO, MBO, HBO, WO), arbeidsmarkt (human capital) en bedrijfsleven door een meer intensieve en bovenal langjarige samenwerking tussen de medtech-sector, de regionale overheden en kennisinstellingen.

Thema 7: Grensoverschrijdende samenwerking

Grensoverschrijdende samenwerking heeft door de lopende Regio Deal een mooie impuls gekregen. Er zijn belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van één grensoverschrijdend *daily urban system* met Aken met projecten als Velocity (aansluiting op het Akens e-bike-deelsysteem in Parkstad), studentenuitruil stimuleren en theatergrenzen overwinnen (samenwerking van de theaters over de grens). Ook is gewerkt aan het versterken van “*ein gemeinsamer Wirtschaftsraum*” door o.a. een impuls te geven aan het Servicepunt Grensarbeid (SGA), de Smart Services Campus te ondersteunen om de stap over de grens te zetten en grensoverschrijdend ondernemen te stimuleren (met de Maastricht school of Management en MKB-Parkstad). Bovendien wordt er momenteel onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om duurzaam opgewekte energie (restwarmte en stroom) op een steenworp afstand van de grens in te zetten in Parkstad. Het belangrijkste wapenfeit van de Regio Deal Parkstad is misschien wel de sterke uitbreiding van het netwerk over de grens en de verbindende rol die Parkstad met de middelen van de Regio Deal op de achtergrond, daarbinnen heeft kunnen spelen. Het gaat daarbij om o.a. de verbinding en samenwerking met de RWTH, het Rheinische Revier, de regio Keulen-Bonn en het waterstofnetwerk in de Euregio. Dit heeft o.a. geleid tot een vestiging van de RWTH in Heerlen en een Euregionale waterstofcoalitie met partners uit Duitsland, Wallonië en Vlaanderen.

In de nieuwe Regio Deal wordt de ingeslagen weg van de eerste Regio Deal verder gevolgd om het potentieel van onze grensregio nog beter te benutten. Deze ambitie richt zich op:

1. Het versterken van het grensoverschrijdende *daily urban system* Parkstad- Städteregion Aken/Kreis Heinsberg. In dit kader wordt samengewerkt aan een programmadocument, dat als onderlegger hiervoor dienst kan doen. In een conceptversie staan de thema's energie, circulair bouwen, mobiliteit, wonen, digitalisering, cultuur en toerisme (waaronder de gemeenschappelijke (Romeinse) geschiedenis) centraal.
2. Het grensgebied Parkstad-Städteregion ontwikkelen als verbindingsstuk (draaischijf) tussen Zuid-Limburg en Nederland en het gebied Städteregion, Rheinisches Revier tot aan Keulen-Bonn. Hierbij spelen tot op zeker hoogte dezelfde thema's een rol: energie (incl. uitvoering lokale duurzame energieopwekking, aanhaking aan de Nederlandse waterstofinfrastructuur), landschap/natuur/water/landbouw, mobiliteit en toerisme. Hierbij willen we aanhaken bij de ontwikkelingen in het Rheinische Revier, maar ook de verbinding leggen met de ontwikkeling

rond Chemelot. Om deze internationale draaischijf tussen Duitsland en Nederland te worden, zijn enerzijds investeringen nodig en moeten anderzijds administratieve belemmeringen weggenomen worden.

3. Het duurzaam verbinden van kennisinstellingen en bedrijven over de grens aan de regio. Concreet zou dit moeten leiden tot een permanente vestiging van RWTH in Parkstad en van daaruit de verbinding leggen naar de Zuid-Limburgse en Nederlandse kennisinstellingen en het Nederlandse bedrijfsleven. Daarnaast is het ook belangrijk om de Smart Services Campus in Euregionaal perspectief te positioneren. Tenslotte zou het grensoverschrijdend ondernemen in navolging van het lopende traject gestimuleerd moeten worden.
4. het stimuleren van een Euregionale mindset bij een nieuwe generatie burgers, scholieren, studenten en werknemers, die grenzeloos studeren, werken, winkelen, recreëren en cultuur bezoeken in de Euregio.

Mede door de eerste Regio Deal heeft grensoverschrijdende samenwerking, aan beide zijden van de grens, momentum gekregen; nu moeten we dan ook doorpakken. Door middel van de nieuwe Regio Deal willen we de grensoverschrijdende samenwerking naar een nog hoger niveau tillen. Daarbij gaan we ook op zoek naar de verbinding met Europese programma's en de EMR en de EMR-Nord. De grensregio biedt aan om als experimenteerregio te dienen voor grensoverschrijdende oplossingen voor maatschappelijke opgaven, zoals grensoverschrijdende energietransitie, bouwen of werken.

Ad 3. Organisatiekracht

De derde lijn betreft de versterking van de organisatie/uitvoeringskracht in de regio. De komende jaren worden de opgaven nóg groter én ingewikkelder. In de Regio Deal aanpak wordt invulling gegeven aan het bestendigen van de organisatie / uitvoering(skracht) waardoor zowel de resultaten als de coalitie nog meer versterkt zullen worden. Maximaal 10% van het budget wordt ingezet voor organisatie/uitvoeringskracht.

Doelgroep

De aanpak is er op gericht om inwoners van Parkstad met zeer beperkte veerkracht in gebieden, waar de brede welvaart het meest onder druk staat, weer perspectief op een beter leven te geven . Het betreft acht gebieden waarin circa 100.000 mensen wonen. De impuls moet een duurzaam effect sorteren en vraagt grote inzet van alle partners en betrokkenheid van onze burgers. Dit past naadloos in de methodiek, waarbij stakeholders in een vroeg stadium worden betrokken en ook zelf een verantwoordelijkheid hebben in de uitvoering.

De aanpak voorziet ook in een impuls om het ondernemerschap in de regio te versterken, onder meer door voor gerichte sectoren en opgaven, de afstemming tussen onderwijs, arbeidsmarkt en bedrijfsleven te verbeteren en de verbinding te leggen tussen economische kansen enerzijds en de sociaaleconomische opgaven anderzijds. Dat komt ten goede aan werknemers, werkgevers en aan de regionale economische structuur in brede zin. Dit verbetert ook het investerings- en vestigingsklimaat voor nieuwe en bestaande bedrijven en werkzoekenden in Parkstad binnen de context van Zuid-Limburg en de Euregio.

Financiering

De Stadsregio Parkstad Limburg vraagt mede namens een brede maatschappelijke coalitie aan het Rijk om een financiële bijdrage van 40 miljoen euro inclusief BTW uit de Regio Envelop.

Cofinanciering:

De Parkstadgemeenten en de Stadsregio Parkstad Limburg staan garant voor de volledige, benodigde cofinanciering. De colleges van B&W hebben dit besloten in de collegevergaderingen van 8

november 2022. Aangezien Parkstad een kwetsbaar gebied is en de sense of urgency groot is, wordt er regiobreed dienaangaande geen enkel voorbehoud gemaakt.

Hoewel nu al vele stakeholders het belang en hun commitment uitspreken, is hiermee bij het afgeven van de garantie door de colleges, financieel nog geen rekening gehouden. Afhankelijk van de interventies zal in een later stadium eventueel besloten kunnen worden of en zo ja welke partners zullen en kunnen bijdragen aan de benodigde cofinanciering. Voor alle genoemde opgaven geldt dat Parkstad niet alleen kijkt naar (incidentele) overheidsinvesteringen, maar óók de inzet van onze coalitiepartijen onderzoekt, die baat kunnen hebben bij de oplossingen én kunnen bijdragen aan de langjarige aanpak.

Bovenop de gevraagde bijdrage van 40 miljoen euro inclusief BTW uit de Regio Envelop is de regio ook van plan om met partners aanvragen te doen bij het vervolg School en omgeving, de Regeling Gezond en Actief Leven Akkoord, de volgende rondes van het Volkshuisvestingsfonds, de Woningbouwimpuls en de Impulsaanpak Winkelgebieden, het Programma Werklocaties, het Nationaal Groeifonds (via AI-coalitie), het Nationaal Isolatieprogramma, het Klimaatfonds en het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur. Dat geldt ook voor eventuele nieuwe Rijksprogramma's, van waaruit een bijdrage kan worden geleverd aan de voorgestelde aanpak.

Daarnaast wordt specifiek voor de gebieden Schinveld en Brunssum Noord/Oost samen met het Ministerie van Defensie gekeken naar een leefbaarheidsfonds ter compensatie van de negatieve impact op de brede welvaart van de NAVO-basis vlak over de grens in Geilenkirchen (Awacs). Hiervoor wordt de verbinding gezocht met andere ministeries.

Daar waar mogelijk worden ook Europese subsidies aangeboord in het kader van de European Green Deal, European Bauhaus en Interreg, hetgeen meestal in samenwerking met grensoverschrijdende partners plaatsvindt.

De sectorale instrumenten zijn niet afdoende om de brede welvaart in de regio afdoende te verbeteren. Daarom wordt een beroep gedaan op de Regio Deal. De regio hanteert voor de Regio Deal het principe dat primair gekeken wordt naar de mogelijkheden van al beschikbare (al dan niet sectorale) rijksmiddelen en dat de middelen uit de Regio Envelop secundair worden aangesproken als dat niet afdoende blijkt en er geen andere Rijksmiddelen inzetbaar én beschikbaar zijn. Dit betekent dat een bijdrage uit de Regio Deal Enveloppe wordt gevraagd voor die interventies of onderdelen daarvan, die niet in aanmerking komen voor bijdragen vanuit andere Rijksbudgetten. De Regio Deal is als het ware het cement tussen de sectorale ingrepen, waarmee een integrale aanpak mogelijk wordt gemaakt.

In de eerste Regio Deal Parkstad Limburg is de Rijksbijdrage substantieel verveelvoudigd met een multiplier van 15. De regio heeft samen met de partners in de coalitie (woningcorporaties, onderwijsinstellingen en private partijen) aangetoond (bewezen track record) dat ze Rijksbijdragen doelmatig en efficiënt weet in te zetten en effect weet te boeken. Alhoewel ook nu weer koers wordt gezet op een hoge multiplier, zal deze anders uitpakken vanwege de verschuiving van het zwaartepunt van fysiek-ruimtelijk interventies in de eerste Regio Deal naar meer nadruk op sociaaleconomische structuurversterking en veiligheid in de tweede Regio Deal.

Om tot een grotere trendbreuk in de regio Parkstad Limburg te komen, is een langdurigere aanpak van meervoudige problemen nodig dan de drie jaar die we nu met de eerste Regio Deal hebben afgerond. Succesvolle interventies – zoals de Gezonde Basisschool van de Toekomst en de Verlengde Schooldag, die nu door vertaald worden in een modulaire systematiek voor de Rijke Schooldag – verdienen het om langjarig te worden gecontinueerd én te worden opgeschaald. Voor een succesvolle metamorfose van kwetsbare wijken en buurten blijven extra investeringen in de

woningvoorraad en de winkelstructuur noodzakelijk, die in samenhang met een bewezen aanpak van sociaaleconomische structuurversterking en van veiligheid worden uitgevoerd.

Organisatie en Samenwerking

De Stadsregio Parkstad Limburg is de formele indiener van de propositie en heeft vanuit die hoedanigheid gedeelde eindverantwoordelijkheid. Het voorstel is om aan te sluiten bij de systematiek van aansturing van de huidige Regio Deal en deze verder te versterken. Daarin is het bureau van de Stadsregio Parkstad Limburg, het programmabureau voor de aansturing van de Regio Deal Parkstad Limburg. Het bureau ziet toe op en ondersteunt de bestuurlijke samenwerking tussen Regio en Rijk, geeft invulling aan de verbinding tussen publieke en private partijen en draagt zorg voor het verankeren van de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen (triple helix). Verder beschikt het DB van de Stadsregio Parkstad de Regio Dealmiddelen onder de voorwaarden van de deal aan de uitvoerende partijen en ziet toe op monitoring, voortgangsbewaking en bijsturing van de projecten, conform de SPUK-systematiek die van toepassing zal zijn.

Binnen de Regio Deal Parkstad Limburg (2019-dec 2022) vindt de monitoring plaats door een overleg tussen Regio en Rijk. Voor de dagelijkse aansturing binnen de regio, geldt de bevoegdhedenregeling van de Gemeenschappelijke Regeling van de Stadsregio Parkstad Limburg met bindende besluiten voor de 7 gemeenten; met inachtneming van de bevoegdheden van de afzonderlijke gemeenteraden. Dat gebeurt in vergaderingen van de inhoudelijke Bestuurscommissies (wethouders) en/of het Dagelijks Bestuur (burgemeesters). Vervolgens leggen de portefeuillehouders individueel verantwoording af in de eigen gemeenteraad over de besluitvorming die regionaal heeft plaatsgevonden. Vanuit het Parkstadbureau worden periodiek regionale collegebijeenkomsten en raadsinformatiebijeenkomsten (voor de 7 gemeenteraden gezamenlijk) georganiseerd. Ter illustratie: de colleges zijn regionaal bijeengekomen op 2 november. De gemeenteraden zijn via een regionale raadsinformatiebijeenkomst op 7 november 2022 geconsulteerd over voorliggende aanvraag voor een Regio Deal. De colleges van B&W hebben ieder afzonderlijk op 8 november met inachtneming van de raadsinformatiebijeenkomst besloten een positieve zienswijze af te geven en garant te staan voor de cofinanciering en het DB van de Stadsregio Parkstad Limburg heeft voorliggende propositie vervolgens vastgesteld.

Specifiek voor het thema Veiligheid (géén onderdeel van de GR Parkstad) wordt de samenwerking tussen de zeven Parkstad gemeenten, politie en Openbaar Ministerie ten aanzien van belangrijke gemeentegrensoverstijgende veiligheidsthema's afgestemd in een gezamenlijk overleg van de drie 'Lokale Driehoeken' in Parkstad.

In het algemeen werken de regio en de gemeenten, binnen de Regio Deal en daarbuiten, nauw samen met private partijen, woningcorporaties, zorg-, cultuur- en onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven. De samenwerking met stakeholders is georganiseerd in een brede maatschappelijke coalitie, waarvan gebiedsgerichte Allianties/netwerken deel uitmaken. De Provincie Limburg heeft aangegeven het van belang te vinden dat er een Regio Deal komt voor Parkstad waarbij zij eventueel op projectniveau wil participeren. De Provincie Limburg heeft een ondersteuningsbrief toegezegd.

Op gebiedsniveau worden allianties gesloten, waarbij ook inwoners betrokken worden door de gemeenten en andere stakeholders. Het thema burgerbetrokkenheid is een belangrijk thema in de gemeentelijke coalitieprogramma's van 2022-2026. Bij de gebiedsgerichte aanpak zullen succesvolle manieren van bewonersbetrokkenheid, tussen gebieden worden uitgewisseld.

Een brede maatschappelijke coalitie is in het voortraject een aantal maal geconsulteerd over de themalijnen in voorliggende aanvraag. Over de wijze waarop de brede maatschappelijke coalitie wordt betrokken bij de governance-structuur, bij de verdeling van de middelen en bij het sturen/monitoren van de voortgang, gaan partijen met elkaar in gesprek.

De afstemming met de actielijnen van de andere Zuid-Limburgse aanvraag voor de Regio Deal wordt vormgegeven via het NOVEX-gebied Zuid-Limburg via de daarvoor bestaande structuren.

In de eerste Regio Deal is een intensief partnerschap met verschillende departementen ontstaan, met veel gewaardeerde inzet van hun netwerk of expertise. Dit heeft bij enkele projecten met bijvoorbeeld knelpunten op het gebied van regelgeving, geresulteerd in een belangrijke doorbraak. De relatie met het Rijk (BZK, OCW, LNV, J&V, VWS, EZK) binnen thema's als retail, wonen, veiligheid, flexwonen, natuurinclusief bouwen, kansengelijkheid, onderwijs en dergelijke, is zeer waardevol. We willen deze samenwerking graag opschalen en verbreden naar departementen als bijvoorbeeld SZW, I&W en Defensie.

Structureel karakter

De opgaven in de regio Parkstad Limburg op het gebied van brede welvaart zijn groot en complex. Vanwege de cumulatie van hardnekkige meervoudige problemen hebben de betrokken partijen in de eerste Regio Deal reeds onderkend, dat een langjarige aanpak van deze opgaven nodig is, dat de omvang en complexiteit van de problemen de (financiële) draag- en slagkracht van de regio te boven gaat én dat de betrokken partijen er samen naar moeten streven dat Parkstad een regio wordt die de regionale opgaven in de toekomst op eigen kracht kan aanpakken en een bijdrage kan leveren aan de BV Nederland. In bepaalde gebieden, zoals bijvoorbeeld Heerlen-Noord, zullen de interventies langer moet aanhouden dan in andere gebieden.

De afgelopen jaren hebben gemeenten veel complexe opgaven geprioriteerd én aangepakt. De Strategische Agenda van Parkstad laat zien, dat partijen samen voor de opgaven staan: publieke en private partijen én inwoners. Hiervan zijn al resultaten te zien, bijvoorbeeld bij de uitrol van de Gezonde Basisschool van de Toekomst én de aanpak van slecht particulier woningbezit in kwetsbare wijken. Het is een rijdende trein, één die niet tot stilstand mag komen.

In de IBA is geleerd dat 'kwaliteit' een bindend vermogen heeft. Bestuurlijk is uitgesproken dat het borgen daarvan deel moet uitmaken van de aanpak. Kwaliteit leidt ook tot trots en nieuw elan. Juist in kwetsbare gebieden wordt ingezet op kwaliteit om trots zichtbaar en tastbaar te laten worden. Dit draagt bij aan de structurele verbetering van de brede welvaart.

Het partnerschap Rijk-regio is daarbij essentieel voor een structurele aanpak. Voor alle interventies geldt dat Parkstad niet alleen kijkt naar (incidentele) overheidsinvesteringen. De inzet van partners, die ook baat kunnen hebben bij de oplossing én kunnen bijdragen aan de langjarige aanpak, wordt ook onderzocht. De regio wil daarom graag samen met de Rijksoverheid onderzoeken welke financieringsconstructies mogelijk zijn naast de inzet van publieke middelen (pps-mogelijkheden).

Toch zal de balans vaak eerst moeten worden hersteld, voordat bijvoorbeeld onrendabele toppen tot het verleden behoren en er een duurzaam financieringsmodel bestaat waarbij de markt haar werk weer kan doen. Daarvoor moet de strategie niet alleen gericht zijn op de aanpak van calamiteiten ('dweilen'), maar ook op structurele veranderingen in de fysieke leefomgeving en het creëren van nieuw (economisch) perspectief (repareren van de kraan). De keuze om interventies in het

sociaaleconomisch domein juist te richten op een nieuwe generatie ('trendbreuk'), heeft een structurele borging van de effecten tot doel.

De kosten van ingrepen in incidenten zijn groot. Er is een extra bijdrage nodig om te kunnen doorpakken naar een structurele verbetering op de lange termijn met grote maatschappelijke baten en waarbij een negatieve trend gekeerd wordt. De effecten worden door de regio gemonitord, via een door bureau RIGO ontwikkeld monitoringssysteem (www.transformatieparkstad.nl).

Samen met gebieden met vergelijkbare opgaven, kunnen de mogelijkheden van kennisuitwisseling worden verkend. Zo hebben Stadsregio Parkstad Limburg en gemeente Heerlen in het voorjaar 2022 samen met de stedenbandgemeenten Amsterdam, Eemsdelta en Sluis een Brede Welvaartsconferentie georganiseerd, waarmee niet zozeer alleen aandacht voor de opgaven is bereikt, maar juist commitment bij de coalitie om samen regionaal werk te maken van ingrijpende interventies met structurele resultaten.

Bureau Rebel Group heeft een 'Brede Welvaart impactsanalyse' van het voorgestelde interventiepakket gemaakt. Uit de analyse blijkt, dat de voorgestelde maatregelen goed aansluiten bij de opgaven in de regio en dat logischerwijs ook tot de beoogde effecten zullen leiden. Op basis van de kwantificering van een aantal maatregelen wordt gesteld dat de investeringen (in MKBA-terminen) ruimschoots terug te verdienen zijn en dat er in die zin sprake is van een robuust maatregelenpakket.

Betrokkenheid eerdere deals

Er zijn 61 projecten gestart met een financiële bijdrage vanuit de Regio Deal. Het betreft inmiddels bewezen interventies met concrete resultaten. Via de Regio Deal is geïnvesteerd in 9 basisscholen met een bereik van 2500 kinderen. De onderwijs/arbeidsmarkttrajecten hebben inmiddels meer dan 100 deelnemers. Er worden 700 slechte particuliere woningen en 16.000 m² overtollige winkelruimte getransformeerd. De VoorzieningenWijzer is geïmplementeerd in alle gemeenten en met alle woningcorporaties, en heeft inmiddels voor 300 gezinnen met lage inkomens geleid tot een ijn financieel opzicht structureel beter perspectief. Er is geïnvesteerd in 4 winkelclusters in regionaal geprioriteerde winkelgebieden en er is een grensoverschrijdend E-bike systeem geïmplementeerd. De samenwerking met Duitse partners is sowieso door de Regio Deal geïntensiveerd. Dat komt ook tot uiting in het aantal projecten voor grensoverschrijdende samenwerking, met de vestiging van een dependance van de RWTH in Heerlen Centrum als kroon op het werk. Er is nog veel winst te behalen, maar de energie die is losgemaakt wordt nadrukkelijk meegenomen in een nieuwe Regio Deal.

De resultaten zijn ook al fysiek zichtbaar in de regio. De Regio Deal heeft ervoor gezorgd dat projecten tot uitvoering zijn gekomen, die anders nooit zouden zijn gerealiseerd, omdat de opgaven te groot en te complex waren en de draagkracht van de regio te boven gingen.

De aanpak heeft ook vliegwieleffecten. In kwetsbare wijken blijken investeringen in de (particuliere) woningvoorraad een katalysator te zijn voor extra investeringen in leefbaarheid en brede welvaart. In Heerlen Centrum is weer marktdynamiek ontstaan: vastgoedeigenaren investeren weer en onderwijsinstellingen willen naar de binnenstad. Zonder financiële bijdragen vanuit de Regio Deal is op beide basisscholen in Simpelveld de Gezonde Basisschool van de Toekomst ingevoerd. Het bedrijfsleven (via het Ondernemersfonds Heerlen) investeert in de uitbreiding van het grensoverschrijdende E-bike systeem door 5 nieuwe stations voor E-bikes.

Tijdens de eerste Regio Deal werd de aanpak van voornamelijk ingrepen in het fysieke domein, verbreed met de aanpak van sociaaleconomische achterstanden; interventies zoals de Gezonde Basisschool van de Toekomst en de Verlengde Schooldag, die er echt toe doen. Omdat het in de praktijk ingewikkeld is om alle betrokken partijen op één lijn te krijgen, worden deze concepten in samenhang met het traject van de Rijke schooldag doorontwikkeld. Bij de uitwerking van de aanpak op wijkniveau, is ook het thema 'veiligheid' steeds bepalender geworden. In voorliggende aanvraag wordt nadrukkelijker ingezet op de thema's sociaaleconomische structuurversterking en veiligheid via de integrale, gebiedsgerichte aanpak.

Door gewijzigde omstandigheden is de ambitie om 1.600 woningen in de eerste Regio Deal aan te pakken niet volledig gerealiseerd. In een duurder woningmarkt zijn relatief meer verstrekkende interventies met meer langdurige effecten gepleegd, dan kleinschalige ingrepen op pandniveau. De aanpak was effectiever en duurzamer van aard, maar hierdoor kostbaarder dan eerder voorzien.

De verhoging van de overdrachtsbelasting van 2% naar 8% vanaf 2021 was ook onvoorzien en heeft een groot beslag gelegd op de beschikbare middelen (€4,2 miljoen), waardoor er minder woningen konden worden aangepakt dan voorzien.

Bij trajecten op het gebied van Onderwijs en Arbeidsmarkt is gebleken, dat door een verbinding te leggen tussen het economische domein en het arbeidsmarktdomein, projecten op het gebied van onderwijsarbeidsmarkt effectiever kunnen worden als ze beter op de lokale personeelsvraag worden afgestemd.

De Regio Deal heeft bovenal de samenwerking versterkt. De thema's sociaaleconomische structuurversterking, duurzaamheid en grensoverschrijdende samenwerking (GROS) zijn onderdeel geworden van de GR Stadsregio Parkstad Limburg en daarmee is de intergemeentelijke samenwerking verbreed en geïntensiveerd. Het is een regionale samenwerking die werkt en tot resultaten leidt. De Regio Deal heeft ook het verticale partnerschap tussen regio en Rijk versterkt. Hierdoor weten ministeries en de regio elkaar sneller te vinden, waardoor zowel elkaars expertise en netwerk benut kan worden, als ook de regionale sneller op nationale agenda kan worden afgestemd. Binnen de regio is ook de samenwerking met stakeholders versterkt en worden nieuwe samenwerkingsconstructies (PPS) onderzocht. De Regio Deal verbindt, stuurt op het gezamenlijk belang en de uitvoering. In een nieuwe Regio Deal zal de rol van de brede maatschappelijke coalitie verder aan belang toenemen. Het commitment dat de stakeholders uitspreken om de regio te verbeteren, is ontzettend belangrijk voor de toekomst van de regio.

Bijlage 1.2: Kerncijfers opgave Brede Welvaart Parkstad Limburg

	KERNCIJFERS	NEDERLAND	LIMBURG	PARKSTAD	(GEMIDDELDE) STEDELIJKE FOCUS GEBIEDEN*	(GEMIDDELDE) LANDELIJKE FOCUS GEBIEDEN**
BEVOLKING	Stand bevolking 1 januari (2022)	17.590.672	1.118.302	255.639	78.155	17.861
	Aandeel bevolking van Parkstad Limburg	1,5%	22,9%	100%	30,6%	7%
SES	SES WOA score *	0	0.011	-0,093	-0,345	-0,11
	% Huishoudens met een PW- AO- of WW-uitkering	12,3%	15,4%	20%		
	Aandeel kinderen in bijstandsgezinnen	6,2%	6,5%	9,4%		
	Aandeel personen met goed/zeer goed ervaren gezondheid	79,1%	74,4%	70,3%		
ECONOMIE/SES	Netto arbeidsparticipatie	70,4%	67,3%	64,7%	59%	63%
ECONOMIE	Banen per 1.000 inwoners (15-64 jaar)	805	772	665		
RETAIL	Aandeel leegstaande verkooppunten	6,8%	11,5%	16,0%		
VEILIGHEID	Misdrijven per jaar per 1.000 inwoners	42,5	42,8	45,1	55,2	29,4
	Drugsmisdrijven per jaar per 1.000 inwoners	0,7	1,2	1,5	2,3	1,5
WONEN	WOZ waarde	290.000	231.000	184.000	147.650	216.963

*SES-WOA score (Welvaart-, Opleiding- en Arbeidsscore): deze score geeft inzicht in de sociaaleconomische status en mogelijke kwetsbaarheid binnen wijken en buurten.

Voor meer kerncijfers wordt verwezen naar: www.transformatieparkstad.nl

Bijlage 1.3: Beoogde inzet Regio Envelop, cofinanciering en sectorale financieringsmiddelen

	Regio Envelop (40 miljoen euro)	Bijdrage Rijk niet regio Envelop	Cofinanciering Regio t.b.v. Envelop (tenminste 40 miljoen euro)
Pijler A: De integrale, gebiedsgerichte aanpak in kwetsbare wijken en buurten			
Sociaaleconomische structuurversterking	X	OCW, VWS, SZW	X
Veiligheid	X	J&V	X
Wonen	X	BZK (VRO)	X
Retail	X	EZK	X
Duurzaamheid		BZK (VRO), EZK	
Pijler B: Verzilveren van kansen voor brede welvaart in een grensoverschrijdende context			
Economie	X	EZK	X
GROS	X		X
Pijler C: Organisatiekracht	X		X

ZL Zuid-Limburg maakt NL Nederland groter

Zuid-Limburg is een uniek gebied. Centraal gelegen in een Europese agglomeratie met binnen een uur reizen 4 miljoen inwoners, 5 universiteiten, 7 vliegvelden en 2 HSL-stations. Zuid-Limburg deelt 8 km 'grens' met de rest van Nederland en telt 220 km buitenlandse grens. Zuid-Limburg heeft een groot groeipotentieel¹ via het opheffen van grensbarrières en het creëren van betere verbindingen.

In het NOVEX gebied Zuid-Limburg wordt tussen Rijk, Provincie Limburg en de regio Zuid-Limburg samengewerkt, vanuit een gedeelde visie op de toekomst van Zuid-Limburg. Stip op de horizon is Zuid-Limburg als Europese schakelregio en sterk internationaal verbonden, een circulaire en kennisintensieve samenleving waarin de campussen in de euregio als motor & proeftuin fungeren en met brede welvaart voor iedereen. Samen werken wij aan een aantal Zuid-Limburgse strategische opgaven, zoals de verstedelijkingsopgave, de transitie van het landelijk gebied en het verbeteren van grensoverschrijdende vervoer. Hoewel de economie van Zuid-Limburg zich de afgelopen jaren gunstig heeft ontwikkeld, met name de significante structuurversterking door inzet op de kennis-as met de 4 Brightlands campussen als speerpunt, blijft die achter bij de potentie. Daarnaast kent Zuid-Limburg gebieden met opgaven op het gebied van brede welvaart, zoals op het terrein van inkomen, participatie, gezondheid, onderwijs, veiligheid of wonen. De aard en omvang van deze problematiek verschilt binnen Zuid-Limburg. Er wordt via twee Regio Deal-aanvragen gewerkt aan het versterken van de brede welvaart.

Kansen benutten, opgaven oppakken.

Het werken aan beide zijden van de Zuid-Limburgse medaille vraagt om samenwerking tussen burgers, maatschappelijk middenveld, overheden, bedrijfsleven en onderwijs-kennisinstellingen. In wisselende coalities en in verschillende rollen werken zij samen aan oplossingen, delen kennis en netwerk en investeren naar vermogen.

Maar de genoemde opgaven overstijgen – ten dele- de regionale draagkracht en doorzettingsmacht. Hulp van het Rijk is nodig om de in gang gezette transitie in Parkstad voort te zetten en te verbreden naar de overige delen van Zuid-Limburg met gelijkaardige opgaven, op basis van een eigen aanpak op de passende regionale schaal. Een stevig partnerschap met het Rijk is noodzakelijk om de gewenste ontwikkeling naar een innovatieve, circulaire en duurzame kennisregio te maken met brede welvaart, sterke steden en kernen en een toekomstbestendig en aantrekkelijk landschap als Groene Long voor Zuid-Limburg, niet alleen mogelijk te maken maar zeker ook te versnellen vanuit een gedeeld besef aan urgentie.

¹ Volgens de Europese Commissie missen grensregio's gemiddeld 8% welvaart en voor Zuid-Limburg wordt dit zelfs geschat op tussen de 10-13% van het bruto regionaal product (BRP).

Eén ambitie, twee Regio Deals.

In deze tranche van Regio Deals, gericht op het versterken van brede welvaart en met specifieke aandacht voor regio's aan de grens, zijn vanuit de gezamenlijke visie en ambitie voor Zuid-Limburg twee aanvragen uitgewerkt. Eén voor de regio Parkstad en één voor het verstedelijkt gebied langs de A2 en het Heuvelland (centraal-westelijk Zuid-Limburg)

- De aanvraag van Parkstad

Onder de Regio Deal aanvraag van Parkstad ligt een geactualiseerde regionale strategische agenda, die is afgestemd met een brede maatschappelijke coalitie. In de aanpak staat een gebiedsgerichte aanpak van wijken en dorpen centraal. Dit betreft een integrale programmatische aanpak met aandacht voor sociaaleconomische structuurversterking, veiligheid, wonen, retail en duurzaamheid. Op basis van opgaven op het gebied van brede welvaart zijn er acht gebieden geprioriteerd, waar circa 100.000 inwoners wonen. Gelijktijdig wordt er gewerkt aan het benutten van (economische) kansen en grensoverschrijdende samenwerking, zoals de economische en stedenbouwkundige samensmelting met Aken. Parkstad zit in op de maximale Rijksbijdrage van 40 miljoen euro. De Parkstadgemeenten staan garant voor een cofinancieringsbijdrage van minimaal gelijke hoogte. De inzet is een vervolg van de langjarige aanpak van de regio Parkstad en de eerdere succesvolle Regio Deal Parkstad Limburg. Het doel van deze langjarige aanpak is om met Parkstad het niveau van een gemiddelde regio in Nederland te bereiken.

- De aanvraag van Centraal Westelijk Zuid-Limburg

Maastricht en Sittard-Geleen, via Gemeente Beek, Maastricht-Aachen Airport en Chemelot verbonden met elkaar, vormt een stedelijk gebied gelegen in de Maasvallei. Samen met het Heuvelland vormen zij het centraal westelijk deel van Zuid-Limburg. Het voorstel richt zich op het versnellen naar een gezonde, veilige en sociale leefomgeving (Programmalijs Gezond), het versnellen van de transitie naar een circulaire economie en samenleving (Programmalijs Circulair), een toekomstbestendig en vitaal Heuvelland (Programmalijs perspectief voor en versterking van ons unieke landschap) en het werken aan een grensoverschrijdende kenniseconomie en internationale arbeidsmarkt, als randvoorwaarde voor een goed functionerend kennis- en innovatie-ecosysteem (Programmalijs 4). Centraal in de aanpak staan een integrale gebiedsgerichte aanpak van kwetsbare wijken gericht op positieve gezondheid, het toekomstbestendig maken van belangrijke pijlers onder onze regionale economie en het verminderen van grensbelemmering om de, voor de regio cruciale, internationale en grensoverschrijdende arbeidsmarkt beter te laten functioneren. Doel van deze lange termijn strategie is het verdienvermogen van de regio Zuid-Limburg naar de toekomst toe zeker te stellen. Perspectief en kansen voor alle inwoners te scheppen. Veerkrachtige en gezonde inwoners die volwaardig kunnen participeren in onze samenleving en daardoor meer brede welvaart gaan ervaren. Behoud en versterking van ons unieke landschap als belangrijke randvoorwaarden voor een aantrekkelijk klimaat om te wonen, leven en werken en waar de menselijke maat leidend is. Er wordt een bijdrage van 30 miljoen euro gevraagd. Ook hier staan de 10 gemeenten die samen centraal westelijk Zuid-Limburg vormen garant voor minimaal de cofinanciering.

Complementaire inhoud, sterke onderlinge samenwerking

De twee voorgestelde aanpakken vullen elkaar niet alleen geografisch aan, maar zijn ook inhoudelijk complementair. Beide deals vertrekken vanuit de samenwerking met burgers, bedrijfsleven, maatschappelijk middenveld, onderwijs & kennisinstellingen, wat zorgt voor uitvoeringskracht en een stevige financiële multiplier. Voor elk van de deals wordt zorg gedragen voor een eigen sterke regionale governance. Via bestaande Zuid-Limburgse samenwerkingsstructuren wordt de uitwisseling

van kennis en ervaring tussen de beide te sluiten Deals gewaarborgd. Ondertussen wordt er gewerkt aan het versterken van de regionale governance op Zuid-Limburgs schaalniveau.

De beide aanvragen uit Zuid-Limburg vormen samen een belangrijke impuls om Zuid-Limburg te versterken en laten groeien. Door in te zetten op de kracht en veerkracht van onze inwoners, economie, fysieke leefomgeving en de potentie van onze grensligging beter kunnen benutten, kan Zuid-Limburg uitgroeien tot een vitale toekomstbestendige en aantrekkelijke regio met brede welvaart voor onze inwoners en van toegevoegde waarde voor Nederland.

Het oppakken van de opgaven en het verzilveren van de kansen die in de twee Regio Deals aan bod komen, is niet alleen in het belang van Zuid-Limburg, maar is van betekenis voor Nederland: Zuid Limburg maakt Nederland groter.

Analyse Brede Welvaart RegioDeal Parkstad Limburg

Eindrapport

Analyse Brede Welvaart RegioDeal Parkstad Limburg

Eindrapport

Auteur(s):

Enno Gerdes
Marieke Oomen

In opdracht van:

Parkstad Limburg

Plaats, datum:

Rotterdam, 10 november 2022

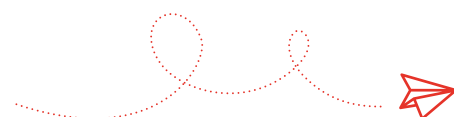
Status:

Definitief, v1.1

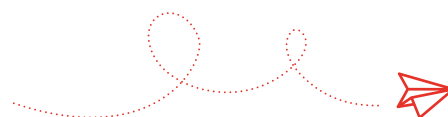
Rebel Economics & Policy bv

Wijnhaven 23
3011 WH Rotterdam
Nederland
+31 10 275 59 95

info@rebelgroup.com
www.rebelgroup.com

Inhoudsopgave

1. Samenvatting en conclusies	4
2. Aanleiding en achtergrond	6
2.1 De inzet: een (nieuwe) RegioDeal voor Parkstad Limburg	6
2.2 Brede Welvaart als concept	6
2.3 Brede Welvaart als analyse-instrument	7
3. Probleemanalyse	8
3.1 Overzicht van indicatoren	8
3.2 Landelijk beeld	9
3.3 Er is een armoedeprobleem	10
3.4 De sociale cohesie in Parkstad Limburg is relatief laag	11
3.5 Minder veilig gevoel in Heerlen	11
3.6 Slechtere gezondheid in Parkstad	12
3.7 Problemen van onderwijs tot arbeidsmarkt	13
3.8 Vastgoed uit balans	13
3.9 Grensoverschrijdende samenwerking biedt kansen	14
4. Maatregelen RegioDeal	16
5. Verwachte effecten in termen van Brede Welvaart	18
5.1 Interventiologica	18
5.2 Kwantitatieve duiding: bereik en impact	24
6. Beschouwing	29
7. Bronnen	30

1. Samenvatting en conclusies

Parkstad Limburg wil achterstanden in de eigen regio aanpakken. Met dit doel werd in 2019 een RegioDeal overeengekomen. Eind 2022 wordt een vervolg op deze RegioDeal aangevraagd. Dit onderzoek beschrijft en becijfert de huidige problematiek van de regio Parkstad en focust daarbij op verschillende domeinen die bijdragen aan de Brede Welvaart. Vervolgens is de aansluiting van de voorgestelde maatregelen bij deze problematiek geanalyseerd. Een kwalitatieve en, waar mogelijk, kwantitatieve duiding wordt gegeven aan de beoogde effecten van de voorgestelde maatregelen. Deze samenvatting beschrijft de belangrijkste bevindingen binnen de genoemde onderdelen.

Situatieschets

Hoe is het gesteld met de Brede Welvaart in Parkstad Limburg? De mate van Brede Welvaart wordt bepaald door het samenspel van een groot aantal domeinen, waaronder gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, en veiligheid. Op deze aspecten is de Parkstad Limburg vergeleken met provincie Limburg en Nederland als geheel. Deze vergelijking en probleemanalyse wordt gepresenteerd in hoofdstuk 3, waarin wordt gekeken hoe de regio scoort ten opzichte van de referentiegebieden. Deze analyse steunt met name op de CBS-cijfers uit de Monitor Brede Welvaart, die waar nodig aangevuld zijn met andere bronnen. Samengevat kunnen we op basis van deze analyse de volgende uitspraken doen voor de regio Parkstad Limburg:

- **Er is sprake van een armoedeprobleem.** Het mediaan besteedbaar inkomen is relatief laag en een relatief groot deel van de kinderen groeit op in armoede.
- **De sociale cohesie in Parkstad Limburg is relatief laag.** Dit zie je terug in bijvoorbeeld het aantal ontmoetingen met anderen en het vertrouwen in anderen.
- **Het gevoel van veiligheid is beperkt.** In Heerlen voelen zich twee keer zoveel mensen "weleens" of "vaak" onveilig in de buurt als in Nederland (hoewel het daadwerkelijke aantal geregistreerde misdrijven is in de regio Parkstad relatief laag is).
- **Slechtere gezondheid in Parkstad.** Over het algemeen hebben relatief veel mensen in Parkstad overgewicht. Ook is het aantal rokers relatief hoog, en er zijn meer vroeggeboortes en geboortes met een laag geboortegewicht. Daarentegen zijn er minder zware of overmatige drinkers dan in Nederland en de provincie Limburg.
- **Er zijn problemen in onderwijs en arbeidsmarkt.** Relatief veel leerlingen behoeven extra ondersteuning, het aantal schoolverlaters is relatief groot. De netto-arbeidsparticipatie is juist relatief laag.
- **Het vastgoed uit balans.** Parkstad Limburg kent lagere woningwaarden en relatief veel leegstand. Bovendien kan op basis van de energie-labels worden gesteld dat de woningen in Parkstad van relatief slechte kwaliteit zijn.
- **Grensoverschrijdende samenwerking biedt kansen.** Als grensregio biedt samenwerking met bijvoorbeeld de regio Aken kansen binnen een breed scala aan onderwerpen (e.g. onderwijs, infrastructuur, industrie, wonen en arbeidsmarkt).

Aansluiting voorgestelde maatregelen bij situatieschets

De regio Parkstad Limburg heeft in de aanvraag voor de RegioDeal een aantal maatregelen genoemd die kunnen bijdragen aan het oplossen of verminderen van de geïdentificeerde problemen in de regio én daarbij bestaande kansen benutten. Deze maatregelen worden uiteengezet in hoofdstuk 4 en zijn in de basis gecategoriseerd langs de volgende lijnen:

1. Integrale, gebiedsgerichte aanpak
2. Benutten van kansen in een grensoverschrijdende context, met focus op economie en samenwerking
3. Versterken uitvoeringskracht

Met name in de eerste lijn worden maatregelen uiteengezet die aansluiten bij de genoemde uitdagingen die naar voren komen in de situatieschets. Het gaat bijvoorbeeld, maar niet uitsluitend, om maatregelen die kansengelijkheid in het onderwijs stimuleren, de gezondheidssituatie pogen te verbeteren, de veiligheid en leefbaarheid van de wijk borgen en de kwaliteit en duurzaamheid van woningen verbeteren. Ook zijn er maatregelen (met name in de tweede lijn) die kansen benutten, zoals het herstructureren van bedrijventerreinen en het aanjagen van grensoverschrijdende samenwerking.

Over het algemeen zien we een duidelijke aansluiting van deze maatregelen bij de situatie in de regio Parkstad Limburg. Bovendien biedt de verscheidenheid aan maatregelen, en de samenhang daartussen, ook de ruimte om de verscheidenheid aan uitdagingen aan te gaan. Parkstad beoogt met een "tool box" te werken van elkaar versterkende maatregelen (integraliteit), en vervolgens per gebied de juiste instrumenten te kiezen die passen bij de specifieke problematiek (gebiedsgericht).

Verwachte effecten in termen van Brede Welvaart

In hoofdstuk 5 zijn de voorgestelde maatregelen in de RegioDeal gelinkt aan de beoogde effecten. De interventielocatie beschrijft voor ieder van de maatregelen hoe deze kan bijdragen aan het oplossen van het probleem of het benutten van de kans (zoals het geval bij grensoverschrijdende samenwerking). In algemeenheid is de interventielocatie van de voorgestelde maatregelen zeer helder: de maatregelen sluiten niet alleen goed aan bij de huidige situatie, maar zouden ook logischerwijs tot de beoogde effecten leiden.

Elf maatregelen, verdeeld over vijf thema's, zijn op waarde geschat in de vorm van een kwantitatieve analyse van het bereik en de impact van desbetreffende maatregelen. Deze studie had nadrukkelijk niet als doel om *alle* genoemde maatregelen kwantitatief te duiden, zoals bijvoorbeeld in maatschappelijke kosten-/batenanalyses (MKBA's) gebeurt. In plaats daarvan is waar mogelijk – en op basis van bestaande bronnen – duiding gegeven aan verwachte kwantitatieve effecten. Voor alle gekwantificeerde maatregelen is de impact positief.

Het bredere plaatje

Tot slot is het belangrijk te benadrukken dat het voorgestelde maatregelenpakket ook de onderliggende samenhang tussen de genoemde maatregelen en de uitdagingen in de regio schetst. Bovendien sluiten de genoemde onderwerpen en maatregelen in de RegioDeal aanvraag van Parkstad Limburg aan bij de prioriteiten van de Rijksoverheid, zoals die in het Coalitieakkoord van 2021 en de Miljoenennota voor 2023 zijn benoemd.

2. Aanleiding en achtergrond

2.1 De inzet: een (nieuwe) RegioDeal voor Parkstad Limburg

In samenwerking met regionale partijen uit Parkstad Limburg wil de Rijksoverheid achterstanden van het gebied aanpakken. Met dit doel werden in 2019 een aantal afspraken en maatregelen uitgewerkt in RegioDeal Parkstad Limburg. De afspraken uit de RegioDeal Parkstad Limburg 2019 pasten bij *“de nationale beleidsdoelstellingen om onderwijsachterstanden te bestrijden, het perspectief op werk voor kwetsbare groepen te verbeteren, te zorgen voor voldoende gekwalificeerd personeel voor bedrijven, het woningaanbod te verbeteren en te verduurzamen, een aantrekkelijk, natuurinclusief en klimaatbestendig stedelijk gebied te realiseren, het bevorderen van de leefbaarheid in steden en dorpen, het vergroten van de veiligheid voor burgers, en het voorzien in en waar nodig versterken van de sociale infrastructuur”* (p. 3). Daarnaast functioneerde deze RegioDeal als bouwsteen voor de Omgevingsagenda Zuid.

De in 2019 overeengekomen RegioDeal voor Parkstad Limburg loopt af op 31 december 2022. Eind 2022 bereidt Parkstad Limburg opnieuw een aanvraag voor een RegioDeal voor. De Stadsregio Parkstad Limburg stelt daarbij namens de gemeenten Beekdaelen, Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Voerendaal en Simpelveld een voorstel op. Dit voorstel schetst de regionale opgaven met behulp van informatie over de Brede Welvaart in het gebied. De situatieschets wordt onderbouwd met objectieve (data)bronnen. Vervolgens worden concrete doelen opgesteld, met een daaraan gerelateerd regionale aanpak om de gestelde doelen te bereiken. De verwachte resultaten op zowel korte termijn (tussen 2023-2025) als lange termijn worden daarbij in kaart gebracht.

2.2 Brede Welvaart als concept

Brede welvaart gaat over alles wat van invloed is op het welzijn van mensen. Het gaat daarbij dus niet alleen om materiële welvaart of economische groei, maar ook om aspecten als gezondheid, educatie, vrijetijdsbesteding en de kwaliteit van de leefomgeving. De SER heeft het begrip *Brede Welvaart* zo'n dertig jaar geleden in Nederland geïntroduceerd. Het streven naar Brede Welvaart wordt door de SER omschreven als:

“[Het] continu zoeken naar wegen om de economische, sociale en ecologische dimensies te integreren en in balans te brengen. Daarbij gaat het niet alleen over ‘hier en nu’, maar ook over ‘elders’ en later’. Van Brede Welvaartsgroei is sprake als positieve effecten op de ene dimensie niet negatief uitpakken voor andere dimensies, andere landen of komende generaties.”¹

Zoals we ook terugzien in deze tekst, worden er doorgaans drie dimensies van Brede Welvaart onderscheiden: *hier en nu*, *later*, en *elders*. Het CBS omschrijft deze dimensies als volgt²:

1. *Brede welvaart ‘hier en nu’* betreft de persoonlijke kenmerken van mensen en de kwaliteit van de omgeving waarin zij leven.
2. *Brede welvaart ‘later’* betreft de hulpbronnen die volgende generaties nodig hebben om eenzelfde niveau van welvaart te kunnen bereiken als de huidige generatie.

¹ <https://www.ser.nl/nl/Publicaties/SERmagazine/overzicht/brede-welvaart-ser>

² <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>

3. *Brede welvaart 'elders'* betreft de effecten van de keuzes binnen een regio op banen, inkomens, (niet-hernieuwbare) hulpbronnen en het milieu in andere regio's en andere landen.

2.3 Brede Welvaart als analyse-instrument

Het concept Brede Welvaart wordt steeds vaker toegepast. We denken niet meer in termen van economische groei alleen, maar kijken naar de effecten van beleidsmaatregelen binnen verschillende domeinen die tezamen bijdragen aan welvaart in de breedste zin van het woord. De drie planbureaus (SCP, PBL en CPB) kondigden eerder in 2022 aan dat zij de overheid actief willen gaan informeren over de effecten van beleidskeuzes op Brede Welvaart. Daarnaast werken zij de komende jaren aan het verder ontwikkelen en afstemmen van kernindicatoren die kunnen worden ingezet voor de analyse van Brede Welvaart.

In Nederland bieden verschillende monitors van de planbureaus houvast als het gaat om het meten van Brede Welvaart. Het SCP, PBL en CPB onderscheiden verschillende thema's binnen Brede Welvaart, en stellen per thema een aantal indicatoren beschikbaar die een beeld geven van de (ontwikkeling van de) welvaart binnen dat thema. Deze data zijn ook beschikbaar op regionaal niveau, bijvoorbeeld voor gemeenten, provincies en COROP-gebieden in Nederland. De monitors focussen zich vooralsnog met name op Brede Welvaart *hier en nu* en *later*.³ Eventuele effecten van keuzes op andere regio's en landen zijn hierin (nog) niet beschikbaar.

Ook binnen de nieuwe RegioDeal van Parkstad Limburg staat Brede Welvaart centraal. De huidige staat van Brede Welvaart in de regio Parkstad, en de gewenste staat van Brede Welvaart in de toekomst, vormen de uitgangspunten van de voorgestelde maatregelen. Bij de voorgestelde maatregelen is een economische onderbouwing vereist. De focus van deze onderbouwing moet liggen op de bijdrage van de interventies aan de Brede Welvaart in het gebied. Zo'n onderbouwing kent een andere insteek dan een Maatschappelijke Kosten-/Batenanalyse (MKBA): er komt meer focus op niet-monetariseerbare indicatoren, zoals tevredenheid met het leven en afstand tot basisscholen.

De veelheid aan (mogelijke) indicatoren betekent dat keuzes gemaakt moeten worden. Het is onmogelijk om een maatregelenpakket te ontwikkelen dat aansluit op alle indicatoren. Dat zou overigens ook onwenselijk zijn: indien op alles een beetje wordt ingezet, dan is de impact te klein. Beter om keuzes te maken en op basis van een gedegen probleemanalyse een maatregelenpakket opstellen dat de grote problemen verhelpt. Dit betekent dat voor een economische analyse zoals hier gevraagd, een probleemanalyse én een effectanalyse nodig zijn.

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>

3. Probleemanalyse

3.1 Overzicht van indicatoren

Het CBS verzamelt regelmatig een groot aantal indicatoren. Zo'n 30 daarvan zijn gebundeld in de Monitor Brede Welvaart. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen acht categorieën:

- Welzijn
- Materiële welvaart
- Gezondheid
- Arbeid, vrije tijd en onderwijs
- Wonen
- Samenleving
- Veiligheid
- Milieu

Binnen deze categorieën vallen zowel objectieve indicatoren – denk aan het aantal geregistreerde misdrijven – als ook subjectieve indicatoren zoals de ervaren gezondheid. Voor de analyse van de indicatoren is een holistisch perspectief nodig, d.w.z. de indicatoren dienen in samenhang met elkaar geduid te worden. Deels geldt dit ook categorie-overstijgend.

Het concept Brede Welvaart is echter dusdanig breed dat ook andere indicatoren relevant kunnen zijn. Sterker nog, voor de onderhavige exercitie zijn specifieke indicatoren van bijzonder belang. Immers, het gaat om het identificeren van de elementen van Brede Welvaart die specifiek voor Parkstad Limburg een "achterstand" uitwijzen.

De indicatoren zijn in bijna alle gevallen beschikbaar op het niveau van Nederland als geheel, op provinciaal niveau en op gemeentelijk niveau. Voor de onderhavige analyse zijn hier drie opmerkingen belangrijk.

- Ten eerste zijn de CBS-kernindicatoren niet op het niveau "Parkstad Limburg" beschikbaar. We hebben daarom de cijfers van de gemeenten in Parkstad Limburg gemiddeld. Waar voor bepaalde gemeenten geen cijfers beschikbaar zijn, hebben we gemiddeld voor de gemeenten waarvoor wél cijfers beschikbaar zijn. We hebben hierbij geen weging toegepast. In theorie was een weging op basis van het aantal inwoners mogelijk geweest, maar dit loopt tegen praktische bezwaren aan, omdat, zoals gezegd, niet voor alle indicatoren gegevens van alle gemeenten beschikbaar zijn, en omdat het aantal inwoners (en daarmee de weging) per jaar verandert.
- Ten tweede zijn de indicatoren voor verschillende periodes beschikbaar. We hebben ervoor gekozen om zoveel mogelijk de cijfers vanaf 2013 te laten zien. Dit doen we om pragmatische redenen: voor deze periode zijn voor bijna alle indicatoren gegevens beschikbaar, en het gaat voldoende lang terug om trends te kunnen identificeren. Voor indicatoren die niet jaarlijks gemeten worden, gaan we in enkele gevallen iets verder terug in de tijd om trends te kunnen laten zien.

- Ten derde – en dit is een cruciaal punt – spelen veel van de problemen van Parkstad Limburg op wijkniveau. De indicatoren zijn echter slechts op gemeentelijk niveau beschikbaar. Indien een indicator voor een gemeente een gemiddeld of zelfs positief niveau laat zien, dan kan hierachter nog een grote spreiding schuilgaan tussen “goede” en “slechte” wijken. Dit is juist in Parkstad Limburg aan de hand, waar de schaar tussen “goed” en “slecht” zelfs steeds verder opengaat. In de CBS-indicatoren is dit niet zichtbaar. Omdat de RegioDeal juist een wijkaanpak behelst, is de aansluiting tussen wijkgerichte maatregelen enerzijds en gemeentelijke indicatoren anderzijds niet altijd één-op-één te maken.⁴

Om de leesbaarheid van dit document te bevorderen, hebben we de indicatoren opgenomen en verantwoord in een bijlagenrapport. Hieronder vatten we de probleemanalyse samen, waarbij we telkens verwijzen naar inzichten die we uit de studie van de indicatoren hebben verkregen.

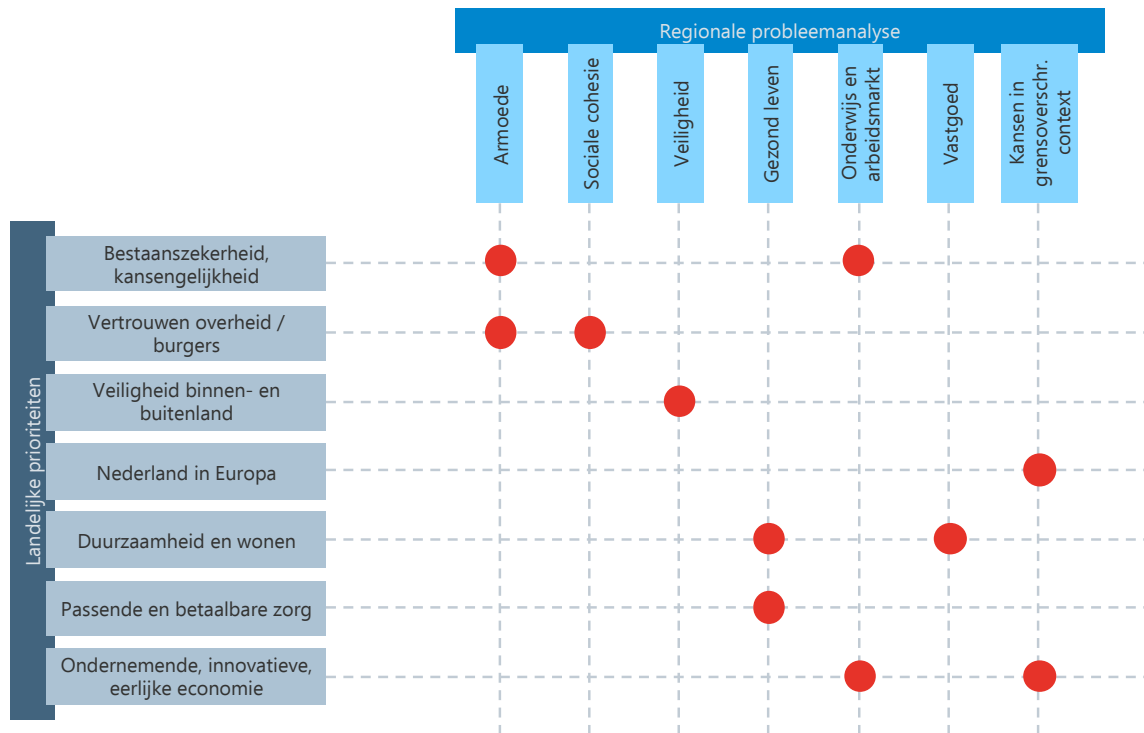
3.2 Landelijk beeld

De discussie over het vergroten van de Brede Welvaart, met name gericht op de toekomst, speelt zeker niet alleen op regionaal of lokaal niveau. Sterker nog, in de Miljoenennota 2023 speelt Brede Welvaart een centrale rol. Het kabinet benoemt daarbij een zevental (landelijke) prioriteiten:

- Vergroten bestaanszekerheid en kansengelijkheid
- Herstellen vertrouwen tussen burgers en overheid
- Veiligheid in binnen- en buitenland
- Voortrekkersrol van Nederland in sterker en slagvaardiger Europa
- Duurzaamheid en een woning voor iedereen
- Passende en betaalbare zorg
- Versterken ondernemende, innovatieve en eerlijke economie

Deels zijn dit specifiek landelijke ambities, zo zijn het buitenlandbeleid en grote delen van de zorg landelijke taken. Andere onderwerpen spelen ook in de regio. In de volgende paragraaf gaan we in op de specifieke problemen die uit de indicatorenanalyse voor Parkstad blijken. Onderstaande afbeelding laat zien dat de landelijke prioriteiten en de regionale probleemanalyse nauw bij elkaar aansluiten.

⁴ Sites als transformatieparkstad.nl of parkstadincijfers.nl bieden weliswaar voor enkele indicatoren inzichten op wijkniveau, maar bevatten vaak onvoldoende (betrouwbare) data, of het aantal observaties is te klein, om op basis daarvan voor elke wijk en binnen elk onderwerp uitspraken op te baseren. Daarbij komt dat we daarmee vooruit zouden lopen op de keuze van maatregelen per wijk, en noodzakelijkerwijs niet alle wijken gelijk zouden kunnen behandelen. We hebben daardoor gekozen voor een aanpak die zich focust op de CBS-indicatoren.

3.3 Er is een armoedeprobleem

In Parkstad is er sprake van een armoedeprobleem. Waar in Nederland 6,2% van de kinderen in armoede opgroeien en in Limburg 6,5%, zijn dat er in Parkstad veel meer, namelijk 9,4%. In de grootste gemeente, Heerlen, zijn het met 13,3% meer dan het dubbele van het landelijke gemiddelde.

Dit beeld wordt verder versterkt door het aandeel uitkeringsontvangers. Dat ligt in Nederland op 12,3%, in Limburg op 15,4%, en in Parkstad bij 20%. En ook het aandeel huishoudens onder of rond het sociaal minimum is in Parkstad (8,1%) hoger dan in Limburg (6,9%) of in Nederland (7%). En het mediaan besteedbaar inkomen in Parkstad (24.671 euro) is iets lager is dan in Limburg (25.000 euro) en duidelijk lager dan in Nederland (25.900 euro).

Op het eerste gezicht staat hier tegenover dat de vermogenssituatie op het eerste gezicht relatief goed is. Dat blijkt uit twee indicatoren:

- Het mediaan vermogen in Parkstad is zo'n 6,5% hoger dan in Limburg en zelfs zo'n 12% hoger dan in Nederland. Het mediaan vermogen is een nettobedrag waarbij bezittingen (zoals banktegoeden en de eigen woning) worden gecorrigeerd voor schulden (t.b.v. eigen woning, consumptieve kredieten, etc.). Overigens was de "voorsprong" met name op Nederland nog in 2013 een stuk hoger, en is deze sindsdien continue kleiner geworden.
- In het verlengde hiervan zijn de schulden lager: zo'n 6,3% lager dan in Limburg en zo'n 22,3% lager dan in Nederland.

Hoewel deze indicatoren een positief beeld lijken te geven, kan er ook een zorgelijke verklaring achter zitten. Deze bestaat uit twee elementen. Ten eerste is de bevolking in Parkstad relatief oud. Dat blijkt onder andere uit de indicator grijze druk. Ouderen hadden meer tijd om vermogen op te bouwen, en hebben soms geen woningsschuld meer omdat hypotheeklen zijn afgelost. Dat leidt tot een hoger

vermogen. Dit vermogen krimpt bij ouderen echter op enig moment door oplopende zorgkosten en lagere inkomsten. Deze terugloop is te zien in de cijfers.

Ten tweede zijn de huizenprijzen in Parkstad relatief laag. Dit is niet per se een goed teken, het kan immers duiden op een gebrekkige vraag naar woningen, zoals in krimpgebieden vaker te zien. Lagere huizenprijzen betekenen in absolute bedragen wel lagere schulden.

Gebruikte indicatoren:

- Kinderen in armoede: Transformatieparkstad.nl > Jongeren
- Uitkeringsontvangers: Transformatieparkstad.nl > Werk en economie
- Huishoudens onder of rond sociaal minimum: Transformatieparkstad.nl > Werk en economie
- Mediaan besteedbaar inkomen: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 01_KL_H_36)
- Mediaan vermogen: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 01.07_NW)
- Schulden: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 18_FIN_32)

3.4 De sociale cohesie in Parkstad Limburg is relatief laag

In vergelijking met zowel Nederland als geheel als ook met de provincie Limburg scoort Parkstad relatief slecht op indicatoren rondom de sociale cohesie. Zo is het percentage mensen in Parkstad dat gemiddeld minstens een maal per week om sociale redenen familieleden, vrienden of buren ontmoet, met 69,8% een stuk lager dan in Limburg (71,8%) of in Nederland (71,2%). De trend is overal dalend, maar in Parkstad nog sterker: was de achterstand op Limburg in 2013 nog 1,2 punten, is dat in 2020 al 2 punten.

Andere indicatoren wijzen in dezelfde richting: het vertrouwen in anderen is in Parkstad met 51,9% lager dan in Limburg (55,9%) en in Nederland (63%); en er verrichten minder mensen vrijwilligerswerk (31,8% in Parkstad, 38,3% in Limburg, 43,8% in Nederland). Een en ander leidt tot een achterstand op de overkoepelende indicator sociale cohesie. Hier scoort Parkstad een 5,6, Nederland en Limburg allebei een 6,3. Deze indicator is overigens het cijfer dat iets zegt over hoe tevreden mensen zijn over de sociale aspecten *van hun woonbuurt*. Hoewel dit cijfer op gemeentelijk niveau gerapporteerd wordt, zegt het vooral iets over de Brede Welvaart op buurtniveau. De achterstand van Parkstad hier is dus een teken dat er een probleem is op het niveau van de buurt.

Gebruikte indicatoren:

- Ontmoeting om sociale redenen: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 01_KL_OK_08)
- Vertrouwen in anderen: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 02_HB_SK_01)
- Indicator sociale cohesie: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator R_L_SK_01)

3.5 Minder veilig gevoel in Heerlen

Alleen voor Heerlen is een indicator beschikbaar die in kaart brengt hoeveel mensen zich "vaak" onveilig voelen in de eigen buurt. Dat zijn er in Nederland 1,4%, in Limburg 1,7% en in Heerlen 2,4%. Hoewel dit verschil op het eerste gezicht niet groot lijkt, laat een nadere analyse wel een groter probleem zien. Deze indicator rapporteert alleen hoeveel mensen zich "vaak" onveilig voelen; het onderliggende dataset bevat echter ook gegevens over hoeveel mensen zich "weleens" onveilig voelen in de buurt. Deze gegevens zijn voor 2021 beschikbaar (de indicator voor 2019). In Heerlen voelden

zich in 2021 4,8% “vaak” onveilig en 25,5% “weleens”. In Nederland waren dit 2,0% c.q. 13,9%, in Limburg 2,1% c.q. 15,3%. Ofwel: in Heerlen voelen zich twee keer zoveel mensen weleens of vaak onveilig in de buurt als in Nederland.

Opvallend is daarbij overigens dat het aantal geregistreerde misdrijven per 10.000 inwoners in Parkstad met 39,7 juist een stuk lager ligt dan in Limburg en in Nederland (telkens 46). Dit duidt erop dat het gevoel van onveiligheid niet enkel ontstaat uit gepleegde misdrijven in de regio, maar ook andere oorzaken kent.

Dit sluit ook aan bij de cijfers over “overlast”. In Nederland waren er in 2020 zo’n 293 meldingen van overlast per 10.000 bewoners. In Heerlen waren dat er 399. Van de andere gemeenten “scoren” hierbij ook Kerkrade duidelijk (356) en Brunssum licht (306) slechter dan het landelijke gemiddelde. Landgraaf, Beekdaelen en (met name) Simpelveld en Voerendaal hebben te maken met minder overlast dan Nederland als geheel.

Gebruikte indicatoren:

- Onveilig voelen in eigen buurt: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 01_KL_OK_39)
- Geregistreerde misdrijven: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 04_VE_03)

3.6 Slechtere gezondheid in Parkstad

Over het algemeen zijn mensen in Parkstad minder gezond dan in Nederland of in de provincie. Zo hebben in Parkstad 57,2% van de mensen overgewicht; in Nederland zijn dit 49,4%, in Limburg 53,3%. Hieraan gerelateerd: terwijl in Nederland 50,4% van de mensen voldoen aan de beweegrichtlijn, zijn dit er in Limburg iets minder (47,9%), maar in Parkstad veel minder (41%). Ook roken meer mensen in Parkstad (19%) dan in Nederland (16,7%) en in Limburg (18,2%). Daar staat wel tegenover dat in Parkstad juist minder mensen zware (6,2%) of overmatige (4,8%) drinkers zijn dan in Nederland (8,2% c.q. 6,2%) of in Limburg (8% c.q. 5,9%).

Ook de subjectieve gezondheidsbeleving (“ervaren gezondheid”) is in Parkstad (71,3%) lager dan in Nederland (75,6%) en in Limburg (74,4%). Hierbij geldt overigens wel dat de achterstand in de afgelopen jaren kleiner is geworden: de achterstand van Parkstad ten opzichte van Nederland was in 2016 nog 8 procentpunten, nu zijn dat 4,3 procentpunten.

Een verdere indicatie voor een gezondheidsprobleem is het aantal vroeggeboortes en/of geboortes met een te laag geboortegewicht. Heerlen, Landgraaf en Kerkrade staan hierbij allemaal in de top-5 van Nederland met 195-200 per 1.000 geboortes; het Nederlandse gemiddelde is 154 per 1.000 geboortes.

Gebruikte indicatoren:

- Overgewicht: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 01_GZ_08)
- Voldoen aan beweegrichtlijn: CBS Statline > Gezondheidsmonitor, bevolking 18 jaar of ouder
- Roken: CBS Statline > Gezondheidsmonitor, bevolking 18 jaar of ouder
- Drinken: CBS Statline > Gezondheidsmonitor, bevolking 18 jaar of ouder
- Subjectieve gezondheidsbeleving: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 01_KL_PK_01)
- Vroeggeboortes en/of geboortes met te laag geboortegewicht: Waarstaatjegemeente.nl > Gezondheid

3.7 Problemen van onderwijs tot arbeidsmarkt

Uit een aantal indicatoren blijkt dat er in Parkstad sprake is van een doorlopende achterstand van onderwijs tot arbeidsmarkt. Het begint bij het basisonderwijs. Hier wordt de gewichtenregeling gebruikt om extra financiering beschikbaar te stellen aan scholen voor leerlingen die extra aandacht nodig hebben. Gekeken wordt daarbij naar het opleidingsniveau van de ouders; er zijn twee "gewichten", namelijk de "0.30 leerling" en de "1.20 leerling". De twee groepen samen vertegenwoordigen 8,05% van de leerlingen in het basisonderwijs in Nederland. In Limburg zijn dat er iets meer (8,49%), maar in Parkstad fors meer (12,53%).

Een en ander is vervolgens zichtbaar bij het aandeel voortijdige schoolverlaters: in Nederland 2,2%, in Limburg eveneens 2,2%, in Parkstad 2,9%. Onder de streep zijn er vervolgens veel minder hoogopgeleiden in Parkstad (26,5%) dan in Limburg (28,9%) en in Nederland (34,2%).

Tegelijkertijd is de netto-arbeidsparticipatie in Parkstad laag: 63,1%, vergeleken met 65,1% in Limburg en 68,4% in Nederland. En wie werkt, verdient in Parkstad minder, zoals we boven bij de materiële welvaart hebben gezien.

Tenslotte, in Parkstad is de balans tussen banen in de commerciële dienstverlening en banen in de niet-commerciële dienstverlening (dus bij overheden) duidelijk anders dan elders. In Nederland zijn 34% van de banen te vinden in de niet-commerciële dienstverlening en 51% in de commerciële dienstverlening. In Limburg zijn dat er 33% c.q. 49%; in Parkstad 41% c.q. 44%. Met andere woorden, overheden en semi-overheden zijn verantwoordelijk voor een relatief groot aantal banen in Parkstad.

Gebruikte indicatoren:

- Gewichtenregeling: CBS Jeugdmonitor > Achterstandsleerlingen basisonderwijs
- Voortijdige schoolverlaters: CBS Jeugdmonitor > Indicatoren over onderwijs > Voortijdig schoolverlaters
- Hoogopgeleiden: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 05_OPL_08)
- Netto-arbeidsparticipatie: CBS Monitor Brede Welvaart (indicator 09_E&V_12)
- Commerciële vs. niet-commerciële dienstverlening: CBS Statline > Regionale kerncijfers Nederland > Banen van werknemers

3.8 Vastgoed uit balans

De gemiddelde woningwaarde is in Parkstad, net als in Limburg en de rest van Nederland, sinds 2013 hard gestegen. Dat zien we onder andere terug in de gemiddelde verkoopprijzen, die in Parkstad stegen van afgerond €150.000 in 2013 naar gemiddeld meer dan €250.000 in 2021. Een soortgelijke stijging is zichtbaar in de provincie, dat wat betreft gemiddelde huizenprijzen iets boven Parkstad uitkomt. De gemiddelde prijzen in Nederland stijgen harder en waren al in 2013 aanzienlijk hoger, waardoor het verschil met Parkstad verder toeneemt. Hierbij merken we op dat er in 2022 een trendbreuk zichtbaar lijkt op de Nederlandse huizenmarkt, waarbij huizenprijzen dalen en hypotheekrente snel stijgt. Deze omkeer is uiteraard niet zichtbaar in de data van periode 2013-2021.

De gemiddeld lagere huizenprijzen kunnen samenhangen met het type woningen in de regio die deel uitmaken van de woningvoorraad. Ten opzichte van zowel Limburg als Nederland heeft de regio Parkstad een lager percentage aan vrijstaande woningen in de woningvoorraad. Daarentegen is het aandeel 2-onder-1-kap woningen en hoekwoningen hoger dan in Nederland en Limburg.

Naast de stijgende maar relatief lagere woningwaardes, is leegstand in Parkstad relatief hoog. Dat geldt zowel voor woningen als voor winkels, en zowel in vergelijking met Nederland als in vergelijking met Limburg (hoewel ook de provincie Limburg veel leegstand kent in vergelijking met het gemiddelde voor Nederland). We kijken hierbij naar het aantal m² leegstaand oppervlak ten opzichte van het totale beschikbare oppervlak binnen deze categorieën. Met name de leegstand in winkelpanden is groot in Parkstad: 15,6% van de beschikbare ruimte wordt niet benut, ten opzichte van 7,6% in Nederland en 12,1% in de provincie Limburg.

De variatie in leegstaande woonruimte is kleiner en verschilt van 2,1% voor Nederland als geheel tot 3% voor Parkstad, met Limburg als middenmoter op 2,7%. Wanneer dezelfde vergelijking voor kantoorpanden wordt gedaan, zien we een ander beeld: in Parkstad staat relatief iets minder kantoorruimte leeg dan in Nederland (beide nog geen 7%), waar dat in geheel Limburg zo'n 8% betreft.

Tenslotte, de woningen in Parkstad zijn gemiddeld in een slechtere toestand dan in Nederland als geheel. Hiervoor kunnen de energie labels als indicator worden gebruikt. In Nederland hebben 10,9% van de woningen label A of beter, in Parkstad slechts 5,7%. Label B hebben in Nederland 8,1% van de woningen, in Parkstad 6,2%. Label C hebben in Nederland 13,7% van de woningen, in Parkstad 13,4%. En andersom hebben in Parkstad 20,8% van de woningen label D of slechter, in Nederland slechts 15,9%. Ten overvloede: de percentages tellen niet op tot 100%, omdat in Nederland c.q. Parkstad slechts 49% c.q. 46% van de woningen überhaupt over een label beschikken.

De gemiddelde woningwaarde laat een beeld zien dat past bij de slechtere toestand van de woningen. Deze waarde is in Nederland 290.000 euro, in de provincie Limburg 231.000 euro, en in Parkstad 184.000 euro. Daarbij zijn er ook binnen Parkstad grote verschillen, met name tussen Heerlen en Kerkrade aan de ene kant (ca. 160.000 euro) en Beekdaelen en Voerendaal aan de andere kant (telkens ca. 250.000 euro).

Overigens laat een recente analyse van Stec van de situatie op bedrijventerreinen een minder negatief beeld zien. Zo ligt de leegstand op bedrijventerreinen in Parkstad rond de 4%, terwijl een percentage tussen de 5% en de 7% als gezond wordt beschouwd. Ook zijn er in Parkstad per uitgegeven hectare nog relatief weinig banen, namelijk 26, waar dit in Brabant tussen de 23 en de 50 is, en in Gelderland tussen de 32 en de 40. Met andere woorden, er is voldoende vraag naar bedrijventerreinen (daarom weinig leegstand), en er is ruimte voor een betere benutting.

Gebruikte indicatoren:

- Gemiddelde verkoopprijzen: CBS Statline > Gemiddelde verkoopprijzen bestaande koopwoningen
- Woningtypes: CBS Statline > Woningvoorraad
- Leegstand winkelpanden: CBS Leegstand Monitor 2021 > Relatieve leegstand
- Leegstand woonruimte: CBS Leegstand Monitor 2021 > Relatieve leegstand
- Leegstand kantoorruimte: CBS Leegstand Monitor 2021 > Relatieve leegstand
- Energielabels: Energielabelprijzen.nl > Onderzoeksdata
- Gemiddelde woningwaarde: CBS Statline > Regionale kencijfers > Bouwen en wonen

3.9 Grensoverschrijdende samenwerking biedt kansen

Parkstad ligt dicht tegen Duitsland en België aan en maakt onderdeel van de Euregio. Terwijl er geen indicator is die rechtstreekse conclusies toelaat over de impact van grensoverschrijdende

samenwerking op de Brede Welvaart, is het wel mogelijk om indirecte verbanden te identificeren. Zo zijn er een aantal indicatoren waarvoor geldt dat acties (of het nalaten ervan) op het ene gebied positieve of negatieve impact heeft op het andere gebied. Dat is evident het geval bij indicatoren rondom luchtkwaliteit. Maar in een Europa met open grenzen hebben ook maatregelen op het gebied van veiligheid een grensoverschrijdend effect, zowel positief als ook negatief (waterbedeffect).

Voor andere indicatoren geldt dat grensoverschrijdende samenwerking, en met name het wegnemen van fysieke, administratieve, culturele of taalkundige drempels, positieve effecten kan hebben. Zo kan een vergroting van de arbeidsmarktregio tot een betere aansluiting van vraag en aanbod leiden, en daarmee tot hogere arbeidsparticipatie en lagere werkloosheid. Dit geldt ook voor een vergroting van de woningmarktregio: als mensen zich ook over de grens kunnen vestigen, ontstaat voor elke aanbieder meer vraag en voor elke woningzoekende meer aanbod, zodat de woningmarkt eenvoudiger in evenwicht kan geraken.

Ook op economisch gebied biedt de grensoverschrijdende samenwerking kansen, bijv. als het gaat om de vestiging van sectorspecifieke hubs van bovenregionale c.q. internationale betekenis (bijv. voor medtech), of waar het gaat om logistieke centra op bedrijventerreinen.

4. Maatregelen RegioDeal

De regio continueert in haar aanvraag op hoofdlijnen de reeds ingezette RegioDeal. Er wordt gewerkt langs drie lijnen: 1) een integrale, gebiedsgerichte aanpak (sociaaleconomische structuurversterking; veiligheid en leefbaarheid; wonen; retail & economie en duurzaamheid); 2) het benutten van kansen in een grensoverschrijdende context; en 3) en het versterken van de benodigde organisatie/uitvoeringskracht. Hieronder schetsen we kort de inhoud van deze drie lijnen.

Lijn 1) Integrale, gebiedsgerichte aanpak

De regio wil gebiedsgericht werken in wijken waar de Brede Welvaart het meest onder druk staat. Het gaat om zowel stedelijke als landelijke wijken met telkens eigen problemen. Afhankelijk van de specifieke problemen wordt gewerkt aan een versterking van de sociaaleconomische structuur, verbeteringen op het gebied van veiligheid, van wonen, van retail en van duurzaamheid.

In de tabel hieronder hebben we een overzicht opgenomen van de onderliggende projecten en programma's.

Thema	Projecten en programma's
Sociaaleconomische structuurversterking	<ul style="list-style-type: none"> • Intensivering van het programma Kansrijke start; zoals Proeftuin Geboortezorg Flex, Centering Zwangerschap, de Knooppunten Kansrijke Start, Digitale zorgpaden Kansrijke Start en Inzet Positieve Gezondheid. Ook aandacht voor taalontwikkeling voor het tweede levensjaar als belangrijke draaiknop/indicator voor intergenerationele armoede (zie eerdere input) zal samen met verschillende partners mogelijk een plek krijgen in de aanpak. • Uitbreiding en doorontwikkeling Gezonde Basisschool van de Toekomst en Verlengde Schooldag. • Activering van mensen en loopbaanperspectief via integrale wijkbenadering. • Verbetering gezondheidssituatie samen met zorgorganisaties, sociaal domein, etc. • Ondersteuning innovaties op gebied van e-health • Regionale aanpak energiearmoede huidige inzet korte termijn doelgroep die ook in aanmerking komt voor de energietoeslag.
Veiligheid en leefbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> • Persoonsgerichte aanpak minderjarigen en jongvolwassenen, o.a. met behulp van Zorg- en Veiligheidshuis Parkstad • Aanpak Sociaal Veilig • Aanpak ondermijning in het landelijke gebied • Inrichting veilige openbare ruimte; experimenten CPTED-analyses • Coördinatiecentrum sociale veiligheid in Hoensbroek
Wonen	<ul style="list-style-type: none"> • Herstructureren 900 slechte particuliere woningen • Continueren VoorzieningenWijzer om 1.000 gezinnen te bereiken • Toevoegen nieuwe woningen (7.500 woningen in 10 jaar) • Wijkontwikkelingsmaatschappij of vergelijkbare PPS om herstructureringsopgave te bestendigen

	<ul style="list-style-type: none"> • Verkenning extra nieuwbouwoopgave ter verbetering Brede Welvaart, o.a. kansen benutten die ontstaan door groeidruk in Aken
Retail	<ul style="list-style-type: none"> • Investeren in vier winkelclusters • Onttrekken 16.000 m2 overtollige winkelruimte • Actieve begeleiding nieuw ondernemerschap in winkelclusters • Concentratie en huisvestiging onderwijsinstellingen Heerlen-Centrum
Duurzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> • Verduurzaming en aardgasvrij maken woningen • Oprichten van een duurzaam en sociaal energiebedrijf • Verduurzaming bedrijventerreinen • Samenwerking met bedrijven, onderwijs, sectoren en sociale partners om personeelsvraag energietransitie te dekken • Aanpak klimaatadaptatie voor inwoners en bedrijven • Realisatie Urban Mine Parkstad

Lijn 2) Benutten van kansen in een grensoverschrijdende context

Voor de benutting van grensoverschrijdende kansen wordt ingezet op zowel economische maatregelen als ook een verbetering van de samenwerking. In de tabel hieronder vatten we de projecten en programma's samen. Voor een deel zijn dit (logischerwijs) ook projecten die genoemd zijn bij de integrale, gebiedsgerichte aanpak.

Thema	Projecten en programma's
Economie	<ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkelen en versterken AI Hub "Brightlands Smart Services" • Herstructureren bedrijventerreinen, gericht op groei aantal banen (met 2.600) • Verkenning en implementatie instrumenten zoals een regionaal investeringsvehikel voor herstructurering bedrijventerreinen • Versterken medtech-sector in de regio, met als verbindend instrument een programmatische aanpak gericht op fysieke ruimte, onderwijs/arbeidsmarkt/bedrijven/innovatie
Grensoverschrijdende samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Versterking "daily urban system" • Versterking Servicepunt Grensarbeid • Onderzoek naar mogelijkheden duurzame energie op te wekken vlakbij de grens • Investeren en wegnemen administratieve drempels om grensgebied Parkstad / Städteregion verder te ontwikkelen • Permanente, fysieke vestiging RWTH (universiteit van Aken) in Parkstad • Stimuleren Euregionale mindset, met name bij jongeren

Lijn 3) Versterken uitvoeringskracht

De uitvoeringskracht in de regio wordt verbeterd, om de grote en ingewikkelde opgaven in de komende jaren te kunnen beheersen. Dit betreft een inzet van maximaal 10% van het budget voor de RegioDeal.

5. Verwachte effecten in termen van Brede Welvaart

5.1 Interventiologica

De maatregelen sluiten voor een groot deel aan bij waargenomen achterstanden op het gebied van de Brede Welvaart. Daarbij geldt wel: hoe (wijk-)specifieker en een probleem is, des te minder goed is het zichtbaar in de bestaande indicatoren. Daardoor zijn de maatregelen onder een gebiedsgerichte aanpak per definitie lastiger te koppelen aan de probleemanalyse. Daar staat tegenover dat een groot aantal maatregelen in de RegioDeal wel generiek zijn ontworpen om vervolgens gebiedsspecifiek te worden toegepast.

Voor de derde lijn (uitvoeringskracht) geldt dat deze voorwaardelijk is voor het realiseren van de andere twee lijnen, maar geen directe, zelfstandige effecten heeft op de Brede Welvaart. Er kan wel sprake zijn van een indirect effect: het versterken van de uitvoeringskracht kan kwalitatief zijn, maar ook kwantitatief, d.w.z. dat gewerkt wordt met een groter ambtelijk apparaat. In dat geval stijgt het relatieve belang van de banen in de niet-commerciële sector in Parkstad verder, terwijl deze nu al dominant is dan in Nederland als geheel. Het versterken van de uitvoeringskracht is dus positief als hiermee andere Brede Welvaarteffecten bereikt worden; maar het is negatief als het leidt tot een "crowding out" van commerciële activiteiten.

Hier staat tegenover dat de projecten en programma's onder de thematische aanpak – die de bulk uitmaken van de RegioDeal – goed gerelateerd kunnen worden aan de waargenomen problemen. Hieronder beschrijven we per probleem de projecten en programma's die er een positieve bijdrage aan moeten leveren, en de daarbij veronderstelde veranderlogica. We focussen daarbij op de vijf centrale problemen en op één kans:

1. Er is een armoedeprobleem
2. De sociale cohesie in Parkstad Limburg is relatief laag
3. Minder veilig gevoel in Heerlen
4. Slechtere gezondheid in Parkstad
5. Problemen van onderwijs tot arbeidsmarkt
6. Vastgoed uit balans
7. Grensoverschrijdende samenwerking biedt kansen, met name voor de economie

Ad 1) Armoedeprobleem

Het tegengaan van het armoedeprobleem is een van de doelen van de sociaaleconomische structuurversterking. Centrale interventiologica hierbij is het doorbreken van intergenerationele armoede: door in te zetten op kinderen met economische achterstand of ontwikkelingsachterstand wordt beoogd deze kinderen meer kansen te geven. In termen van Brede Welvaart gaat het hierbij om "welvaart later". Hierbij past bijv. de intensivering van het programma Kansrijke Start, dat aanzet bij prenatale en postnatale zorg, en daarmee sterk preventieve werking heeft.

De tweede interventiologica draait om het creëren van banen, waarbij ingezet wordt op (1) de toeleiding tot de arbeidsmarkt via bijv. regionale werkhubs en mensontwikkelbedrijven, en (2) op het creëren van nieuwe banen. Dat laatste gebeurt meet name in vaksectoren die relatief toegankelijk zijn

voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daarmee sluiten die interventies aan bij het doel om de armoedeproblematiek tegen te gaan.

Tenslotte zijn er ook maatregelen die niet een preventieve, maar een correctieve werking hebben. Zo wordt de herstructureringsopgave gebruikt om ook “achter de voordeur” bij kwetsbare gezinnen maatregelen aan te dragen om de armoede- en schuldenproblematiek te voorkomen en/of aan te pakken.

Ad 2) Sociale cohesie

We zien binnen de voorgestelde RegioDeal geen projecten en programma's die expliciet en direct bijdragen aan de sociale cohesie en burgerbetrokkenheid in Parkstad Limburg. Wel kan er sprake zijn van een indirect effect met de volgende veranderlogica:

- Projecten met name binnen de gebiedsgerichte aanpak zorgen voor een verbetering van de situatie op wijkniveau.
- Deze verbetering sluit per wijk aan op de specifieke problematiek in die wijk, bijv. geluidsoverlast, onveiligheid of slechte woningen.
- Hierdoor verbetert de leefbaarheid in de desbetreffende wijk.
- Een verbeterde leefbaarheid zorgt voor een grotere identificatie van inwoners met de wijk, en een groter gevoel van trots op de wijk.
- Dit zorgt voor een grotere bereidheid om zich in te zetten voor maatschappelijke belangen, met name op wijkniveau.
- Hierdoor ontstaat op wijkniveau meer sociale cohesie. Tegelijkertijd wordt door het verhelpen van specifieke problemen zichtbaar dat “de overheid” in het belang van de bewoners van de wijken werkt. Daardoor kan het vertrouwen in instituties stijgen en daarmee leiden tot meer burgerbetrokkenheid.

Ad 3) Veilig gevoel

Diverse maatregelen binnen de RegioDeal zijn gericht op het vergroten van het veiligheidsgevoel. Daarbij is (nogmaals) op te merken dat de desbetreffende indicator alleen voor Heerlen beschikbaar is. Hier is niet per se een onveilige situatie te zien – af te lezen aan het aantal misdrijven – maar wel een gevoel van onveiligheid. Maatregelen om dit te verhelpen, zijn de volgende:

- Persoonsgerichte aanpak minderjarigen en jongvolwassenen, o.a. met behulp van Zorg- en Veiligheidshuis Parkstad
- Aanpak Sociaal Veilig
- Aanpak ondermijning in het landelijke gebied
- Inrichting veilige openbare ruimte; experimenten CPTED-analyses
- Coördinatiecentrum sociale veiligheid in Hoensbroek

Grofweg werken deze maatregelen volgens drie interventierichtingen. Ten eerste wordt aandacht besteed aan specifieke doelgroepen die voor een onveilig gevoel bij bewoners zorgen. Door deze te helpen bij hun specifieke problemen (inzet SES-preventief), wordt het risico verlaagd dat ze voor overlast zorgen. De tweede interventierichting is de omgeving waarin onveiligheid wordt gevoeld. Daardoor daalt de kans op overlast, enerzijds omdat de omgeving er niet toe "uitnodigt", en anderzijds omdat de bewoners een gevoel van trots op hun wijk ervaren en zelf minder geneigd zijn om overlast te veroorzaken. Ook stijgt in een "gezonde" wijk de sociale controle, wat voor een veiliger gevoel zorgt. De derde interventierichting is een verbeterde ordehandhaving. Hierdoor stijgt de pakkans, waardoor minder mensen geneigd zijn om voor overlast te zorgen.

Ad 4) Gezond leven

Gezondheid is niet als eigen thema benoemd binnen de aanpak, maar maakt wel duidelijk onderdeel uit van de sociaaleconomische structuurversterking. Er zijn dan ook interventies die potentieel een bijdrage kunnen leveren aan de gezondheid van mensen in Parkstad Limburg. Samengevat: een goede start in het leven, het kunnen meedoen, hebben van werk en inkomen, vermindert kans op schulden en toxische stress.

- Met het programma Kansrijke Start worden kwetsbare gezinnen begeleidt in de pre- en postnatale fase, zodat kinderen een goede start kunnen maken. Dat moet bijv. leiden tot minder geboortes met een te laag geboortegewicht.
- De uitbreiding en doorontwikkeling van de concepten van de Gezonde Basisschool van de Toekomst (GBT) en Verlengde Schooldag moeten ertoe bijdragen dat kinderen gezond opgroeien en hun talenten ontwikkelen. Daarmee wordt de kans vergroot dat deze kinderen ook op latere leeftijd gezonde keuzes (kunnen) maken. De GBT omvat o.a. een langere schooldag, waarbij ruimte ontstaat voor een langere lunch (die door de school verzorgd wordt) en voor extra sport- en beweegaanbod. Een en ander kan leiden tot minder obesitas en daarmee een lagere kans op vervolgziekten.
- Onderdeel van de RegioDeal is een verbetering van de gezondheidssituatie samen met zorgorganisaties, het sociaal domein en andere partners. Deze aanpak is met name gericht op preventie en het bevorderen van een gezonde leefstijl. Dit moet leiden tot een betere gezondheid en tot een lagere zorgvraag later, en daarnaast tot het eerder signaleren (en aanpakken) van sociale problemen.
- Gezondheidsproblemen zijn vaak gecorreleerd aan problemen in de eigen woning, bijvoorbeeld een slechte luchtkwaliteit of vocht en schimmel. Maar ook constructieve gebreken in de woning kunnen tot zorgen leiden en daarmee tot problemen in de mentale gezondheid. Hier haakt de RegioDeal aan met het herstructureren van 900 slechte particuliere woningen.

De interventielogica gaat, kortom, uit van "voorkomen" (door kinderen gezond te laten opgroeien en door preventie) én van "genezen" (door factoren met een negatieve bijdrage aan de gezondheid te verhelpen).

Ad 5) Onderwijs en arbeidsmarkt

Onderwijs en arbeidsmarkt maken centraal onderdeel uit van het versterken van de sociaaleconomische structuur. Hierbij gaat het om de volgende projecten en programma's:

- Interventies gericht op scholen (zoals de GBT en de Verlengde Schooldag) moeten de kans vergroten dat kinderen succesvol hun schoolcarrière afronden. Het structureel aanbieden van loopbaanoriëntatie en perspectief in een context rijke leeromgeving moet ervoor zorgen dat het aandeel voortijdige schoolverlaters termijn daalt. Jongeren die de school verlaten mét een startkwalificatie hebben betere kansen om succesvol deel te nemen aan de arbeidsmarkt.
- In het verlengde hiervan kunnen positieve effecten ontstaan als scholieren in de regio beter betrokken worden bij de grensregio. Dat leidt tot een culturele verbreding, maar het geeft scholieren ook een extra kwalificatie die nuttig is om later over de grens te gaan werken.
- De concentratie van onderwijsinstellingen in Heerlen-Centrum kan niet alleen een positief ruimtelijk effect hebben, maar ook leiden tot meer kruisbestuiving tussen die instellingen, en daarmee tot kwalitatief beter onderwijs, en tot een betere doorstroming tussen de instellingen. Dat laatste betekent dat onderwijsvraag en -aanbod beter bij elkaar kunnen aansluiten, wat de kans op een succesvolle afronding van een onderwijstraject vergroot.
- Interventies gericht op winkelgebieden (zowel investeringen als onttrekkingen) moeten ertoe leiden dat banen in de retailsector toekomstbestendig worden, hetzij doordat er banen bijkomen, hetzij doordat er minder banen verdwijnen. Beide effecten leiden in de toekomst tot meer werkgelegenheid dan zonder de interventies het geval zou zijn.
- De herstructurering van bedrijventerreinen is erop gericht om nieuwe banen te creëren. Een groter banenaanbod leidt tot een grotere arbeidsparticipatie. Dit kan een direct effect zijn (mensen die nu niet werken, werken dan wel) of een indirect effect (groter banenaanbod leidt ertoe dat mensen naar Parkstad Limburg verhuizen om daar te werken).
- Door de grensoverschrijdende interventies verandert de structuur van de arbeidsmarkt. Het wordt, bijv. door het wegnemen van juridische en administratieve drempels, voor Duitse of Belgische bedrijven aantrekkelijker om zich (ook) in Parkstad te vestigen, waardoor hier banen ontstaan. En voor inwoners van Parkstad wordt het, bijv. door betere OV-verbindingen, aantrekkelijker om over de grens te gaan werken. Door de schaal van zowel vraag en aanbod te vergroten, kunnen de economische krachten beter in evenwicht geraken.

Ad 6) Vastgoed uit balans

Het thema vastgoed komt in verschillende van de maatregelen in de RegioDeal expliciet naar voren. Het gaat daarbij om een gebiedsgerichte herstructurerings- en transformatieopgave.

- Door te investeren in winkelclusters worden consumenten en uitbaters aangetrokken. Er wordt ingezet op het investeren in winkelclusters, alsook de actieve begeleiding van nieuw ondernemerschap in de winkelclusters, en niet op het ontwikkelen van nieuwe clusters. Dit lijkt gezien de huidige mate van leegstand van winkelpanden een slimme aanpak.
- Op leegstanden aan te pakken, wordt ook beoogd om 16.000 m² overtollige winkelruimte te onttrekken. Ook deze maatregelen zal ten goede komen aan het terugdringen van leegstand.

De overtollige winkelruimte biedt mogelijk kansen voor doorontwikkeling, zodat de ruimten voor andere gebruiksdoeleinden kunnen worden ingezet.

- Er wordt ingezet op nieuw ondernemerschap in centrumgebieden, waarbij ten minste 50 nieuwe ondernemers actief begeleid worden. Dat moet direct meer banen opleveren (bij de nieuwe ondernemingen zelf), maar kan ook een indirect effect hebben door meer levendigheid in centrumgebieden te creëren. Dit kan dan zowel een positief indirect baneneffect zijn als ook een positief effect op de leefbaarheid in de desbetreffende gebieden.
- Door 900 slechte particuliere woningen te herstructureren, zal de kwaliteit van wonen naar verwachting verbeteren. Deze maatregel linkt dan ook aan het verbeteren van de staat van het vastgoed, dat op zijn beurt effect heeft op het woonplezier en de gezondheid van de bevolking.
- Parkstad ambieert de komende jaren nieuwe woningen toe te voegen (namelijk zo'n 7.500 in 10 jaar tijd). Gezien de stijgende prijzen en de grotere vraag dan aanbod van woningen in de afgelopen jaren, is dit een begrijpelijke keuze. Met name als grensoverschrijdende samenwerking zijn vruchten afwerpt, en verbindingen met nabijgelegen gebieden verbeteren, kan de vraag naar woningen in Parkstad toenemen. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat het tij op de woningmarkt lijkt te keren: grote rentestijgingen in 2022 hebben dalende prijzen tot gevolg. Wanneer meer, betaalbare huizen beschikbaar komen in nabijgelegen gebieden, kan dat een bedreiging vormen voor de groeiambities van Parkstad Limburg.
- Bij doorontwikkeling en herstructurering van gebieden biedt de inzet van een wijkontwikkelingsmaatschappij (of vergelijkbare PPS) kansen. Door gebruik te maken van de kennis van diverse partijen en door de risico's te verdelen, kan een wijkontwikkelingsmaatschappij financiële risico's beperken, goede afstemming van de plannen faciliteren, en eventuele winsten verdelen. Op voorwaarde dat er voldoende snelheid in het proces zit, kunnen alle betrokken partijen hiervan profiteren.

In lijn met de integraliteit van de aanpak is de verwachting dat verbeteringen op het gebied van vastgoed een positief "spill-over" effect hebben naar de gepercipieerde veiligheid. Immers, leegstand trekt overlast aan. En, andersom: goede woningen en aantrekkelijke gebieden vergroten de trots van de inwoners. Daardoor zijn de inwoners zelf minder geneigd om overlast te veroorzaken, en stijgt de sociale controle onderling.

Een en ander moet er ook voor zorgen dat het investeringsklimaat verbeterd, zodat er ook een link is naar de arbeidsmarktsituatie in Parkstad.

Ad 7) Grensoverschrijdende samenwerking

Door verbeteringen *binnen* de regio te bewerkstelligen, wordt nadrukkelijk ook de samenwerking *buiten* de regio opgezocht. Grensoverschrijdende samenwerking biedt kansen. Er bestaan al verschillende grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden, en in aanvraag voor de huidige RegioDeal wordt hier verder op ingezet.

- De verbetering van grensoverschrijdend OV, waaronder de IC-verbinding met Aken, kunnen reistijden worden teruggedrongen. Dat maakt het aantrekkelijker om ook buiten de regio Parkstad te werken, en het maakt het buitenstaanders aantrekkelijker om in regio Parkstad te wonen. Zoals eerder genoemd: vraag en aanbod kunnen hierdoor beter in evenwicht komen.

- Een deel van de beoogde waterstofinfrastructuur die van Rotterdam tot aan Keulen zal lopen, loopt ook via Parkstad Limburg en Aken. Grensoverschrijdende samenwerking is cruciaal voor het realiseren van deze nieuwe infrastructuur. Bovendien biedt het kansen voor het energie-intensieve industriegebied, dat door middel van deze nieuwe infrastructuur kan verduurzamen en directe toegang krijgt tot waterstof. Daarmee wordt ook de concurrentiepositie van de industrie in dit gebied bevorderd.
- Door het woningaanbod grensoverschrijdend te combineren, kan Parkstad Limburg een betere inschatting maken wat betreft vraag naar woningen in de eigen regio. Een deel van de nieuwbouw in Parkstad Limburg kan bijvoorbeeld gericht zijn op het benutten van kansen die ontstaan uit de groeidruk in Aken. Om een goede inschatting te kunnen maken van het aantal benodigde woningen, is grensoverschrijdende coördinatie van belang. Daarmee worden ook financiële risico's van nieuwbouw teruggedrongen.
- Door de vestiging van een permanente, fysieke vestiging RWTH (universiteit van Aken) in Parkstad krijgt onderwijs in de regio in nieuwe impuls. Parkstad wordt met deze vestiging interessanter voor de vestiging van studenten. De vraag naar woningen, winkels en horeca zal door een grotere instroom van studenten toenemen.

Uit verschillende onderzoeken van de Wereldbank blijkt dat regionale integratie kan bijdragen aan economische groei, bijvoorbeeld door het wegnemen of verkleinen van barrières die de uitwisseling van goederen, services, kapitaal en mensen tussen regio's bevordert. Dat leidt tot verbeterde marktefficiëntie. De mate waarin deze verbetering mogelijk is en tot positieve effecten leidt kan in grote mate verschillen, afhankelijk van de gekozen vorm en intensiteit van de samenwerking, maar ook van de regio.

Specifiek voor de samenwerking in de grensregio bij Parkstad Limburg hebben we geen onderzoeken kunnen identificeren die een kwantitatief oordeel kunnen geven over de effectiviteit van de in de RegioDeal beoogde maatregelen. Echter, de effecten van grensoverschrijdende samenwerking zijn in de 2019-editie van de Atlas voor Gemeenten uitgebreid belicht. Hierin staat over grensregio's het volgende:

“Naast investeren in (culturele) voorzieningen kan met name voor grensregio's beleid dat gericht is op het wegnemen van grensbarrières op lange termijn effectief zijn. Door grensbarrières op de arbeidsmarkt werken er relatief weinig mensen die in de grensregio's wonen over de grens in het buitenland [...]. Terwijl er in de meeste grensregio's juist veel banen net over de grens in het buitenland te vinden zijn, zorgen onder andere taal- en cultuurverschillen, verschillen in wet- en regelgeving en gebrek aan informatie over mogelijkheden en kansen aan de andere kant van de grens ervoor dat er nog maar weinig mensen deze banen in het buitenland daadwerkelijk als een optie beschouwen. Dat betekent ook dat banen over de grens nauwelijks meetellen in de woonbeslissing van mensen. Met als gevolg dat er in de grensregio's relatief weinig banen binnen acceptabele reistijd te bereiken zijn en ook de score op de woonaantrekkelijkheidsindex laag is. Dat zou veranderen als grensbarrières geslecht worden”.

In de grensoverschrijdende context bevat de RegioDeal ook economische maatregelen, zoals het doorontwikkelen van de AI Hub “Brightlands Smart Services”, het versterken van de Medtech-sector en de herstructurering van bedrijventerreinen. Deze interventies hebben evidente werkgelegenheidseffecten, waarbij de volgende interventielogica belangrijk is:

- Het gaat om sectoren met een bovenregionale relevantie en een hoge mate aan uniciteit. Hierdoor is er geen sprake van verdringingseffecten binnen de regio. Met andere woorden, een plus aan werkgelegenheid bij het ene AI Hub leidt niet tot een min aan werkgelegenheid bij een ander AI Hub in de regio.
- Het gaat om sectoren met achterliggend internationale markten, zowel wat betreft de arbeidsmarkt als ook de afzetmarkt. Een grensregio is goed gepositioneerd om kansen in deze sectoren te benutten.
- Hoewel de leegstand op bedrijventerreinen in Parkstad laag is, is het aantal banen per hectare relatief laag. Door herstructurering kunnen meer banen op dezelfde oppervlakte ontstaan.

5.2 Kwantitatieve duiding: bereik en impact

Anders dan bij een MKBA worden bij een analyse van de Brede Welvaart in principe niet alle kosten en baten van een maatregel gekwantificeerd en gemonetariseerd, en worden effecten niet bij elkaar opgeteld om een uitspraak te doen over de verhouding van kosten en baten. Het gaat bij een Brede Welvaart analyse veeleer om een duiding van de effecten, in ieder geval kwalitatief (zie hoofdstuk hiervoor) en waar mogelijk kwantitatief.

Daarbij is op te merken dat een gedetailleerde analyse van alle maatregelen niet mogelijk is; hiervoor bestaat de voorgestelde RegioDeal uit te veel maatregelen. Daarnaast versterken de maatregelen elkaar (denk bijv. aan verschillende onderwijsmaatregelen), maar is de analyse telkens maatregelspecifiek.

Hieronder schetsen we voor een aantal maatregelen de kwantitatieve impact, waarbij we telkens gebruik maken van hetzelfde format: (1) maatregel; (2) aansluiting bij probleemanalyse; (3) beoogd bereik; en (4) impact. Voor de duiding van de impact maken we gebruik van bestaande analyses van de desbetreffende, of een soortgelijke, maatregel. Waar we gebruik maken van bestaande MKBA's als bron, benoemen we overigens wél het gemonetariseerde saldo van kosten en baten.

Preventie en gezondheid

Maatregelen:	Intensivering programma Kansrijke Start
Probleemanalyse:	Verbeteren gezondheidsproblematiek, specifiek in combinatie met armoedeprobleem
Bereik:	Verschilt per interventie binnen het programma: vergoeding eigen bijdrage voor 450 gezinnen (overlapt deels met 300 gezinnen verlengde kraamzorg na wettelijke periode); 1.750 deelnemers aan begeleiding in groepsverband door verloskundigenpraktijken (centering).
Impact:	Het landelijke programma Kansrijke Start is onlangs (juni 2022) verlengd en wordt door het RIVM gemonitord. Gekwantificeerde langetermijneffecten zijn voor Nederland nog niet beschikbaar. Verwijzend naar andere landen met vergelijkbare programma's verwacht het ministerie van VWS is dat het programma leidt tot (1) minder vroeggeboorten; (2) minder baby's met een laag geboortegewicht; (3) hogere scores op het gebied van geestelijke

gezondheid; (4) meer en langer borstvoeding; en (5) meer tevredenheid met de zorg.⁵ Een en ander doet zich vooral voor bij vrouwen uit achtergestelde bevolkingsgroepen.

Onderwijs en opleiding

Maatregelen:	<p>a) Uitbreiding en doorontwikkeling Rijke Schooldagen (Gezonde Basisschool van de Toekomst en Verlengde Schooldag)</p> <p>b) Bieden van loopbaanperspectief via o.a. regionale werkhubs / mensontwikkelbedrijven (bijv. Bovengrondse Vakschool)</p>
Probleemanalyse:	Verhelpen van problemen van onderwijs tot arbeidsmarkt
Bereik:	<p>a) 8.000-10.000 kinderen</p> <p>b) 1.500 mensen extra naar werk en/of ontwikkeling begeleiden</p>
Impact:	<p>a) De Rijke Schooldag is een vrij nieuw concept, en er zijn nog geen studies beschikbaar over economische langetermijneffecten, zoals die in een MKBA meegenomen worden. Wel blijkt uit een onderzoek van SEO naar "Gevolgen van kansongelijkheid in Nederland" dat (1) één jaar extra scholing tussen de 6 en de 9 procent hoger loon oplevert; dat (2) als de klassengrootte met één kind daalt, het latere inkomen met 1,2 procent stijgt; en dat (3) betere schoolprestaties leiden tot gezondheidsbaten, bijv. door minder roken en een gezonder lichaamsgewicht. De genoemde interventies zijn vergelijkbaar met de doelstelling van de Rijke Schooldag. Bijvoorbeeld, een verlengde schooldag is effectief hetzelfde als een tijd extra scholing.</p> <p>Naast de genoemde economische effecten zijn enkele studies⁶ gedaan naar aspecten zoals de impact van de GBT op de "body mass index" van kinderen en het beweeggedrag van kinderen. Uit deze studies blijken dat de GBT een positief effect heeft.</p> <p>b) Rebel heeft een onderzoek gedaan naar de maatschappelijke effecten van de Bovengrondse Vakschool Heerlen. In dat onderzoek is berekend dat de toeleiding van mensen naar werk (ca. 80% van uitkering naar werk, ca. 20% van werk naar werk) tot baten van ca. 35.000 euro per persoon leidt. Bij 1.500 personen zijn dit dus maatschappelijke baten van in totaal 52,5 miljoen euro.</p>

Vernieuwing in de woningmarkt

Maatregelen:	<p>a) Herstructureren van bestaande particuliere woningen</p> <p>b) Opvoeren woningbouwproductie, deels ter vervanging van "slechte" woningen</p>
--------------	---

⁵ <https://www.kansrijkestartnl.nl/actueel/nieuws/2021/09/23/groepszorg-volgens-centering-principes-tijdens-de-eerste-1000-dagen-in-7-landen>.

⁶ Zie <https://www.degezondebasisschoolvandetoekomst.nl/onderzoeksresultaten/onderzoeksresultaten/>.

Probleemanalyse:	Sluit (primair) aan bij vastgoedprobleem én (secundair) bij SES-problematiek
Bereik:	a) 900 woningen b) 7.500 woningen
Impact:	a) Door STEC Groep is in 2019 een MKBA uitgevoerd voor de herstructureringsopgave in Landgraaf-Lauradorp. Uit die analyse (scenario 1) is gebleken dat herstructurering financiële en maatschappelijke baten van ca. 23.000 euro per woning oplevert. Voor het bereik van 900 woningen zijn dit dus in totaal 20,7 miljoen euro. b) In dezelfde MKBA van STEC Groep is ook gekeken naar een de mogelijkheid om met sloop en nieuwbouw "slecht" woningen te vervangen door duurzame en levensloopbestendige woningen (scenario 3). Dit levert onder de streep baten van ca. 73.000 euro per woning op. Aangezien we niet weten hoeveel van de 7.500 toe te voegen woningen onderdeel uitmaken van een sloop-/ nieuwbouw aanpak, is het niet prudent om in het kader van deze analyse een totaal van de te verwachten nettobaten te berekenen.

Ondernemerschap in centrumgebieden

Maatregelen:	Actieve begeleiding van nieuw ondernemerschap
Probleemanalyse:	Sluit aan bij vastgoedprobleem in centrumgebieden, en bij het arbeidsmarktprobleem
Bereik:	Minimaal 50 ondernemers
Impact:	Het programma Streetwise, waarbij in 2020/21 nieuwe (potentiële) ondernemers in Parkstad zijn ondersteund, is in 2021 geëvalueerd. Van 262 individuele begeleidingstrajecten hebben 67 geleid tot vestiging. Daarbij zijn in totaal 7 miljoen euro geïnvesteerd, waarvan ongeveer de helft bancair gefinancierd. Door de ondernemingen zijn in totaal 14.700 m ² winkelloppervlakte op straatniveau ingevuld. Aangezien het nu beoogde programma een vergelijkbaar bereik zal hebben, is ook de te verwachten kwantitatieve impact vergelijkbaar.

Verduurzaming van woningen

Maatregelen:	(a) Verduurzaming en aardgasvrij maken van wijken.
Probleemanalyse:	Draagt bij aan het in balans brengen van de vastgoedmarkt.
Bereik:	4.500 koopwoningen en 4.700 sociale huurwoningen isoleren en verduurzamen.
Impact:	Het verduurzamen en aardgasvrij maken van woningen heeft niet alleen positieve maatschappelijke effecten (zoals minder CO ₂ emissies), maar ook een positieve impact op de leefbaarheid (bijv. minder tocht in geïsoleerde woningen). Daarnaast is het financiële effect meestal positief: verduurzaming

en aardgasvrij maken kent een terugverdientijd van enkele jaren. Hoe lang die terugverdientijd precies is, is in sterke mate afhankelijk van de energieprijzen. Uit een recent onderzoek van CE Delft blijkt bijv. dat de terugverdientijd van het isoleren van de vloer van een slecht geïsoleerde tussenwoning in 2021 nog 13 jaar bedroeg, en in 2022 nog maar 4,5 jaar. Spouwmuurisolatie was in 2021 in 3 jaar tijd terug te verdienen, in 2022 al binnen één jaar. En het installeren van een all-electric waterpomp verdiende men in 2021 nog in 13 jaar terug, in 2022 al in 6 jaar. Kortom, het is aannemelijk dat de verduurzaming van woningen op termijn meer oplevert dan het kost.

Herstructurering retail

Maatregelen:	(a) Onttrekken van overtollige winkelruimte (b) Reductie verborgen plancapaciteit (c) Investeren in centrumgebieden
Probleemanalyse:	Primair bijdrage aan tegengaan onevenwichtige vastgoedsector. Daarnaast bijdrage aan arbeidsmarkt door toekomstbestendig maken van de retailsector.
Bereik:	16.000 m ² onttrekken (regionaal overaanbod tot 2030: ca. 100.000 m ²), investeren in tenminste 4 centrumgebieden.
Impact:	Door het onttrekken van overtollige winkelruimte wordt (ten opzichte van het nulscenario) verdere waardedaling van het resterend vastgoed voorkomen. In de MKBA van STEC Groep bij de eerdere RegioDeal werd het waardebehoud op 117,5 miljoen euro geraamd. Dit bedrag is echter niet goed te vertalen naar de huidige interventies, omdat het om een andere scope en een ander omvang gaat. Het economische mechanisme is echter wel hetzelfde: door het aanbod te verkleinen, én te investeren in het resterende aanbod, wordt het verschil tussen vraag en aanbod kleiner, wat tot waardestabilisatie leidt.

Banencreatie

Maatregelen:	a) Aanpak om personeelsvraag voor energietransitie te dekken b) Doorontwikkelen ecosysteem AI Hub c) Herstructurering 70ha bedrijventerreinen
Probleemanalyse:	Sluit primair aan bij arbeidsmarktproblemen; op bedrijventerreinen daarnaast aansluiting op problematiek bij mensen met laag SES-niveau.
Bereik:	a) 2.700 banen b) 1.500 banen (direct en indirect) c) 2.600 banen
Impact:	In MKBA's worden nieuwe banen niet gewaardeerd, omdat het om verdringingseffecten gaat: in een situatie van lage werkloosheid kunnen niet

ongelimiteerd banen worden toegevoegd, omdat het aantal potentiële werknemers beperkt is. Het aantal vaste banen in Nederland neemt niet toe als gevolg van banencreatie op een bepaalde plek.

Specifiek voor de casus Parkstad geldt echter dat nieuwe banen een aanzuigend effect kunnen hebben op nieuwe inwoners. Dat kan leiden tot een bijv. beter evenwicht op de vastgoedmarkt. Dit soort effecten zijn echter niet in monetaire waarde uit te drukken.

Grensoverschrijdende samenwerking

Maatregelen:	Diverse fysieke en administratieve maatregelen om het grensoverschrijdend "daily urban system" te versterken.
Probleemanalyse:	Sluit aan bij arbeidsmarktprobleem
Bereik:	Niet gekwantificeerd.
Impact:	Atlas voor Gemeenten heeft voor de 50 grootste gemeenten in Nederland in kaart gebracht hoeveel banen binnen acceptabele reistijd bereikbaar zijn. In de huidige situatie staat Heerlen hierbij op positie 49, als banen in het buitenland niet worden meegerekend. Als die banen wél worden meegerekend, staat Heerlen op plek 28 van de 50 grootste gemeenten. Op de woonaantrekkelijkheidsindex staat Heerlen zonder banen en voorzieningen in het buitenland op plek 43, mét deze banen en voorzieningen op plek 12, met een optimalisatie van infrastructuur zelfs op plek 10.

6. Beschouwing

Op basis van de analyse van enerzijds de problematiek in Parkstad en anderzijds het voorgenomen maatregelenpakket komen we tot de volgende (overkoepelende) conclusies.

1. We zien een duidelijke aansluiting van deze maatregelen bij de situatie in de regio Parkstad Limburg. De thematische ordening van de interventies sluit goed aan bij de probleemanalyse.
2. De probleemanalyse laat zien dat de problematiek in Parkstad in het verlengde ligt van de inzet van het kabinet zoals gepresenteerd in de Miljoenennota 2023. Daarmee is aannemelijk dat de maatregelen in de RegioDeal een bijdrage kunnen leveren aan het bereiken van de kabinetsdoelen.
3. Parkstad beoogt met een "tool box" te werken van elkaar versterkende maatregelen, en vervolgens per gebied de juiste instrumenten te kiezen die passen bij de specifieke problematiek. Dat is een kansrijke aanpak die het midden houdt tussen integraliteit en gebiedsgericht werken.
4. De maatregelen vragen wel het een en ander van de uitvoerders. Het is dan ook logisch dat de versterking van de uitvoeringskracht van de overheid en haar partners onderdeel uitmaakt van de RegioDeal. Aandachtspunt hierbij blijft wel dat de overheid ook ruimte moet geven aan de markt, wil de aanpak op lange termijn succesvol zijn.
5. Voor de onderzochte maatregelen geldt dat er sprake is van een heldere interventielogica. Met andere woorden, het is goed te beargumenteren waarom en hoe de maatregelen eraan bij dragen dat een bepaald probleem op het gebied van de Brede Welvaart wordt verholpen.
6. De kwantificering van een aantal maatregelen laat zien dat die (in MKBA-termen) ruimschoots terug te verdienen zijn, ook worden qua bereik de doelen niet gehaald. In die zin is er sprake van een robuust maatregelenpakket.

7. Bronnen

Naar geraadpleegde websites verwijzen we in de voetnoten van dit rapport. De gebruikte indicatoren zijn verantwoord in de hoofdstukken over de probleemanalyse. Daarnaast zijn de onderstaande bronnen geraadpleegd.

Atlas voor Gemeenten (2019): De 50 grootste gemeenten van Nederland op 50 punten vergeleken.

CE Delft (2022): Terugverdientijd verduurzamingsmaatregelen

Centraal Bureau voor de Statistiek (2021): Dataset Indicatoren Regionale Monitor Brede Welvaart.

Rebel (2022): MKBA Bovengrondse Vakschool Heerlen.

Rijksoverheid (2022): Miljoenennota 2023.

SEO (2022): Gevolgen van kansenongelijkheid in Nederland.

STEC Groep (2018): MKBA RegioDeal Parkstad Limburg

STEC Groep (2019): MKBA herstructureringsopgave Landgraaf-Lauradorp.

STEC Groep (2022): Vraag naar grootschalige logistiek en potentie brownfields.

Streetwise (2021): Evaluatie Parkstad.

Wereldbank, verschillende studies over regionale integratie (via <https://www.worldbank.org/en/topic/regional-integration>)

.

Enno Gerdes

+31 6 34 49 18 64

Enno.Gerdes@rebelgroup.com

Marieke Oomen

+31 6 21 61 58 50

Marieke.Oomen@rebelgroup.com

Wijnhaven 23
3011 WH Rotterdam
Nederland
+31 10 275 59 95

info@rebelgroup.com
www.rebelgroup.com

An aerial photograph of Parkstad Limburg, showing a mix of residential areas, green spaces, and industrial zones. In the background, a range of hills is visible under a sky with scattered clouds. A network diagram, consisting of several interconnected circles and lines, is overlaid on the image. The circles are semi-transparent and appear to be connected by a light-colored network structure. The text is positioned in the upper left quadrant of the image.

STRATEGISCHE AGENDA 2021-2030

Stadsregio Parkstad Limburg

SUCCESSVOLLE SAMENWERKING OP BASIS VAN STRATEGISCHE AGENDA

De Stadsregio Parkstad Limburg bestaat ruim 20 jaar. Deze samenwerking van de gemeenten in de voormalige Oostelijke Mijnstreek is de afgelopen jaren succesvol geweest, niet alleen in het binnenhalen van aanvullende geldstromen (Regio Deal, Europese subsidies), maar ook in het initiëren, harmoniseren en faciliteren van beleid en programma's (wonen, PALET, retail), de lobby (het krimp dossier, IBA, spoorverbinding Aken, uitzondering op de verhuurdersheffing) en het aanjagen van (regionale) projecten waarbij het beleid uitgevoerd wordt (Zonnepanelenproject Parkstad en de Woonwijzerwinkel). Bovendien fungeert de Stadsregio Parkstad Limburg als verbinder naar stakeholders en vervult het een voorbeeld- en trekkersrol in diverse Zuid-Limburgse opgaven.

Het bindmiddel van de samenwerking is een gezamenlijk gedragen regionale agenda van de colleges, die enerzijds een constante is die op hoofdlijnen de koers van de regio voor de lange termijn bepaalt, maar ook periodiek wordt geactualiseerd om voor de middellange termijn te kunnen anticiperen op veranderende omstandigheden en verschuivingen in bestuurlijke prioriteiten. Een deel van de invulling en uitvoering van deze agenda is belegd bij de gemeenschappelijke regeling Parkstad Limburg [p.m. eventuele verwijzing naar bijlage / blauwe schema], maar het geeft nadrukkelijk ook richting voor de koers van de individuele gemeenten. De agenda is tevens input voor de samenwerking (met andere overheden) in Zuid-Limburg, onze partners in de triple-helix en het Rijk. Volgend op de intenties van de Regio Deal zetten we in op een langjarige rijksbetrokkenheid bij Parkstad, uiteindelijk te vertalen in een nationaal programma zoals Rotterdam-Zuid.

In de afgelopen 20 jaar heeft Parkstad van een lijst met 36 prioriteiten in 2000 toegewerkt naar een samenhangende strategische agenda, die sinds 2007 drie keer is bijgesteld. De laatste keer in 2015. Aan het begin van het nieuwe decennium zijn er meerdere redenen om deze agenda te updaten.

1. Vernieuwing van de samenwerking

Met de toekenning van de Regio Deal in 2018 kwam vanuit het Ministerie van BZK (brief Ollongren) de nadrukkelijke oproep om de samenwerking te versterken en zodoende de complexe opgave beter in gezamenlijkheid te kunnen aanpakken. In een brief aan de Minister (januari 2020) is een voorstel gedaan voor het verbreden en intensiveren van de samenwerking (brief Vlecken). Als onderlegger voor de besluitvorming over aanpassing van de gemeenschappelijke regeling is gevraagd om een vernieuwing van de inhoud, die aansluit bij de veranderde uitgangspunten.

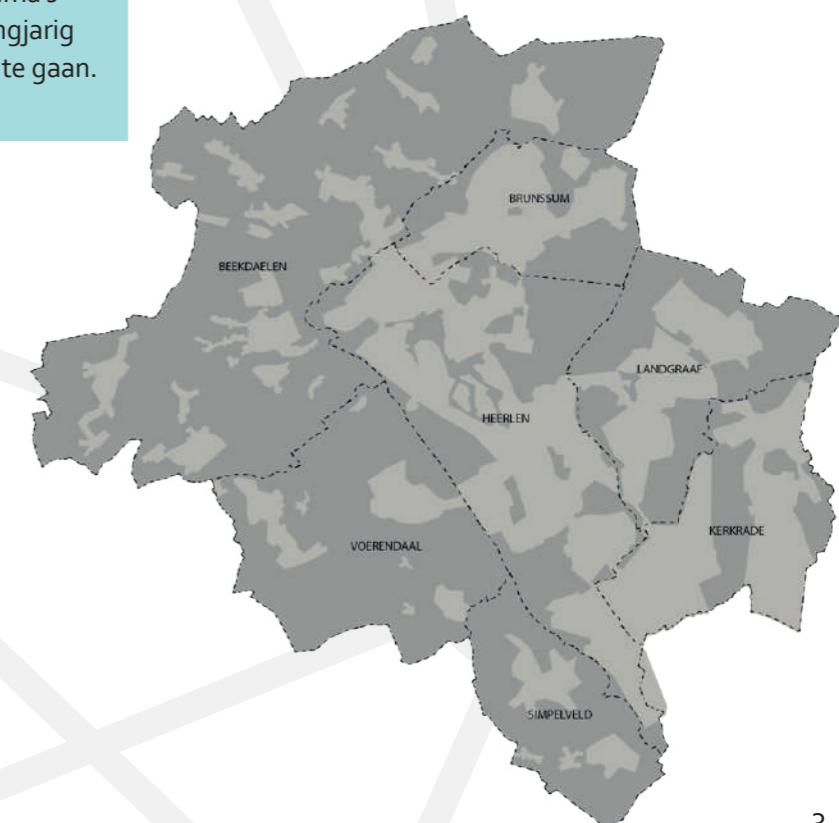
2. Doorontwikkeling van opgaven en aanvullende prioriteiten

Deze strategische agenda bepaalt enerzijds de koers voor de (doorontwikkeling van) bestaande regionale thema's en opgaven. Daarbij wordt verder gebouwd op de stappen die de afgelopen jaren zijn gezet in de formulering of wijziging van beleid, de vastgestelde uitvoeringsprogramma's en de uitgevoerde of nog in uitvoering zijnde projecten. Anderzijds wordt, vanuit de brief Vlecken en in het verlengde van de Regio Deal, een drietal thema's op het regionale schaalniveau verder vormgegeven: duurzaamheid, GROS en sociaaleconomische structuurversterking (SES).

- o **Duurzaamheid:** de afgelopen jaren is er veel vooruitgang en resultaat geboekt binnen de energietransitie, dat is verankerd in PALET en via onder meer het Zonnepanelenproject Parkstad en de WoonWijzerWinkel tot uitvoering is gekomen. De verbreding naar duurzaamheid via de thema's klimaatadaptatie, duurzame mobiliteit en circulaire economie moet nog gestalte krijgen.
- o **GROS:** In een regioagglomeratie die gescheiden wordt door een landsgrens is grensoverschrijdende samenwerking een doel op zich. Waar inwoners, bedrijven, bezoekers en goederen steeds minder grenzen ervaren, is de ambitie om deze grenzeloosheid werkelijkheid te laten worden binnen de (semi-)publieke sector.
- o **SES:** In het kader van de Regio Deal is meer aandacht ontstaan voor de diepgewortelde sociaaleconomische problematiek in de regio. Op drie elementaire aspecten die sterk bepalend zijn voor de (economische) potentie en kracht van een regio is de situatie van veel inwoners ondermaats, te weten: arbeidsparticipatie, onderwijsprestatie en gezondheid. De noodzaak is onderkend om op alle drie de thema's fors in te grijpen door preventief (en curatief), langjarig en met een samenhangende aanpak aan de slag te gaan.

3. Schakelen tussen schalen

In de strategische agenda gaan we primair uit van onze eigen kracht en bogen we op gezamenlijke successen uit het verleden. De structurele uitwisseling en afstemming tussen verschillende schaalniveaus is daarbij van groot belang gebleken. Deze agenda is dan ook wederom input voor de samenwerking (met andere gemeenten) in Zuid-Limburg en de Euregio. Denk daarbij aan het opschalen van opgaven die zich in beginsel alleen manifesteren op lokaal niveau maar (naderhand) om een regionale benadering vragen. Of in de afstemming met de recente Middengebied-agenda waarin nieuwe, urgente opgaven vanuit de groene long zijn geformuleerd. Een goede aansluiting op nieuwe, belangrijke trajecten in Zuid-Limburg zoals het NOVI-gebied, de Omgevingsagenda Zuid en Chemelot Circular Hub blijft onmisbaar om de strategische agenda tot een succes te maken. Dat geldt vanzelfsprekend ook voor aanstaande majeure ontwikkelingen in Euregionaal perspectief zoals het Rheinisches Revier.

EEN KRACHTIGE AMBITIE MET TWEE HOOFDOPGAVEN

In de inleiding is een aantal ontwikkelingen benoemd die het noodzakelijk maken om de Strategische Agenda Parkstad en de ambitie en doelstelling daarin te actualiseren. Die ambitie en doelstelling vormen de kapstok voor de regionale agenda van zowel de Stadsregio Parkstad als de Parkstad gemeenten. De regionale ambitie definiëren we als volgt:

Het realiseren van een brede welvaart in Parkstad: een vitale en leefbare regio met een krachtig economisch, fysiek en sociaal profiel, waarbij we streven naar een niveau van welvaart en welzijn op minimaal het gemiddelde Nederlandse niveau.

We zijn ons ervan bewust, dat Parkstad onder invloed van verschillende trends en ontwikkelingen er in 2025 anders uit ziet dan nu. Om goed te kunnen inspelen op deze ontwikkelingen is het van belang de juiste voorwaarden hiervoor te bieden en die op adequate wijze in te vullen. De Strategische Agenda Parkstad 2021-2025 beschrijft in hoofdlijnen hoe en met wie we de komende jaren invulling willen geven aan maatschappelijke opgaven en daarmee aan het versterken en ontwikkelen van de regio op langere termijn. Dat kunnen we als overheid nadrukkelijk niet alleen, maar zal in samenspel met ons netwerk vorm moeten krijgen. De huidige netwerksamenleving vraagt om een andere rol van de overheid en een nieuwe werkwijze waarin de blik van buiten onderdeel uitmaakt van het proces om te komen tot het definiëren van opgaven.

Om in te kunnen spelen op de opgaven in Parkstad en de (structurele) ontwikkelingen die we de komende jaren op ons af zien komen, zetten we in op twee hoofdoelstellingen. Deze opgaven versterken enerzijds het economisch groeipotentieel en anderzijds de sociaaleconomische en fysieke structuur van de regio, zowel in het stedelijk als in het landelijk gebied. Deze twee hoofdoelstellingen voor Parkstad zijn:

- Het realiseren van een duurzaam economisch groeipotentieel door het creëren van nieuw perspectief en het verzilveren van kansen, ook grensoverschrijdend
- Het realiseren van leefbare en gezonde wijken en kernen door het integreren van een sociale en fysieke aanpak op gebiedsniveau

Gezamenlijk dragen deze opgaven bij aan de overkoepelende doelstelling van de strategische agenda Parkstad in de periode 2021-2025, namelijk om te komen tot een duurzame economische, fysieke en sociale ontwikkeling, waardoor welvaart, welzijn, werkgelegenheid en voorzieningen zowel nu als ook op de langere termijn worden bevorderd en gewaarborgd. Kortom: een brede welvaart in Parkstad.

OPGAVE 1: REALISEREN VAN EEN DUURZAAM ECONOMISCH GROEIPOTENTIEEL

De basis voor de ruggengraat van de regionale werkgelegenheid van Parkstad is vanaf de jaren '80 gelegd, toen diverse overheidsinstellingen zich in de regio hebben gevestigd. In de afgelopen twee decennia hebben verschillende sectoren zich verder ontwikkeld. Zo heeft het cluster in de medische logistiek (med-tech) in Parkstad zich verder ontwikkeld dankzij de euregionale grensligging: met 8 vliegvelden binnen een uur rijden is er binnen Europa geen regio vanaf waar de medtech-bedrijven in Parkstad verzekerd zijn van het snel kunnen bevoorraden van de Europese ziekenhuizen. De aanhoudende interesse van med-tech bedrijven om zich in Parkstad te vestigen is een potentiële impuls voor de werkgelegenheid in de regio. Naast het medtech-cluster is er in de regio ook een sterk cluster van financieel-administratieve instellingen, met name rondom Heerlen-Centrum. Digitalisering is van grote invloed op dit cluster. Hoewel de verregaande automatisering het aantal arbeidsplaatsen in deze sector het afgelopen decennium heeft doen dalen biedt digitalisering ook veel kansen voor nieuwe economische ontwikkelingen en innovatie op dit vlak, met een speciale rol voor de Brightlands Smart Services Campus.

Ook de demografische ontwikkelingen in de regio hebben invloed op de banenontwikkeling. De zorgsector in Parkstad is, in vergelijking met andere regio's in Limburg en Nederland, relatief sterk vertegenwoordigd en neemt meer dan 1 op de 5 banen voor haar rekening. Naar verwachting neemt het aantal banen in de zorgsector de komende jaren verder toe, dat extra druk zal leggen op het onderwijs en de beroepsbevolking en eventueel de deur open zet voor nieuwe kenniswerkers.

Andere sectoren die van groot belang zijn voor het Bruto Regionaal Product in Parkstad zijn:

- De toeristisch-recreatieve sector, dat de afgelopen decennia een enorme vlucht heeft genomen en waarbij zowel het grote (dag)recreatief aanbod in het stedelijk gebied als het extensief toerisme in het landelijk gebied waardevolle aanvullingen zijn op het totale toeristisch product van Zuid-Limburg.
- De detailhandel, waarbij met name het MKB en de retaillocaties op de Woonboulevard en de Rodaboulevard van groot belang zijn voor de werkgelegenheid in deze sector.
- Ook de detailhandel die niet direct via de winkel of markt verloopt (DocMorris, Allekabels en Vitalsana) is in Parkstad omvangrijk.
- De facilitaire dienstverlening met onder andere de verschillende Vebego-bedrijven.

Het verhogen van het aantal banen en de kwalitatieve versterking van de beroepsbevolking zijn echter wel economische uitdaging van formaat voor de toekomst van de regio. Waar Zuid-Limburg excl. Parkstad meer banen per hoofd van de beroepsbevolking heeft dan Nederland als geheel, ligt het aantal banen per hoofd van de beroepsbevolking in Zuid-Limburg incl. Parkstad een stuk lager dan het Nederlands en Limburgs niveau. We streven ernaar om de komende jaren 8.500 arbeidsplaatsen in Parkstad toe te voegen.

Programma's

Onderwijs-Arbeidsmarkt, motor voor het doorbreken van achterstanden

We kiezen ervoor om de kansen van onze jongeren beter te kunnen verwaarden: de achterstanden op de gebieden voortijdig schoolverlaten en arbeidsparticipatie worden weggewerkt door het investeren in onderwijs en grensoverschrijdende competenties. Meertaligheid op onze PO-, VO-, MBO, -HBO- en WO-faciliteiten wordt de standaard met extra aandacht voor de talen Duits en Frans, naast Engels: daar zit namelijk de meerwaarde van de grensligging van Parkstad. Beproefde concepten als de verlengde schooldag, duale opleidingen, talentontwikkeling, loopbaanbegeleiding en -ontwikkeling, tweedekans-onderwijs en grensoverschrijdende onderwijs- en arbeidsmarktsamenwerking zijn essentieel en stimuleren we, ook als economische facilitator van onze belangrijkste werkgevers in de (eu-)regio. We zetten in op nieuwe kenniswerkers in de economische groeisectoren (med-tech, zorg, smart services / digitalisering). Hiermee realiseren we een toename van de omvang van en aansluiting op de behoefte aan inzetbare beroepsbevolking in de verbinding naar de arbeidsmarkt, ook in samenwerking met de gekende partners in dit domein. Het doel is om de bruto arbeidsparticipatie in Parkstad (nu 65,3%) te verhogen.

Ook wordt ingezet om zo lang mogelijk onderwijs aan te bieden zodat leerlingen mét (start)kwalificaties de opleiding te kunnen verlaten en aan het werk kunnen gaan. Hierin is ook een rol voor (grote) werkgevers weggelegd, niet alleen in het faciliteren van stage- of opleidingsplekken maar ook om leerlingen (ondanks krapte op de arbeidsmarkt) te stimuleren hun opleiding af te ronden alvorens over te gaan tot het aanbieden van (tijdelijke) arbeidscontracten. We werken, met partners, een regionaal plan uit voor het onderwijs waarin de gezonde basisschool van de toekomst en de verlengde schooldag het uitgangspunt vormen.

Leisure voor toeristen en de eigen inwoners

Leisure heeft een grote rol gespeeld in de transitie van zwart naar groen en (uiteindelijk) goud. De nabijheid van meerdere steden met aantrekkelijke en bekende attracties en events, de grensligging en aanwezigheid van (culturele) voorzieningen in de directe nabijheid van hoogwaardige natuur maken Parkstad tot recreatieve aantrekkingslocatie, zowel voor toeristen als voor de eigen inwoners. Inmiddels heeft Parkstad een "proven concept" op het gebied van toeristische en recreatieve parels, variërend van kastelen, events, attracties, podia, musea, routes en andere concepten: dit is nog verder uit te bouwen in termen van kwaliteit, exposure en branding. Ondanks dat de effecten van COVID-19 merkbaar zijn voor de leisure-sector, streven we er naar om de dagattracties in het stedelijk gebied verder te versterken, ruimte te bieden voor nieuwe initiatieven

die een toevoeging zijn op het bestaande aanbod en in te zetten op het versterken van het verblijfstoerisme, dat van groot belang is om het toeristisch product in Parkstad door te ontwikkelen. In het landelijk gebied staat het verder versterken van het extensief toerisme centraal ('toerisme van de toekomst'), aansluitend op het toeristisch product van het Heuvelland, bijvoorbeeld via Sita Slow en het Land van Kalk.

In het landelijk gebied is er nadrukkelijk aandacht voor de transitieopgave van accommodaties, zowel vanuit kwantitatief als kwalitatief perspectief. We koersen op een totale omzetgroei in de leisure in Parkstad van 25%.

Het aantal recreatieve (grens-)bewegingen kan nog worden versterkt door onder meer routestructuren grensoverschrijdend vorm te geven, waarbij Parkstad de brug (met pleisterfunctie) vervult tussen het Duitse achterland en het klassieke Heuvelland en er binnen Parkstad betere verbindingen ontstaan tussen het extensief toerisme in het landelijk gebied en het intensief toerisme in het stedelijk gebied. Belangrijk is dat druk op het gebied in relatie staat tot de beoogde kwaliteit ervan. Waar meerwaarde qua uniciteit en kwaliteit van de beleving te bereiken zijn is door versterking aan te brengen tussen toerisme en cultuurhistorie: Parkstad kan daarbij als vliegwiel voor Zuid-Limburg dienen met het Romeins verleden, het middeleeuws verleden en het mijnverleden. Hierbij past het herbestemmen van monumenten en het exploiteren van cultureel erfgoed in de breedste zin van het woord.

De transitie van het landschap en de landbouw

De landbouw kent een beperkte economische vertegenwoordiging in Parkstad. Desondanks is het belangrijk om agrarische ondernemers te erkennen in hun belangrijke rol als landschapsbeheerder. De kwaliteit van het landschap is een kernkwaliteit van het landelijke gebied van Parkstad, mede als overgangsgebied tussen stedelijk en niet-stedelijk gebied: erkenning van elkaars noodzaak en waarden is essentieel. We werken in dat kader aan het verbeteren van de kwaliteit en aantrekkelijkheid van de overgangsgebieden van stad naar platteland: de stad-land zones, zoals het Geleenbeekdal en het Wormdal.

Zowel de landbouw als het landschap staan onder druk: schaalvergroting, vrijkomende agrarische bebouwing, solitaire verdozing, de energietransitie en afnemende biodiversiteit stellen de kwetsbare balans tussen landbouw en landschap op de proef. Een duurzame transitie van de landbouw is een grote maatschappelijke opgave en is essentieel om de unieke waarden van het landelijk gebied te behouden, te beheren en te ontwikkelen. Het is ook een kans om te investeren richting versterkt landschapsbeheer, behoud cultuurhistorisch erfgoed, waardevol recreatie/toerisme, korte afzetlijnen, klimaatadaptie, gezonde voeding en houdbare verdienmodellen. We zetten in op een ketensamenwerking, met aandacht voor regionale en lokale productie en een circulaire distributieketen, om de unieke streekidentiteit te versterken.

We onderkennen dat nieuwe verdienmodellen (bijvoorbeeld kringlooplandbouw) bewegen: daar zit een kans voor het agrarisch bedrijf van de toekomst, mede met het verbreden van bedrijven richting toerisme en recreatie, maar ook richting landschapsbeheer. De rol van de agrarische sector in het onderhoud van het landschap mag daarbij niet worden onderschat. Er ligt een opgave om slim om te gaan met vrijkomende agrarische bebouwing; vaak is transformatie naar een andere functie goed mogelijk, maar soms is sloop onvermijdelijk. Het risico ligt op de loer dat vrijkomende agrarische bebouwing misbruikt wordt voor (criminele) ondermijnende activiteiten in het landelijk gebied.

Het verzilveren van economische kansen op de grote werklocaties

De grensligging is een belangrijke kwaliteit van Parkstad als vestigingslocatie, die met name interessant is voor de logistieke sector. De medische logistiek (med-tech) is inmiddels goed voor 3.200 arbeidsplaatsen in Parkstad en daarmee een sector van aanzienlijk belang. De vraag van hieraan gelieerde bedrijven houdt aan en biedt een grote kans om het med-tech cluster verder te versterken en werkgelegenheid (met name niveau MBO-4) toe te voegen. Om die potentiële impuls voor de regionale werkgelegenheid te verzilveren is er, nu vele kavels op de bedrijventerreinen Avantis en Trilandis zijn uitgegeven, behoefte aan uitbreiding van grootschalige ontwikkelruimte. Door de realisatie van de Buitenring hebben bestaande bedrijventerreinen aan de oostzijde van Parkstad aan aantrekkelijkheid gewonnen en is er juist hier ruimte om in deze expansiebehoefte te voorzien. Het streven is om deze ruimte mogelijk te maken via herontwikkeling en herstructurering van bestaande bedrijventerreinen. Daarmee is ook het investeren in de kwaliteit van bestaande bedrijventerreinen een speerpunt in het creëren van een aantrekkelijk economisch vestigingsklimaat. Een punt van aandacht is het aantal arbeidsplaatsen per hectare. We streven ernaar om 4.250 extra arbeidsplaatsen toe te voegen.

Met de Brightlands Smart Services Campus heeft Parkstad een specifieke werklocatie, waar slimme digitale diensten worden ontwikkeld om de kwaliteit van het leven te verbeteren. De potentie kan in de volle breedte (van de duurzaamheidsopgave tot de sectoren zorg, leisure, logistiek en agro) leiden tot meer meerwaarde voor bedrijven/ondernemers en inwoners. Het nadenken over de toekomst van de grote kantoorlocaties is nadrukkelijk een aandachtspunt, mede vanwege de versnelling van trends als thuiswerken.

Een goede ontsluiting en bereikbaarheid zijn randvoorwaarden om de economische groei van bedrijven te faciliteren. Met de Buitenring is daarin een cruciale stap gezet. De kwaliteit van de (inter-)nationale aanhaling van Parkstad via de A76, de A79 en de aantakkingen op het Duitse wegennet is een zorgpunt. Dat geldt ook voor de internationale OV-verbindingen, zowel inter- als intraregionaal.

GROS: het verzilveren van grensoverschrijdende kansen

In een regioagglomeratie die gescheiden wordt door een landsgrens is grensoverschrijdende samenwerking een doel op zich. Waar inwoners, bedrijven, bezoekers en goederen steeds minder grenzen ervaren, is de ambitie om deze grenzeloosheid werkelijkheid te laten worden binnen de (semi-)publieke sector. Het wegnemen van drempels op het gebied van onderwijs, economie, wetenschap, arbeidsmarkt, (openbaar) vervoer, routestructuren, fiscaliteit en (zorg-)voorzieningen opent voor Parkstad en de Städteregion Aachen niet alleen de weg naar een gemeenschappelijke "Wirtschaftsraum", maar ook naar een gemeenschappelijke "Lebensgemeinschaft" en om grensoverschrijdende kansen te verzilveren. Het leggen, vergroten en verbeteren van verbindingen is daarbij cruciaal. Een hoogwaardige interregionale verbinding via de Intercity Randstad-Heerlen-Aken is dan ook onontbeerlijk. Ook haken we, bijvoorbeeld met het project L'EAU (ruimtelijke strategie Zuid-Limburg in Euregionaal Perspectief), aan op de majeure ontwikkelingen in het Rheinisches Revier waar via majeure projecten forse investeringen worden gedaan om de transitie van het nabijgelegen bruinkoolbekken vorm te geven.

Samen met de Europese instituten (en hun programma's) willen we onderwijs- en onderzoeksinstituten aan elkaar verbinden, de (eu)regionale toeristische routes met elkaar verknoopen, onderwijs-/onderzoeksprogramma's grensoverschrijdend laten aansluiten op elkaar en

de faciliterende (OV-)infrastructuur verder uitbouwen, niet alleen interregionaal maar ook intraregionaal. Zo is Aken één van Europa's grootste broedplaatsen van kennis en projecten op het gebied van elektrische mobiliteit. Het uitrollen van deze projecten zoals de Regio-Tram over niet alleen Aken, maar ook de directe aanhaking op het netwerk in Parkstad versterkt de intraregionale bereikbaarheid.

Om tot een volwaardig 'gemeinsamer Wirtschaftsraum' te komen is het verbreden en vergroten van grensoverschrijdende netwerken noodzaak. Dit geldt niet alleen voor ondernemers en inwoners, maar bovenal ook voor de overheden. Als overheden pakken wij de handschoen op door meer dan ooit capaciteit en budget beschikbaar te stellen om de netwerken tussen de overheden in Parkstad en de Duitse buuroverheden te vergroten, zodat er een gefundeerde en brede basis ligt om grensoverschrijdende samenwerking tot de dagelijkse praktijk te laten behoren. We haken bovendien aan bij de Grenslandstrategie die binnen het NOVI-gebied Zuid-Limburg wordt uitgewerkt, en gaan de 10 meest hinderlijke wettelijke beperkingen in kaart brengen en aandragen om op te lossen.

Parkstad als nationaal centrum voor circulair bouwen

De unieke en omvangrijke transformatieopgave en herstructurering in Parkstad grijpen we aan om over te stappen van een lineaire naar een circulaire economie. Als gevolg van die grote transformatieopgave zien we circulair bouwen als toonaangevend onderdeel van de stap naar een circulaire economie in Parkstad. De herstructurering, sloop en transformatieprojecten in wijken en kernen zijn de komende jaren de living labs en grondstoffen voor het circulair bouwen. Verschillende initiatieven en experimenten in de regio spelen hier al op in, zoals het GTB Lab, SUPERLOCAL, Block Materials, ReUseMaterials, DigitalDeConstruction, Treebeek en Driveo. Deze initiatieven vormen de basis voor een groot (kennis-)netwerk van circulair bouwen in de regio. Het is belangrijk om de opgedane kennis te valoriseren in de projecten die voortkomen uit de Regio Deal en lopende programma's. Parkstad ontwikkelt zich daarmee tot nationaal kenniscentrum en living lab van circulair bouwen. Daarnaast haken we aan op een majeure ontwikkeling op het gebied van circulaire economie in Zuid-Limburg, namelijk de transitie van Chemelot naar European Circular Hub. Deze transitie biedt kansen voor de arbeidsmarkt, het onderwijs en de energietransitie, ook voor Parkstad.

Werken en leven in een versneld digitaal tijdperk

Met de Brightlands Smart Services Campus en de regionale kennisinstellingen zoals de Open Universiteit en Zuyd Hogeschool is er veel kennis aanwezig over (mondiale) digitale ontwikkelingen en de kansen en uitdagingen die dat biedt. Bedrijven van klein tot groot kijken hoe zij binnen hun onderneming op het gebied van digitalisering stappen kunnen zetten om hun bedrijfs- en/of productieprocessen te verbeteren, al dan niet versterkt door COVID-19. We willen krachten bundelen door te investeren in de kennisuitwisseling tussen partijen, en onderzoeken hoe digitalisering kan bijdragen aan het realiseren van diverse doelstellingen uit de strategische agenda. Dit krijgt vorm in een regionale digitaliseringagenda. Denk daarbij aan de bijdrage die E-health kan leveren aan het wegwerken van de gezondheidsachterstanden in de regio. In de toekomst moet de zorg dichtbij huis worden geleverd en hoeven inwoners niet altijd meer naar het ziekenhuis. Dit vergt veel veranderingen in het zorgsysteem en zal zijn weerslag op de belevingswereld van zorgbehoevenden. Digitalisering kan nadrukkelijk ook een meerwaarde zijn in de uitdagingen op het gebied van retail, smart services, de sociaaleconomische opgave en circulair bouwen: digitalisering is een rode draad in de strategische agenda.

Majeure projecten

Uitbreiding bedrijventerreinen: Oostflank Brunssum

In rap tempo worden de laatste jaren grote beschikbare bedrijfskavels op de bedrijventerreinen in Parkstad uitgegeven, waardoor vele kavels op de daarvoor gereserveerde bedrijventerreinen Trilandis en Avantis zijn uitgegeven en er een tekort is ontstaan aan grotere bedrijfskavels om aan de aanhoudende marktvaart te kunnen voldoen. Die vraag komt onder andere voort uit med-tech gerelateerde sectoren, die zich willen vestigen bij het in de regio reeds sterk aanwezige cluster. Om de economische structuur van de regio verder te kunnen versterken en de werkgelegenheid te laten toenemen, wordt de gebiedsontwikkeling van de Oostflank Brunssum als belangrijke volgende stap gezien in het versterken van de medtech-logistieke sector. In deze herontwikkeling wordt ingezet op het realiseren van een aantrekkelijk duurzaam gebied, waar een nieuwe invulling als bedrijvenpark hand in hand gaat met de energietransitie en het versterken van het toeristisch-recreatief profiel.

Grensverleggend: de Intercity Randstad-Heerlen-Aken

Het versterken van 'ein gemeinsamer Wirtschaftsraum' met de regio Aken is voor het benutten van het duurzaam economisch groeipotentieel van Parkstad van groot belang. Het leggen, vergroten en verbeteren van verbindingen is daarbij cruciaal. Daarom wordt ingezet op het verbeteren van de fysieke verbindingen en wordt de lobby voor de IC-verbinding van de Randstad en Eindhoven via Heerlen naar Aken voortgezet, die Parkstad op hoogwaardige wijze verbindt met Aken en het Duitse achterland.

Heerlen-Centrum = Parkstad-Centrum

De binnenstad van Heerlen wordt getransformeerd tot het centrum van de regio Parkstad Limburg: een compact, druk centrumgebied met een eigentijds winkel- en horeca aanbod en een aantrekkelijke groene openbare ruimte, dat als uithangbord en stimulerende omgeving voor de hele Parkstadregio functioneert. Het stedelijk hart van de regio wordt daarmee een levendige ontmoetingsplaats en culturele hotspot, met een breed en stedelijk woonaanbod en een regionale concentratie van stedelijke voorzieningen zoals cultuur en onderwijs. De kwaliteit en aantrekkingskracht van Heerlen-Centrum als Parkstad-Centrum bepaalt in belangrijke mate het vestigingsklimaat van de hele regio.

OPGAVE 2: HET REALISEREN VAN LEEFBARE EN GEZONDE WIJKEN EN KERNEN

Parkstad is een fijne regio om te wonen, te werken en te recreëren, onder andere door een mix van hoogwaardige voorzieningen, verschillende woonmilieus, groene recreatie- en leisuregebieden en de directe nabijheid van de Duitse stad Aken. De identiteit van de regio wordt gekleurd door een diversiteit van wijken en kernen: van pittoreske kernen en gehuchten in het landelijk gebied, tot dichtbebouwde en dichtbevolkte wijken in het stedelijk gebied.

De brede welvaart in Parkstad staat onder druk en de regio staat al jaren hoog op verkeerde landelijke en provinciale lijstjes. Zo scoort de regio slecht als het gaat om gezondheid, staan de goedkoopste woningen van Nederland in de regio Parkstad, is de werkloosheid relatief hoog, is de arbeidsparticipatie al jaren (één van) de laagste van Nederland, is de beroepsbevolking relatief laagopgeleid en dichten onderzoeksinstellingen kinderen uit Parkstad ondergemiddelde kansen toe voor een succesvolle maatschappelijke carrière.

Elke wijk en kern heeft daarin een specifieke ontwikkelopgave. Zo zijn er wijken - met name in het stedelijk gebied - waar te veel inwoners en/of gezinnen iedere dag kampen met de gevolgen van de jarenlange overlevering van achterstandsproblemen. Een hardnekkige sociaaleconomische opgave die niet van gisteren op vandaag ontstaan is en ook niet van vandaag op morgen is opgelost, en soms gepaard gaat met problemen rondom veiligheid en ondermijning. De leefbaarheid staat hier vaak onder druk, doordat er ook nog eens sprake is van fysieke opgaven: een goedkope en verouderde woningvoorraad, een slecht functionerende voorzieningenstructuur en opgaven op het gebied van de ruimtelijke kwaliteit.

Aan de andere kant kent de regio ook een groot aantal bovengemiddeld aantrekkelijke kernen en wijken, met een goed woon- en leefklimaat: ook dit vraagt een specifieke inzet. Op diverse plekken in het landelijk gebied leiden vergrijzing en ontgroening ertoe dat er, vanuit leefbaarheidsoptiek, belangrijke opgaven zijn om het verenigingsleven en het voorzieningenniveau op peil te houden en de woningvoorraad aantrekkelijk te houden, met onder meer aandacht voor verduurzaming en zorg.

Op het vlak van onderwijs kampen relatief veel jongeren in Parkstad met leerachterstanden en zijn er veel problemen rond vroegtijdig schoolverlaten.

Programma's

Samen langdurig investeren in een vitale samenleving: trendbreuk

In het kader van de Regio Deal Parkstad is samen met het Rijk ingezet op de regionale aanpak van sociaaleconomische structuurversterking. Om de regio naar het gemiddelde niveau van de provincie en Nederland te brengen is het noodzakelijk om de overdracht van achterstanden van generatie op generatie (de intergenerationele problematiek) te doorbreken: een trendbreuk. Dit vraagt om langjarig consistent beleid.

De regionale aanpak richt zich conform het Zuid-Limburgse Trendbreuk programma op een nieuwe generatie van de geboorte tot gezinsvorming/toetreding tot de arbeidsmarkt. Daarbij staat het verbeteren van de gezondheid (bijvoorbeeld de gezonde basisschool van de toekomst, kansrijke start en VIE), de arbeidsmarktparticipatie (bijvoorbeeld Beyond, Sprincplank en Woow; maar ook als onderdeel van een gebiedsgerichte aanpak) en onderwijsprestaties (bijvoorbeeld de verlengde schooldag). We willen deze programma's uitdrukkelijk verbinden met de (nieuwe) gebiedsontwikkelingen die vanuit de fysiek-ruimtelijke thema's tot stand komen. Dat vraagt soms om nieuwe, meerjarige allianties tussen stakeholders.

Complementair aan het wegwerken van achterstanden zetten we in op het versterken van de positieve gezondheid waarin gezondheid meer is dan afwezigheid van ziekte. Gezondheid vraagt om een stabiele leefomgeving, een gezonde inkomenspositie, een veilige omgeving en een sociaal netwerk. Daarom wordt erkend dat gezondheid raakt aan belangrijke beleidsvelden zoals de inrichting van de openbare ruimte, armoede, arbeidsmarkt, onderwijs, gezonde voeding, sport en cultuur. Een integrale aanpak is vereist. Denk daarbij aan de duurzame regionale productie van gezonde voeding in het landelijk gebied, dat ook voor het stedelijk gebied en programma's die daar lopen relevant is.

Investeren in wonen als aanjager voor vernieuwing

Regio-breed neemt de vraag naar specifieke woningtypen toe. Tot 2028 zijn circa 4.500 nieuwe betaalbare (huur)woningen gewenst; levensloopgeschikt, energiezuinig én het liefst dichtbij voorzieningen. Deze nieuwbouwpoging biedt kansen voor diverse leefbaarheidsopgaven in centra en kernen en het versterken van kwetsbare woonmilieus. Ondertussen blijft de bestaande woningvoorraad en overtollige planvoorraad aandacht nodig hebben.

De leegstand is de afgelopen jaren weliswaar fors afgenomen (van 5,2% naar 3,5%); de huidige woningvoorraad is verouderd en in combinatie met een beperkte particuliere investeringskracht blijft er sprake van een achterstandspositie een kwalitatieve mismatch. Door bevolkingsdaling dreigen overschotten, die voorkomen moeten worden. De opgave vraagt om investeringen in zowel nieuwbouw als herstructurering en sloop. Naast het regionaal herstructureringsprogramma (gefocust op de particuliere voorraad, investeringsvolume van circa €300 miljoen) is dus ook een strategie / aanvalsplan gericht op nieuwe woningbouw nodig. Daarbij wordt ook gekeken naar de mogelijkheden van woningbouw/volkshuisvestelijke fondsen op Rijksniveau.

Om sturing te geven aan de opgave is de samenwerking met partners in het woondomein (corporaties, projectontwikkelaars en beleggers) toe aan een nieuwe stap (WOM/RIA) om de uitvoeringskracht te versterken, met ruimte voor experiment én door publieke en private investeringen méér gebundeld in te zetten. Investeren in wonen kunnen preventief veel maatschappelijke kosten beperken, terwijl het ook een katalysator is van een gebiedstransformatie. Fijn wonen is echter méér dan een huis. Langer thuis wonen voor ouderen werkt in de praktijk alléén als de zorg hier ook op georganiseerd is. Het versterken van de verbinding met spelers in het sociale domein is noodzakelijk voor een prettige woonomgeving, die als basis dient voor een gezonde leefomgeving, goed onderwijs, meer arbeidsparticipatie en veiligheid.

Winkelclusters als fundamente van de leefbaarheid

Voor het voorzieningenniveau, het ondernemerschap en de leefbaarheid in wijken en kernen is het toekomstbestendig maken van de regionale winkelstructuur een must. Veel winkelclusters en retail-ondernemers in Parkstad hebben het moeilijk, al dan niet door de effecten van COVID-19, maar er zijn ook retailers die juist een omzetgroei doormaken. We weten al lange tijd dat het winkelaanbod drastisch zal afnemen, en dat als we niets doen, de leegstand tot 2030 zal toenemen tot 130.000 vierkante meter. En wellicht wordt die de leegstand nog eerder dan verwacht bittere werkelijkheid, met alle gevolgen voor de leefbaarheid in wijken en kernen van dien.

Aan de ene kant investeren we in krachtige winkelclusters als sociale ankerpunten in wijken en kernen waar ontmoeten en kopen centraal staan, terwijl we aan de andere kant versterkt inzetten op de transformatie van voormalige winkels in bijvoorbeeld aanloopstraten en het wegstrepen van overtollige planologische retailmeters. We transformeren Heerlen-Centrum (van 'kopen' naar 'verblijven') en koesteren onze themacentra van Euregionale betekenis: de Woonboulevard en de Rodaboulevard.

Voor de transformatie van winkels naar andere functies is een integraal perspectief op de gewenste kwaliteit van de plek cruciaal: maar in de wetenschap dat we teveel hebben van alles, luistert de functiewijziging "van winkels naar ..." ontzettend nauw en levert het afwaarderen van dergelijke commerciële functies per definitie een financiële uitdaging op. Om meer winkelclusters te versterken kijken we naar de mogelijkheden voor fondswerving en zetten we in op een structurele samenwerking met onze partners zoals het MKB en de supermarktketens; alleen dan is het mogelijk om het maatschappelijk belang te verenigen met bedrijfseconomische belangen. Soms zijn nieuwe allianties nodig om het verschil te kunnen maken, bijvoorbeeld met financiële instellingen of op het gebied van digitalisering of regelgeving. We maken daarbij nadrukkelijk gebruik van het netwerk binnen de Nationale Retail-Agenda.

Een duurzame en klimaatbestendige woon- en leefomgeving

Onder invloed van de energietransitie zullen (gebieden rond) wijken en kernen tijdelijk of blijvend veranderen. De inwoner in Parkstad staat de komende decennia voor de opgave om zijn energiehuishouding te verduurzamen. Vanuit PALET is een aantal projecten op touw gezet die direct raken aan de woon- en leefomgeving van inwoners. Met de Regionale Energie Strategie en de Transitievisie Warmte zijn de fundamente gelegd voor de verdere verduurzaming van de gebouwde omgeving, waarbij de WoonWijzerWinkel de rol van katalysator inneemt, de vraagbaak is voor inwoners en waar het aanbod vanuit het bedrijfsleven geclusterd wordt.

Naast de noodzakelijke verduurzaming van woningen en andere gebouwen heeft ook de systeem- en netwerkaanpassing een grote impact op de directe woon- en leefomgeving. Stapje voor stapje zal iedere wijk en kern aardgasloos worden en omschakelen naar een duurzaam alternatief. Gehuchten en kleine kernen proberen zelfs om helemaal zelfvoorzienend te worden door te experimenteren met innovatieve concepten. In de uitvoering van de RES staat de samenwerking met de netbeheerder, de woningcorporaties en de energiecoöperatie centraal. Ook gaan we meer en meer het goede voorbeeld geven door ons maatschappelijk vastgoed, waaronder gemeenschapshuizen en schoolgebouwen te verduurzamen, betrekken we inwoners actief bij grootschalige energieprojecten (lokaal profijtbeginsel) en investeren we in duurzame mobiliteit, ook grensoverschrijdend zoals via Velocity.

Om voorbereid te zijn op de effecten van de klimaatverandering wordt gewerkt aan een regionale klimaatadaptatiestrategie. Dit biedt houvast om te kunnen anticiperen op de effecten van hittestress, wateroverlast en verdroging. Ook in dergelijke omstandigheden moet de woon- en leefkwaliteit aangenaam blijven en is er aandacht voor kwetsbare flora en fauna (bijvoorbeeld biodiversiteit) en de effecten op de landbouw in het landelijk gebied.

Majeure projecten

Integrale gebiedsgerichte aanpak als leitmotiv

Met de Wijkeraanpak uit het Transformatiefonds is de afgelopen 10 jaar in een vijftal wijken op diverse wijzen gewerkt aan het verbeteren van de woon- en leefkwaliteit. Daarbij zijn met name de fysiek-ruimtelijke opgaven geïntegreerd in één aanpak. Met de Regio Deal is er meer aandacht ontstaan voor de diepgewortelde sociaaleconomische problematiek in de regio; in de gebiedsontwikkelingen in de Regio Deal wordt de fysiek-ruimtelijke aanpak vanuit thema's als wonen en retail, waar nodig vanuit de opgave, verbonden met een gerichte sociaaleconomische aanpak (bijvoorbeeld Rolduckerveld) via programma's als Trendbreuk.

Waar dat nodig is wordt deze integrale gebiedsgerichte benadering voortgezet, bijvoorbeeld in kwetsbare wijken in het stedelijk gebied. Zo heeft het Rijk, via het interbestuurlijk programma 'leefbaarheid en veiligheid', 16 stedelijke vernieuwingsgebieden in Nederland aangewezen. In deze gebieden staat de leefbaarheid en veiligheid het sterkst onder druk. In dat kader heeft het Rijk ook Heerlen-Noord aangewezen en wordt een integrale benadering vormgegeven om de urgente opgaven aan te pakken.

Maar ook voor kernen in het landelijk gebied geldt dat niet alle opgaven eendimensionaal kunnen worden opgepakt. Dit vergt om een andere aanpak dan in het stedelijk gebied. In sommige kernen staat de leefbaarheid onder druk omdat de woningvoorraad is verouderd en er sprake is van specifieke (zorg-) woningbehoeften, staat de voorzieningenstructuur onder druk of zijn er problemen op het gebied van veiligheid en ondermijning.

Trendbreuk als programma

Binnen het programma sociaaleconomische structuurversterking wordt generiek ingezet op de lijnen Kansrijke Start, de Gezonde basisschool van de Toekomst en Onderwijs-Arbeidsmarkt in aansluiting op Trendbreuk als programma. Er wordt een plan van aanpak ontwikkeld voor het opzetten van Knooppunten Kansrijke Start waarin partners met elkaar samenwerken rondom de eerste 1.000 dagen van het kind in aansluiting op de knooppunten in het onderwijs. Centering Pregnancy wordt uitgerold en er wordt een stevigere verbinding gelegd tussen de sociale en medische professionals waardoor eventuele problemen vroegtijdig kunnen worden gesignaleerd en opgepakt. De komende jaren wordt ingezet op de uitvoering van programma's die de kansen van (on)geborenen versterken. Daarnaast is de ambitie om het beproefde concept van de GBT te combineren met de verlengde schooldag, waardoor er naast aandacht voor gezondheid ook resultaten kunnen worden geboekt op het verbeteren van onderwijsprestaties. Het ontwikkelen van een overkoepelend plan voor onderwijs in Parkstad in samenwerking met gemeenten, onderwijspartners en het ministerie van OCW zou in deze ontwikkeling passen.

Binnen de aanpak onderwijs-arbeidsmarkt wordt er ingezet op het benutten van de talenten van jongeren, het bieden van perspectief en het beter laten aansluiten van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Dit gebeurt via twee generieke aanpakken (Sprincplank en Woow) en drie gebiedsgerichte aanpakken in Brunssum, Heerlen en Kerkrade. De fysieke en sociale ontwikkelingen vormen tevens een contextrijke leeromgeving waarin jongeren enerzijds praktijkervaring opdoen en anderzijds concrete uitvoeringscapaciteit leveren door zaken met elkaar te koppelen. Eventuele knelpunten in de uitvoering of opschaalbaarheid kunnen worden opgepakt door de partners uit de innovatiehub VIE (voorheen Center Court).

Nieuwe energie in de regio

Vanuit PALET is de afgelopen jaren een aantal successen geboekt op weg naar de verduurzaming van de regio. Zo doen al 4.500 huishoudens mee aan het succesvolle Zonnepanelenproject Parkstad, is er een aantal energiecoöperaties van de grond gekomen, is een groot deel van de openbare verlichting verduurzaamd en zijn er meer gebouwen aangesloten op het mijnwater. Ook in veel Regio Deal-projecten is verduurzaming een speerpunt. Met de WoonWijzerWinkel is een nieuw vlaggenschipproject gerealiseerd met als om de komende 10 jaar liefst 15.000 woningen in de regio te verduurzamen en dit nadrukkelijk samen met het regionale bedrijfsleven te realiseren. Om invulling te geven aan de doelstellingen uit PALET en de Regionale Energie Strategie (RES) Zuid-Limburg zetten we in op de realisatie van grootschalige projecten op het gebied van wind- en zonne-energie en worden op wijk- en kernniveau eerste stappen gezet in het aardgasloos-proof maken van de gebouwde omgeving.

SAMENWERKING ALS SLEUTEL VOOR SUCCES

De Strategische Agenda Parkstad is het inhoudelijke kompas voor de Stadsregio Parkstad Limburg en de Parkstad gemeenten in de periode 2021-2025. Het is nu nog een samenwerkingsagenda op het niveau van de gemeenten (colleges). Deze "1.0-versie" is het gemeentelijke aanbod dat, in samenspraak met andere publieke en private partners uit de triple-helix, wordt opgewerkt tot een "2.0-versie". We hebben de intentie dat deze agenda in de zomer van 2021 uitmondt in een brede coalitie met een gezamenlijke inzet om de brede welvaart in de regio te verbeteren richting het landelijk gemiddelde.

Met de Strategische Agenda 2021-2025 gaan we uit van onze eigen kracht en bouwen we voort op de successen van de afgelopen jaren. De sleutel voor dat succes ligt primair in een stevige inhoudelijke ambitie, die leidend is, in combinatie met het vermogen om voor elke opgave samen te werken op het juiste schaalniveau - Parkstad, Zuid-Limburg, nationaal en Euregionaal - en met de juiste partners, publiek en privaat. Samenwerking is dus geen doel op zich maar is dienend aan de inhoudelijke opgaven in Parkstad en het realiseren van doelen uit de Strategische Agenda.

Aanvullend op deze Strategische Agenda benutten we samenwerkingschalen- en mogelijkheden die zich bijvoorbeeld manifesteren via de NOVI en de Chemelot Circular Hub. De bijdrage aan de schaal van Zuid-Limburg leveren we primair via deze Parkstad-agenda, zoals we nu ook al doen voor belangrijke thema's als wonen, ruimtelijke economie, vrijetijdseconomie en de RES; Parkstad als één van de fundamenten voor een robuust Zuid-Limburg. Voor een aantal thema's is de samenwerking op de schaal van Zuid-Limburg georganiseerd, bijvoorbeeld onderwijs-arbeidsmarkt; voor een aantal andere thema's (landbouw, landschap en toerisme) stemmen we af met het uitvoeringsprogramma Middengebied. Met deze Strategische Agenda spreken we bovendien de ambitie uit om, in het verlengde van de Regio Deal Parkstad, in te zetten op een langjarige betrokkenheid van het Rijk bij de Parkstad-agenda als opmaat naar een nationaal programma; zo realiseren we een brede trendbreuk.

COLOFON

PARK
STAD
TRANS
FOR
MEERT

parkstad
stadsregio limburg

Stadsregio
Parkstad.
Het werkt!

Resultaten Regio Deal Parkstad Limburg 2019 - 2022

PARK
STAD
TRANS
FOR
MEERT

Doel Regio Deal Parkstad Limburg 2019 - 2022

1. Parkstad Limburg **structureel op het gemiddelde niveau** van Limburg te krijgen, wetende dat het bereiken van de structureel beoogde effecten **langdurige inspanning vereist**.
2. Te realiseren door een **actieve samenwerking van alle betrokken partijen** en daarmee te komen tot **een regio** die de regionale opgaven effectief op **eigen kracht** aanpakt.

Regio Deal Parkstad Limburg: 2 sporen, 6 thema's

Sociaal-fysieke leefbaarheidsverbetering

1. Leefbaarheid en wonen
2. Veiligheid
3. Voorzieningen (Retail)

Ruimtelijk-economische structuurversterking

4. Sociaal-economische structuurversterking
5. Grensoverschrijdende Samenwerking (GROS)
6. Regionale centrumfunctie Heerlen

Regio Deal bijdrage, cofinanciering en multiplier

Thema	Rijksbijdrage	Provincie Limburg	Parkstad gemeenten	Totaal investering	Multiplier
<i>Sociaal-economische structuurversterking</i>	7	8,237	31,02	50	7
<i>Wonen en leefbaarheid</i>	20	5,569	13,36	384,35	19
<i>Veiligheid</i>	0,2	0,35	0,15	0,75	3,75
<i>Voorzieningen en retail</i>	3	1,563	7,549	109,7	36
<i>GROS</i>	1,8	0,8	1,372	3,5	2
<i>Regionale centrumfunctie Heerlen</i>	8	11,35	26,9	61,1	7,5
Subtotaal	40	27,869	80,351	609,4	15
Totaal	€ 40 mln.	€ 108,2 mln.		€ 609,4 mln.	15

PROJECTEN REGIOEAL PARKSTAD LIMBURG

Eerste termijn

- 1 Central Park
- 2 URBAN HERITAGE/ Landsfort Herle
- 3 Rolduckerveld
- 4 IDOP Bolcholtz

Tweede termijn

SES

- 5 Kansrijke start
- 6 GBT: Titus Brandsma
- 7 GBT: Langeberg
- 8 GBT: Vlieger
- 9 GBT: Horizon
- 10 GBT: Schatkist
- 11 GBT: Steltloper
- 12 GBT: Wereldwijs
- 13 GBT: Schatgraver
- 14 GBT: OBS Harlekijn
- 15 Sprinckplank
- 16 Woow
- 17 Verlengde Schooldag
- 18 Werk in de Wijk
- 19 Leren binnen het wijkbedrijf Brunssum Noord
- 20 Rolduckerveld BCpl Holz
- 21 Wij(k)

WONEN EN LEEFBAARHEID

- 22 De Egge
- 23 Voorzieningenwijzer
- 24 Schilterstraat
- 25 GMS Saffierflat
- 26 Lauradorp
- 27 Inpondmakelaar

VEILIGHEID

- 28 Beekdaelen
- 29 Rolduckerveld
- 30 Brunssum Oost bedrijventerrein

VOORZIENINGEN EN RETAIL

- 31 Oud Nieuwenhagen en Op de Kamp

GROS

- 32 ZLEU
- SGA
- Theatergrenzen overwinnen
- Velocity

Derde termijn

WONEN EN LEEFBAARHEID

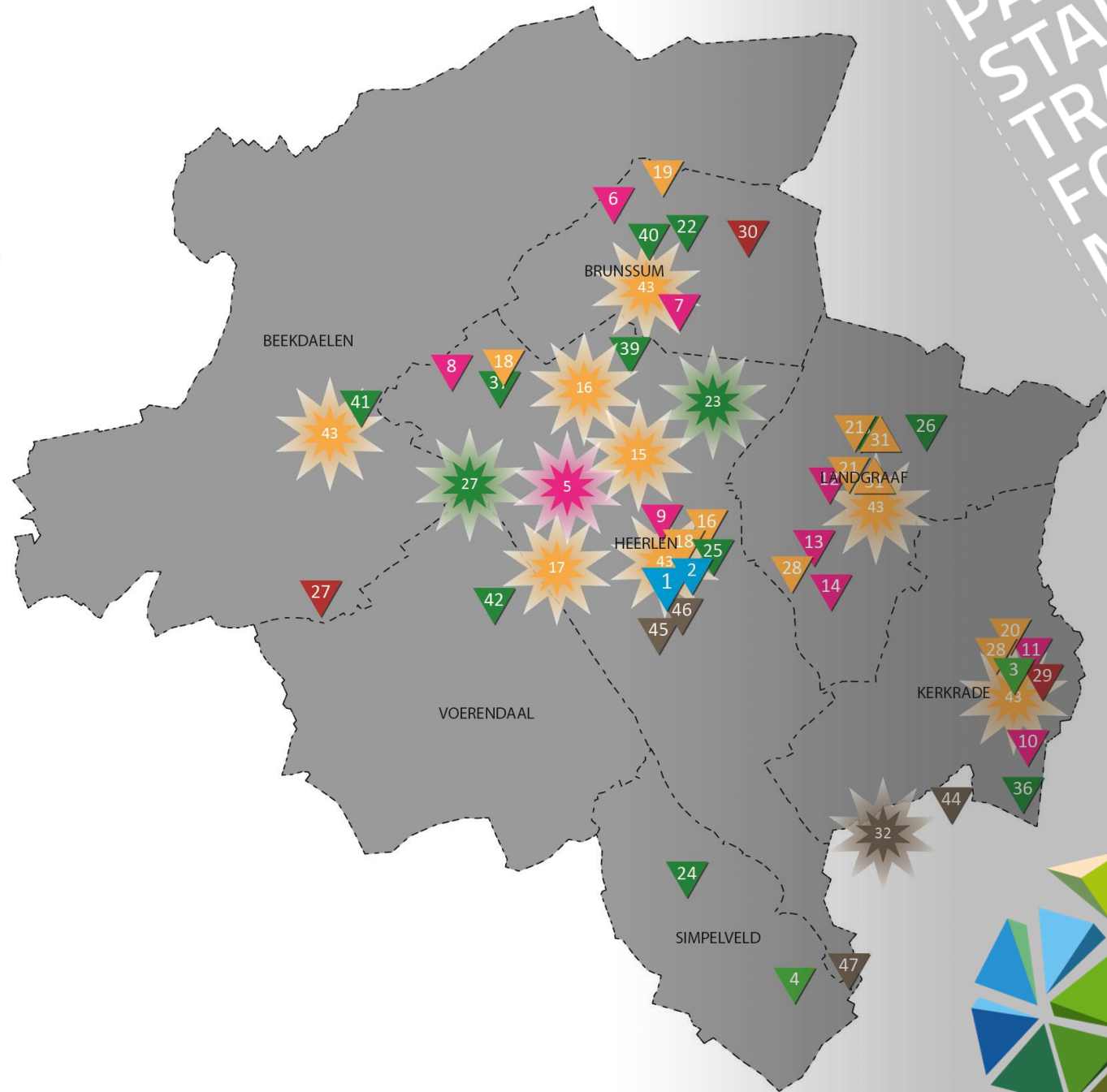
- 36 Bleijerheide
- 37 De Slak
- 38 Oud Nieuwenhagen 'fase 2'
- 39 Vrieheide
- 40 Brunssum Centrum
- 41 Nuinhofwijk
- 42 Voerendaal Centrum

VOORZIENINGEN EN RETAIL

- 43 Stratenaanpak Parkstad
Landgraaf, Kerkrade, Brunssum, Heerlen, Nuth

RESERVERING PROGRAMMA GROS

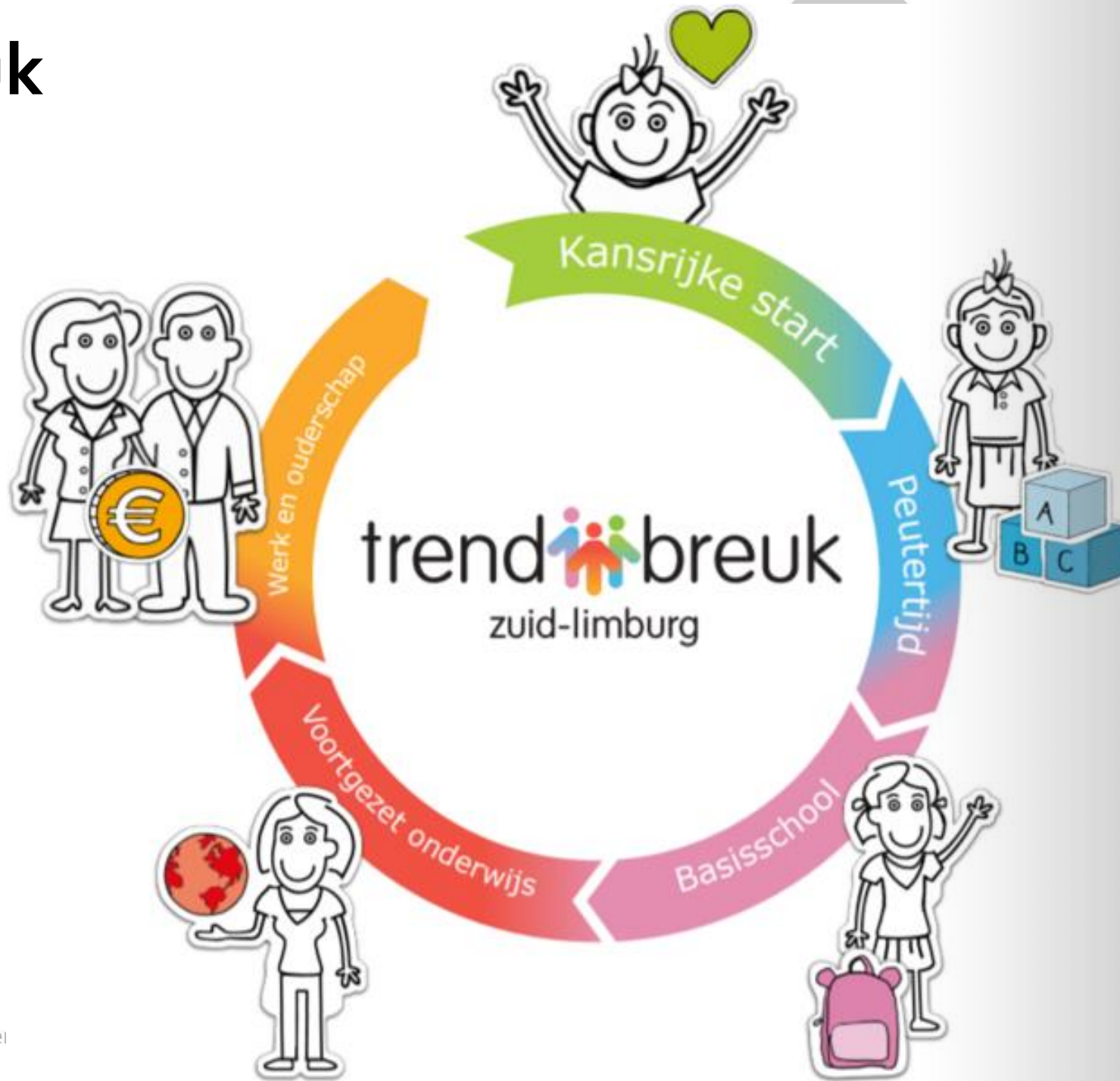
- 44 GO-kit (aan de grens)
- 45 Voa Belgica in Heerlen
- 46 RWTH Campus in Heerlen
- 47 Grensoverschrijdend GIS

PARK
STAD
TRANS
FOR
MEERT

Trendbreuk

Regio Deal Parkstad Limburg
**PARK
STAD
TRANS
FOR
MEERT**

Gezonde basisschool van de Toekomst

Leven in beweging

(Kerkrade)

De Egge (Brunssum)

beekdaelen | brunssum | heerlen | kerkrade | landgraaf | simpelveld | voerendaal

Vrieheide (Heerlen Noord): start 64 woningen

beekdaelen | brunssum | heerlen | kerkrade | landgraaf | simpeiveid | voerendaal

Oud Nieuwenhagen (Landgraaf)

PARK
STAD
TRANS
FOR
MEERT

Herstructurering Rolduckerveld

Regio Deal
PARKSTAD
TRANS
FOR
MEERT
Parkstad Limburg

provincie limburg

Rijksoverheid

Integraal Dorpsontwikkelingsplan Bocholtz (Simpelveld)

**Revitalisering
Dorpshart Bocholtz e.o.**

Opdrachtgever: Gemeente Simpelveld

Sponsor / Subsidie: provincie limburg,

Projectmanagement: VZP Projectmanagement en Advies

Ontwerp: Bureau Verbeek

Planvoorbereiding en uitvoeringsbegeleiding: RA infra BV

Aannemer: BLM Wegenbouw BV
www.blmwegenbouw.nl/projecten/bocholtz

Start uitvoering: April 2021 **Gereed:** Augustus 2022

bibliotheek

Nuinhof

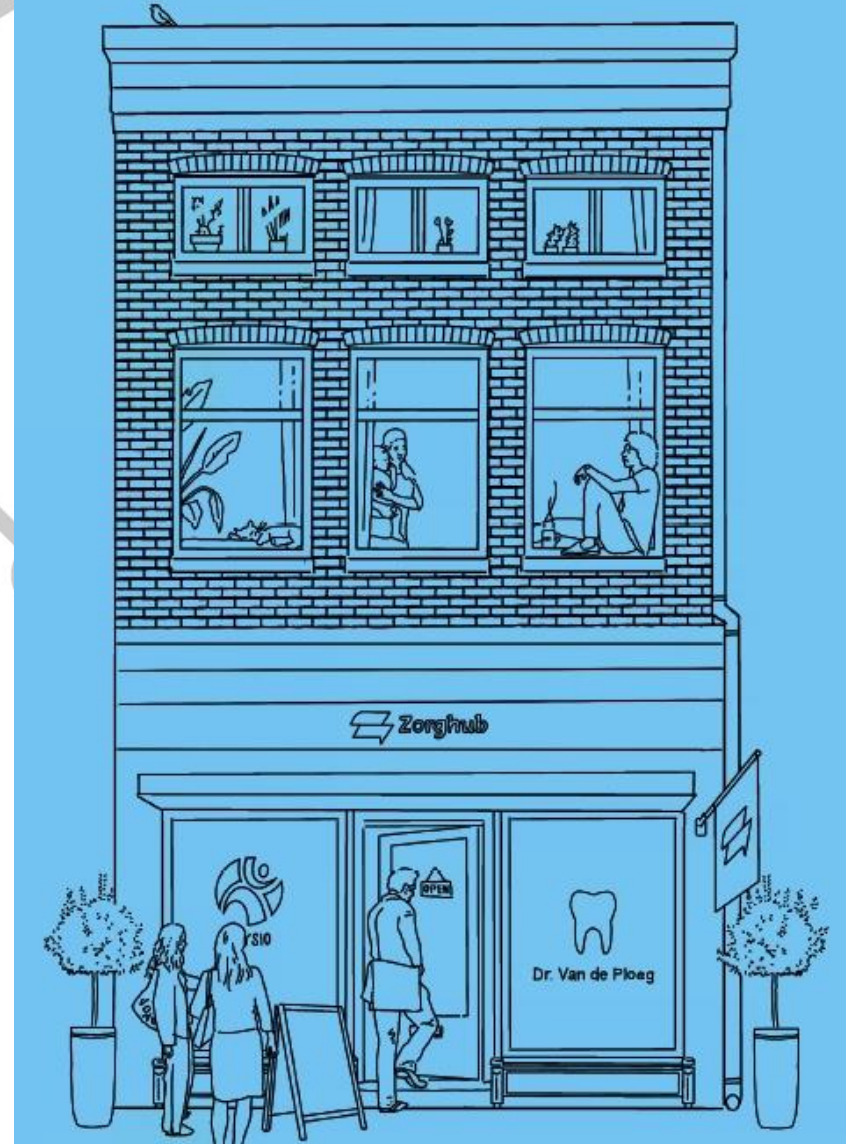

Stratenaanpak Parkstad

Een leefbare straat...

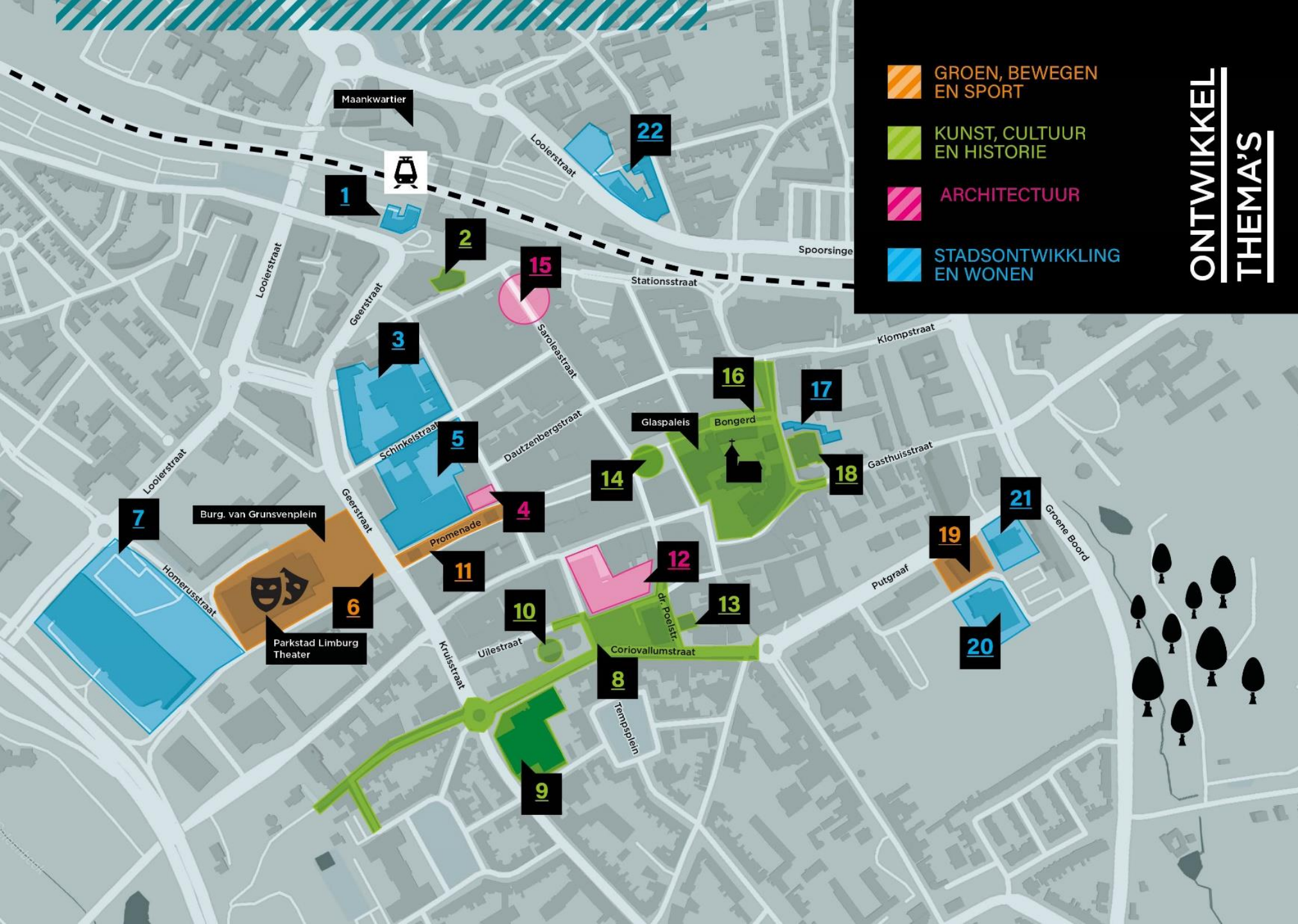

... met levendige plekken

Transformatie Heerlen Centrum

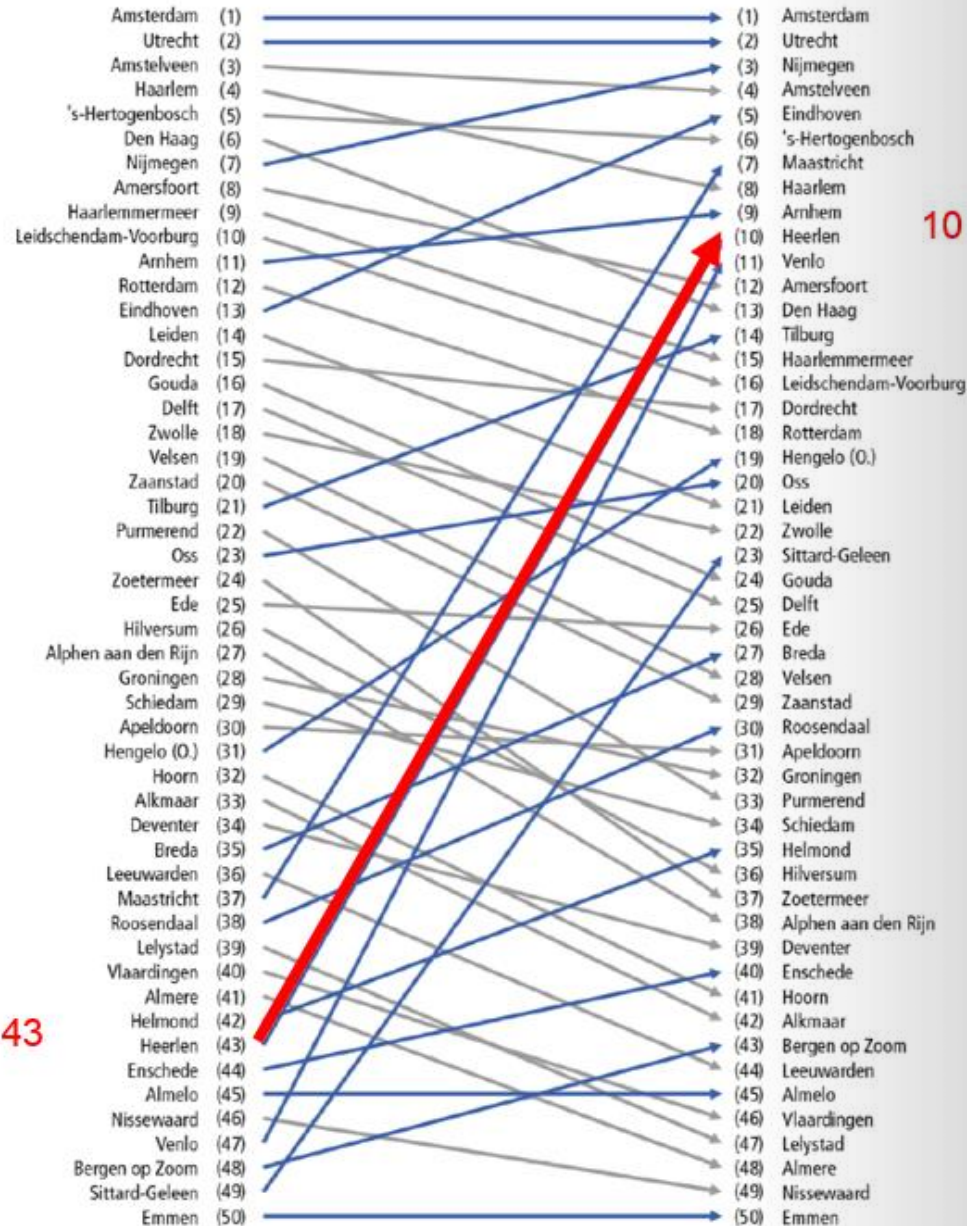

De woonaantrekkelijkheidsindex met (links) en zonder (rechts) grensbarrières; banen en voorzieningen over de grens tellen mee

Steeds meer mensen trekken naar de Randstad en verlaten grenssteden als Roosendaal en Delfzijl. Dat komt onder meer doordat er in de grenssteden te weinig banen zijn. Amsterdam en Utrecht zijn nog steeds de aantrekkelijkste steden van Nederland om in te wonen. **Maar als er geen grenzen zouden zijn, zouden ook Eindhoven, Maastricht en Heerlen tot de tien aantrekkelijkste steden van het land behoren.**

Atlas voor gemeenten 2019

43

PARK
STAD
TRANS
FOR
MEER

Grensoverschrijdende kansen

PARK
STAD
TRANS
FOR
MEER

Zuid-Limburg
in Euregionale
Context

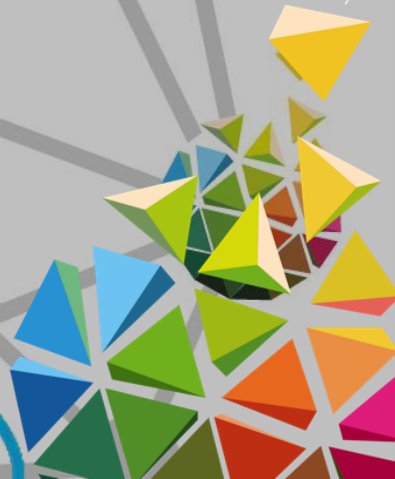
Rheinisches
Revier

Agglomeration
Köln-Bonn

AGGLOMERATION L'EAU

L'EAU

jnssum | heerlen | kerkrade | landgraaf | simpelveld | voerendaal

RWTH naar Heerlen met studie

HEERLEN/AKEN

DOOR BENTI BANACH

De Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule (RWTH) in Aken bereidt een sprong over de grens naar Limburg voor, een deel van een masteropleiding vindt dit najaar in Heerlen plaats. Alle betrokken instanties in de regio zijn enthousiast.

Dertig internationale masterstudenten van de RWTH komen dit najaar naar Heerlen voor de tweejarige opleiding Transforming City Regions. „Nog niet alles is rond, maar de belangrijkste stappen zijn al gezet. Ik ben optimistisch dat we eruit zullen ko-

men”, zegt hoogleraar stedenbouwkunde en programmaleider Christa Reicher van de RWTH. Ook Parkstad Limburg is erg enthousiast. „We werken al samen met de RWTH bij het versterken van Zuid-Limburg in Euregionale context. Nu willen we dat de RWTH een permanente plek in Parkstad krijgt. We zijn bezig met de laatste puntjes op de i over de exacte invulling”, zegt een woordvoerder van Parkstad. Vanuit de Regiodeal is twee ton vrijgemaakt voor de samenwerking tussen Parkstad en de Duitse universiteit.

De studenten zullen zich bij hun onderzoek naar transformatie van stadsregio's vooral over het gebied Heerlen-Noord buigen.

De afdeling stedenbouwkunde van de Akense universiteit ziet Parkstad als een interessant gebied voor onderwijs en onderzoek, de RWTH als geheel wil hiermee haar internationale karakter vergroten en zichtbaarder worden aan deze kant van de grens.

Ondanks de nabijheid kiezen maar weinig studenten uit Limburg voor een studie in Aken. Wethouder Jordy Clemens van Heerlen juicht de komst van een klein onderdeel van het RWTH-programma toe. „We willen meer hoger onderwijs in de binnenstad, daarom hebben we niet alleen met de RWTH contacten maar ook met de Universiteit Maastricht.” Heerlen probeert

ook al geruime tijd meer studenten aan zich te binden, onder meer door het creëren van extra studentenkamers en een campus. Of de masterstudenten ook in Heerlen gaan wonen, staat echter niet vast. Wel staat Aken bekend om zijn grote kamernood, net als Maastricht. „Met name tijdens het wintersemester lijden veel studenten in Aken onder de kamerkrapte. Of Heerlen zich voor langere tijd ontwikkelt als een aantrekkelijke stad voor Akense studenten moet nog blijken. Vanwege de nabijheid en de verbindingen over het spoor en de weg is dat goed mogelijk”, laat de RWTH weten. De locatie voor het studieprogramma is nog niet bekend.

Resultaten tot nu toe

- 8 basisscholen (GBT) met een bereik van ca. 2000 kinderen
- 1 verlengde schooldag met een bereik van ca. 250 kinderen
- VIE Leven in Beweging gerealiseerd & > 40 projecten opgestart
- 130 deelnemers onderwijs/arbeidsmarkttrajecten
- 300 (van de 700) particuliere woningen aangekocht voor transformatie
- 300 gesprekken gevoerd via de VoorzieningenWijzer met een totale financiële opbrengst van ca. €500.000,-
- 7.000 m² (van de 16.000 m²) winkelruimte aangekocht voor transformatie
- 4 prioritaire winkelclusters versterkt
- 6 KVO's opgestart
- 20 laadstations voor grensoverschrijdend E-bike systeem
- Oplevering van Grunsvenplein Heerlen Centrum in zomer 2022

Intensivering van de samenwerking

1. Binnen de regio: verbreding en intensivering van de samenwerking (SES, Duurzaamheid en GROS onderdeel van de GR Parkstad)
=> samenwerken loont!
2. Publiek: Rijk, provincie, regio, gemeenten
3. Met stakeholders: Regio Deal verbindt en geeft regie

Regio Deal versterkt de uitvoering

4. Projecten, die anders nooit gerealiseerd hadden kunnen worden
5. Ingewikkelde opgaves kunnen oppakken
6. Gebiedsgerichte aanpak voor meervoudige problematiek krijgt voorzichtig aan vorm
7. SES en Veiligheid steeds méér onderdeel van de integrale gebiedsgerichte aanpak

